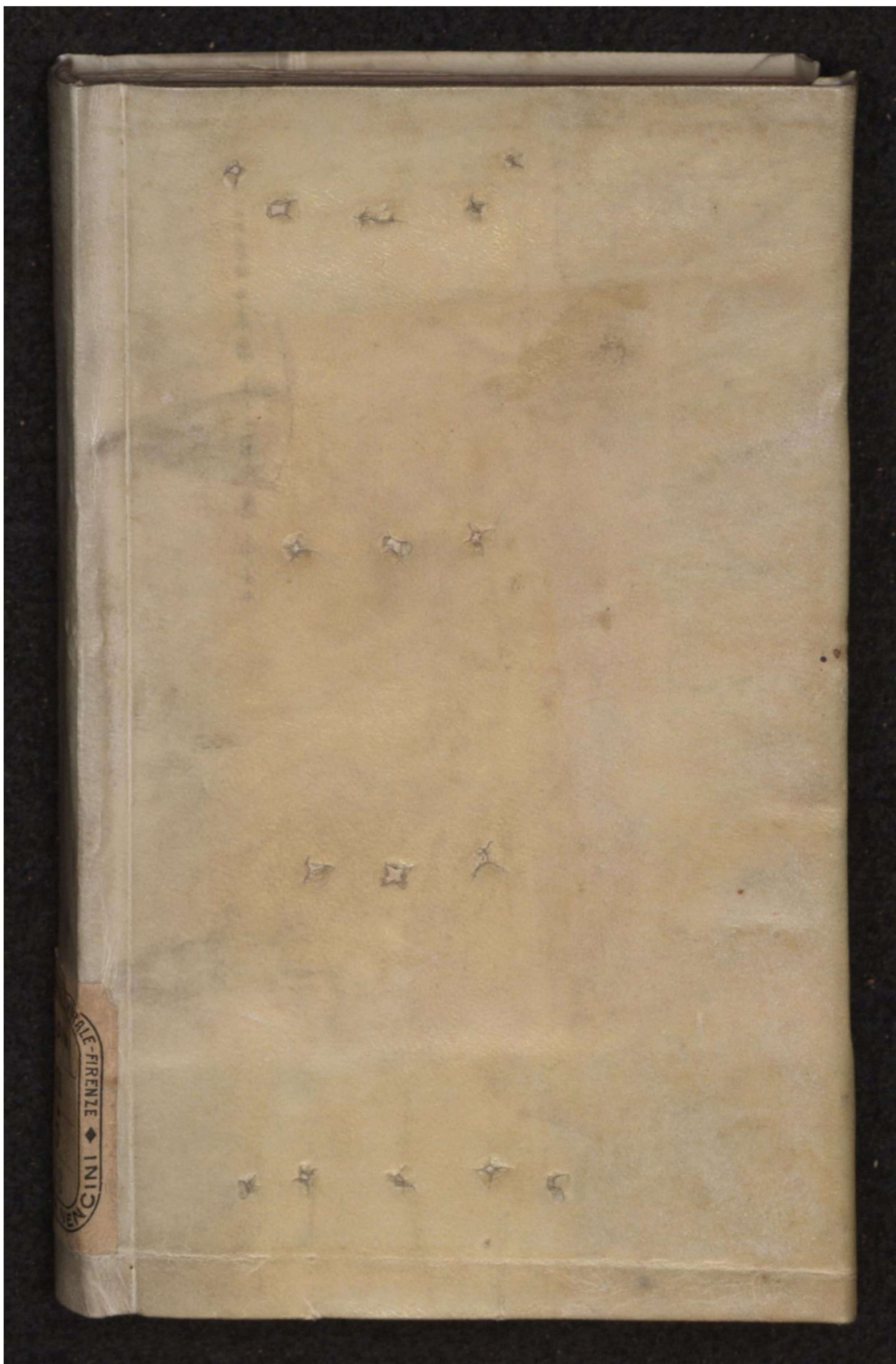
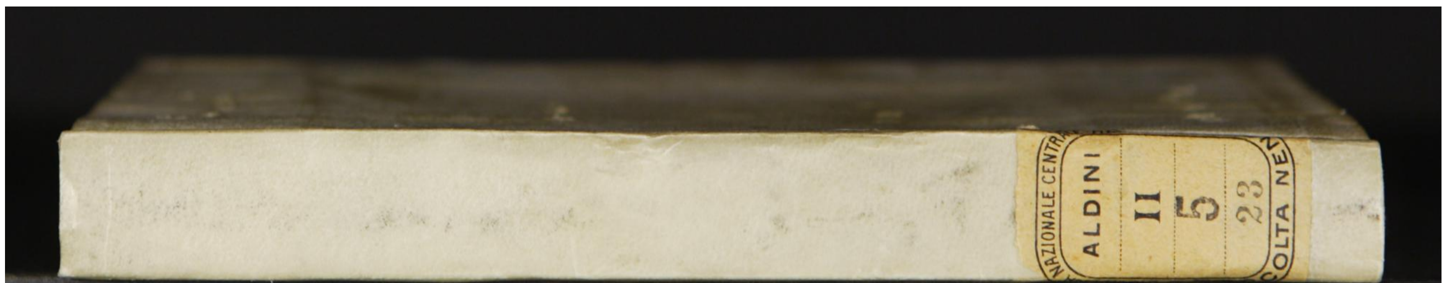
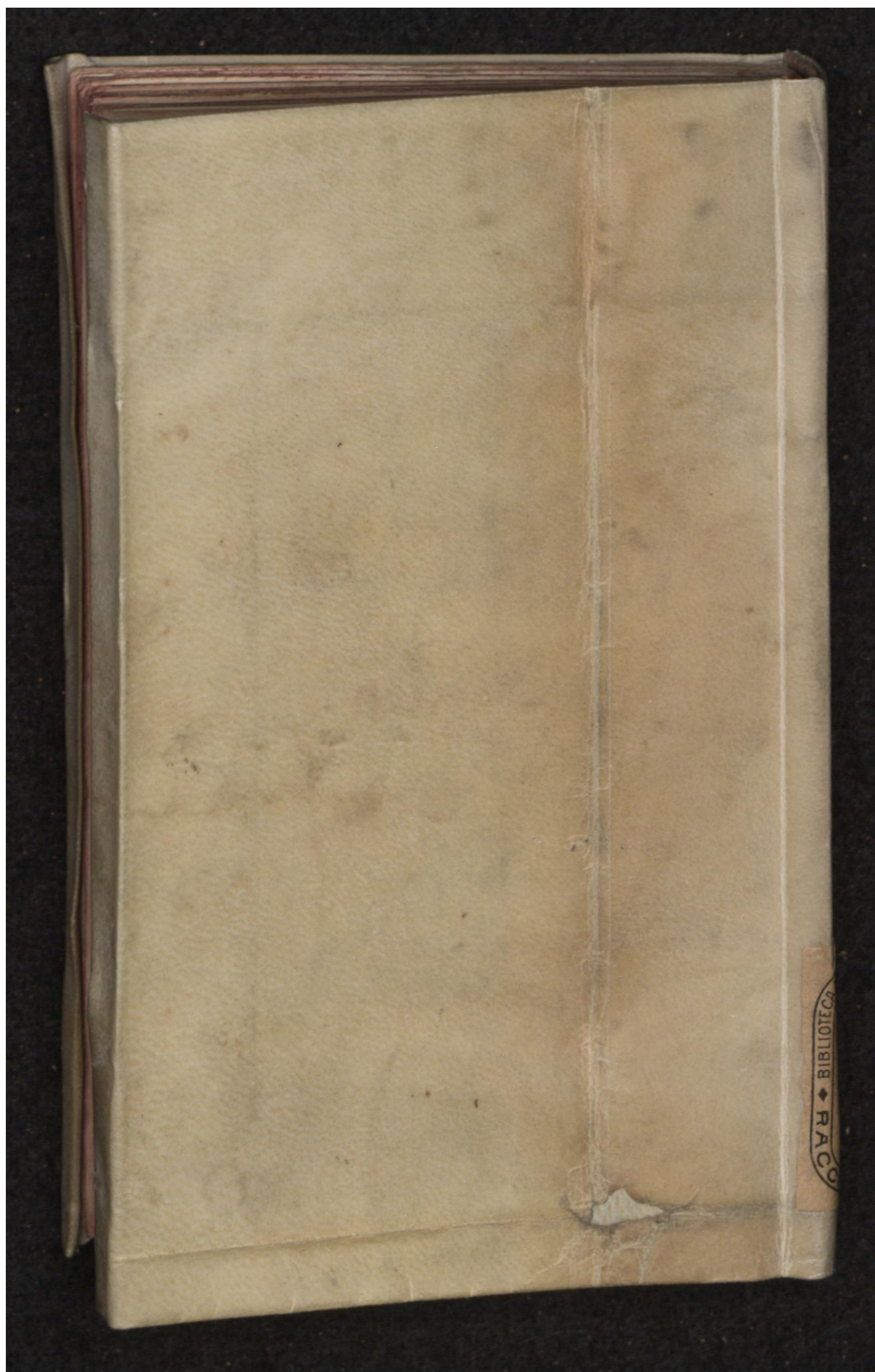
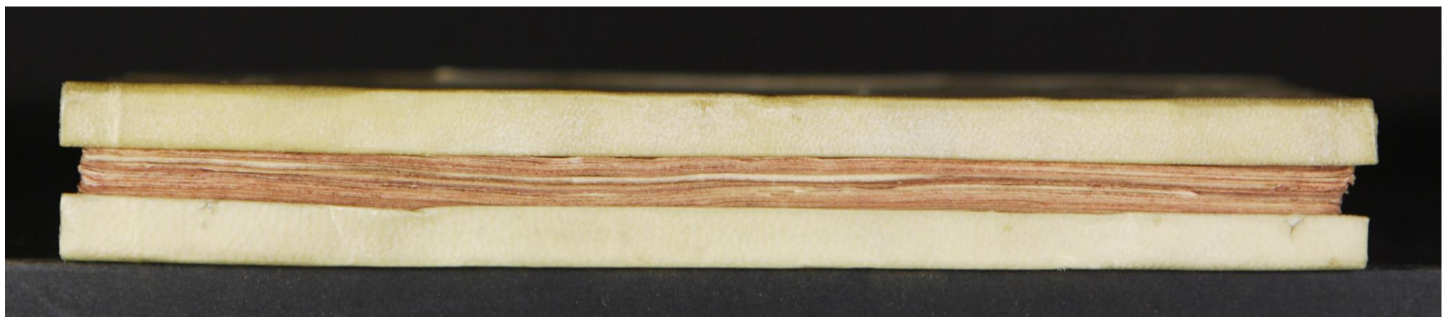

NAZIONALE CENTRA
ALDINI
II
5
23
COLTA NE

BIBLIOTECA ◆ RACC

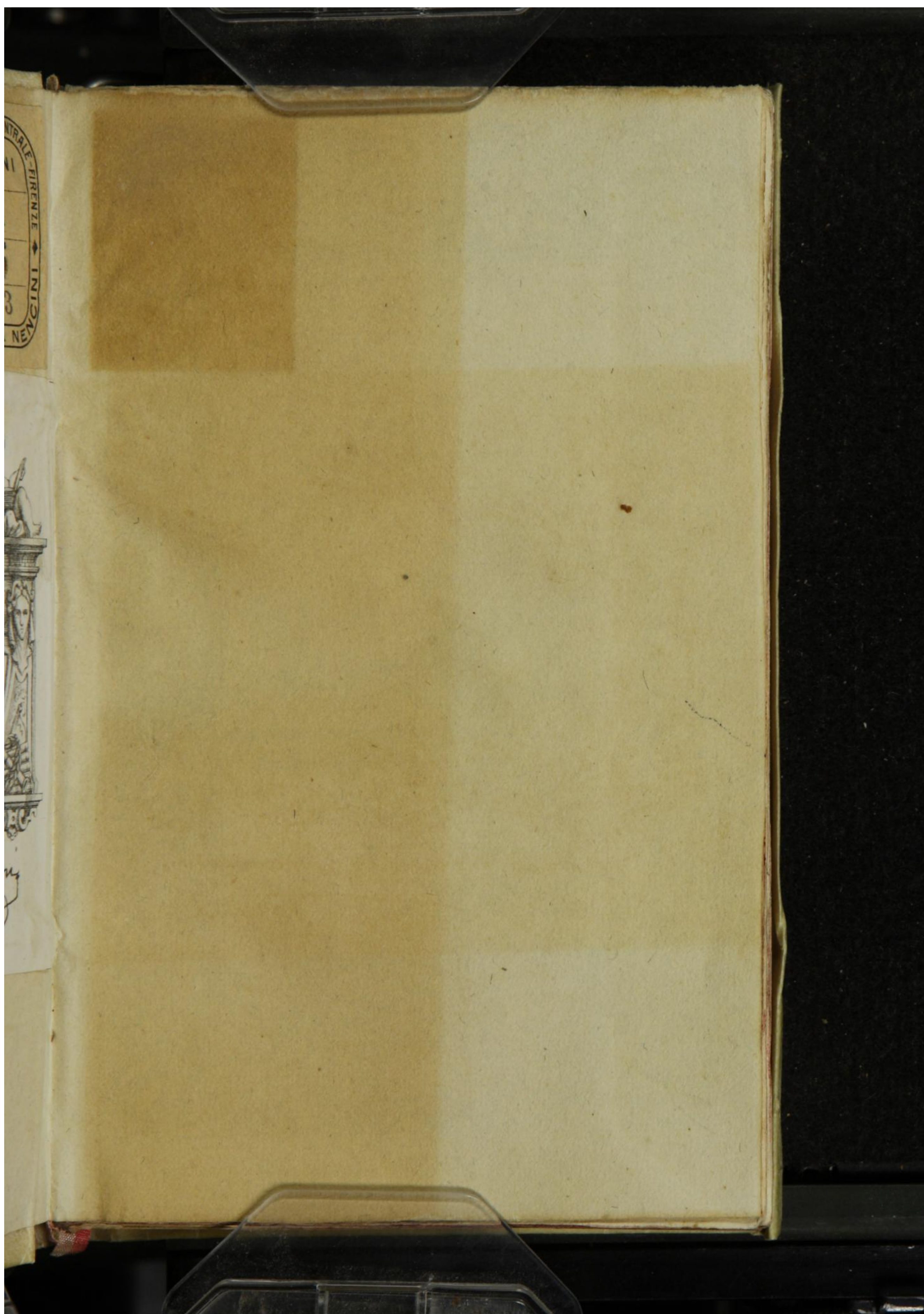

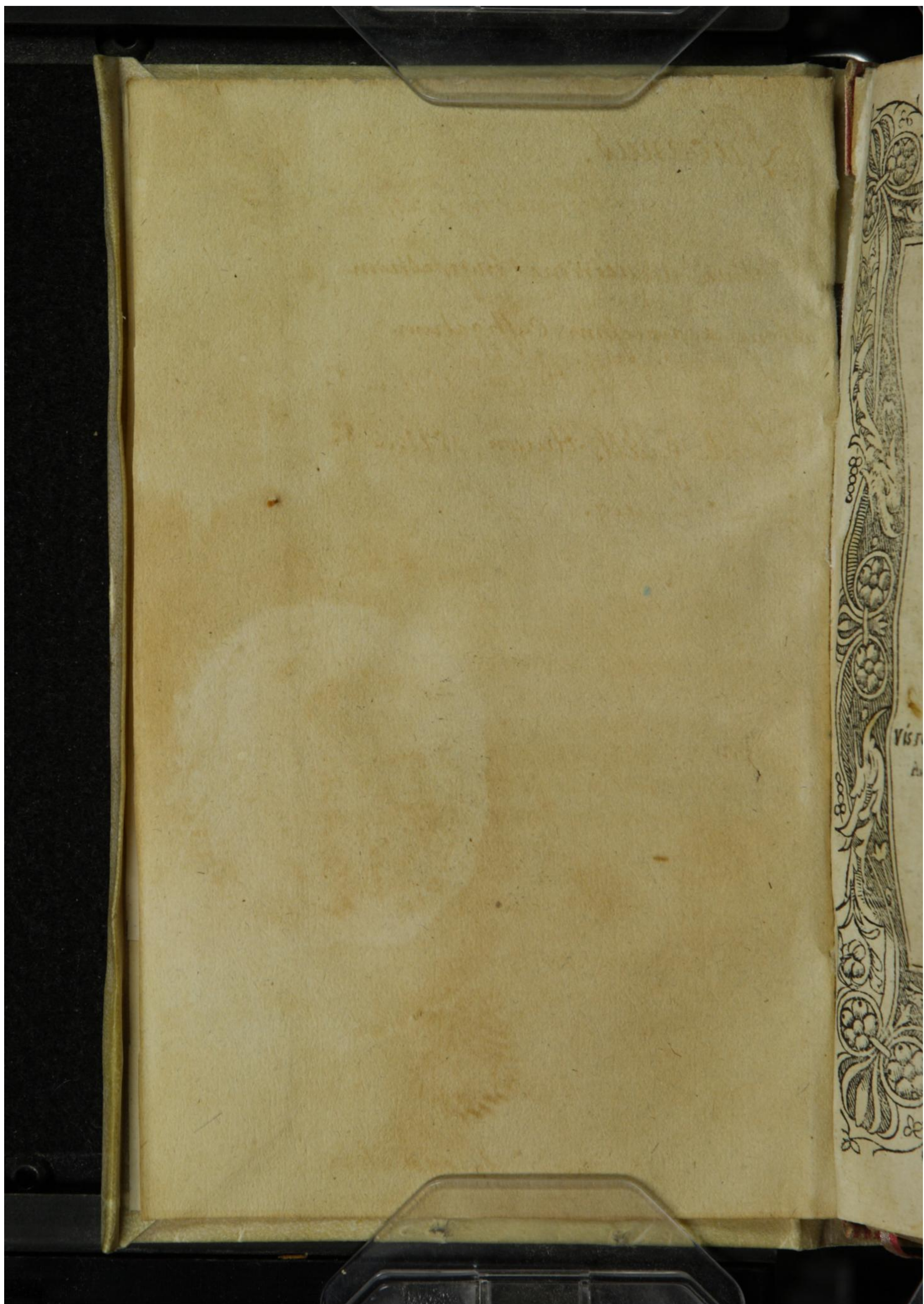

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
II
5
23
RACCOLTA NENCINI

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Joannis Nencini
1874

ANNEI LVCANI POEMA NVPERRIME IMPRESSVM ATQVE ADAMVSSIM CASTIGATVM.

1521.

Ad lectorem di[...]

Vis romæ herois gen[...]
Audire, inspicias [...]

Aldus Ro. Marco Antonio Mauroceno veneto, & Equiti Clariss. S. P. D.

Omneis libros, qui industria nostra excusi exeunt in manus hominum, aliqua epistola, quæ sit tanquam eorũ argumentum, amicis, iisq; doctiss. nuncupare statuimus. Quare Anneum Lucanum hisce characteribus nostris in tuo nomine publicamus Eques inclyte, Tum quia tuũ mihi Lucanum & antiquum, & correctum, vt eo exemplari vterer, & benigne, & humaniter commodasti, Tũ etiam ꝙ cum Lucanus bella terra, mariq; à Romanis inter se gesta sic scripserit, vt oratoribus magis, quam poetis adnumerandus videatur, & tu exercitibus. S. V. vnà cum imperatoribus summa laude olim præfueris, oratorumq; doctrina, & eloquentia singulari á Senatu tuo sapiẽtiss. ad summos Christianorũ missus fueris, hæc tibi maxime conuenire existimauimus. Adde quod Lucanum propter eius oratiões sublimes, & cõcitatas, esse tibi scimus valde familiarem. Munusculum vero hoc nostrum gratum tibi fore putamus, & quia tu es humaniss. & quia ipse liber dignus cum propter plurima, tum etiam quia commodius in manibus sua paruitate haberi poterit.

Vale.

Corduba me genuit. rapuit Nero. prælia dixi,
  Quæ gessere pares, hinc Socer, inde Gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
  Quæ tractim serpit, plus mihi comma placet.
Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur,
  Hæc vero sapiet dictio, quæ feriet.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER PRIMVS.

Ella per emathios plus quam ciuilia campos,
Iusq; datum sceleri canimus, populumq; potentem
In sua victrici conuersum viscera dextra,
Cognatasq; acies, & rupto foedere regni
Certatum, totis concussi viribus orbis
In commune nefas, infestisq; obuia signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ó ciues, quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuisis Latium præbere cruorem?
Cumq; superba foret Babylon spolianda trophæis
Ausonijs, vmbraq; erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit, pelagiq; parari
Hoc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ,
Vnde venit titan, & nox vbi sydera condit,
Quaq; dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et qua bruma rigens, ac nescia vere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam Barbarus isset Araxes,
Et gens siqua iacet nascenti conscia Nilo.
Tum si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum sub Latias leges cum miseris orbem,
In te verte manus, non dum tibi defuit hostis.
At nunc semirutis pẽdent quod mœnia tectis
Vrbibus Italiæ, lapsisq; ingentia muris
Saxa iacent, nulloq; domus custode tenentur,

Rarus & antiquis habitator in vrbibus errat.
Horrida quod dumis, multosq; inarata per annos
Hesperia est, desuntq; manus poscentibus aruis,
Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus author
Pœnus erit nulli penitus discindere ferro
Contigit. alta sedent ciuilis vulnera dextræ.
Quod si non aliam venturo fata Neroni
Inuenere viam, magnoq; æterna parantur
Regna Deis, cœlumq; suo seruire tonanti
Non nisi sæuorum potuit post bella gigantum.
Iam nihil ó superi querimur scelera ista, nefasq;
Hac mercede placent. diros Pharsalia campos
Impleat, & pœni saturentur sanguine manes.
Vltima funesta concurrant prælia Munda.
His Cæsar Perusina fames, Mutinæq; labores
Accedant fatis, & quas premit aspera classes
Leucas, & ardenti seruilia bella sub Aetna.
Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Quod tibi res acta est, te, cum statione peracta
Astra petes serus, prælati regia cœli
Excipiet gaudente polo seu sceptra tenere,
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus
Telluremq; nihil mutato sole timentem
Igne vago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
Cedetur, iuriq; tuo natura relinquet
Quis Deus esse velis, vbi regnum ponere mundi.
Sed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe,
Nec polus aduersi calidus qua vergitur austri
Vnde tuam videas obliquo sydere Romam.
Aetheris immensi partem si presseris vnam,
Sentiet axis onus, librati pondera cœli
Orbe tene medio. pars ætheris illa sereni

Tota vacet, nullæq; obstent a Cæsare nubes·
Tunc genus humanum positis sibi consulat armis,
Inq; vicem gens omnis amet, pax missa per orbem
Ferrea belligeri compescat limina Iani.
Sed mihi iam numen, nec si te pectore vates
Accipiam, Cyrrhæa velim secreta mouentem
Sollicitare deum, Bacchumq; auertere Nysa·
Tu satis ad vires romana in carmina dandas·
Fert animus causas tantarum expromere rerum,
Immensumq; aperitur opus, quid in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi·
Inuida fatorum series, summisq; negatum
Stare diu, nimioq; graues sub pondere lapsus,
Nec se Roma ferens· sic cum compage soluta
Sæcula tot mundi suprema coegerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mistis
Sydera syderibus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere littora nolet,
Excutietq; fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi totaq; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi·
In se magna ruunt· lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum, nec gentibus vllis
Commodat in populum terræ, pelagiq; potentem
Inuidiam fortuna suam. tu causa malorum
Facta tribus dominis communis Roma, nec vnquam
In turbam missi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimiaq; cupidine cæci,
Quid miscere iuuat vires? orbemq; tenere
In medio? dum terra fretum, terramq; leuabit
Aer, & longi voluent titana labores,

Noxq́; diem cœlo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni socijs, omnisq́; potestas
Impatiens consortis erit, nec gentibus vllis
Credite, nec longe fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontusq́; furoris
Tunc erat, exiguum dominos commisit Asylum
Temporis angusti mansit concordia discors,
Paxq́; fuit non sponte ducum. nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter vndas
Qui secat, & geminum gracilis mare separat Isthmos,
Nec patitur conferre fretum, si terra recedat
Ionium Aegæo franget mare. Sic vbi sæua
Arma ducum dirimens miserando funere Crassus,
Assyrias Latio maculauit sanguine Caras,
Parthica romanos soluerunt damna furores.
Plus illa vobis acie, quàm creditis, actum est
Arsacidæ, bellum victis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum, populiq́; potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem,
Non cœpit fortuna duos. nam pignora iuncti
Sanguinis, & diro ferales omine tedas
Abstulit ad manes parcarum Iulia, sæua
Intercepta manu. quod si tibi fata dedissent
Maiores in luce moras, tu sola furentem
Inde virum poteras, atq; hinc retinere parentem,
Armatasq́; manus excusso iungere ferro,
Vt generos soceris mediæ iunxere Sabinæ.
Morte tua discussa fides, bellumq́; mouere
Permissum ducibus, stimulos dedit æmula virtus.
Tu noua ne veteres obscurent acta triumphos,
Et victis cedat piratica laurea Gallis

Magne times, te iam series, vſusq; laborum
Erigit, impatiensq; loci fortuna ſecundi,
Nec quenquam iam ferre poteſt, Cæſar've priorem,
Pompeius've parem· quis iuſtius induit arma
Scire nefas, magno ſe iudice quiſq; tuetur·
Victrix cauſa Deis placuit, ſed victa Catoni.
Nec coiere pares. alter vergentibus annis
In ſenium, longoq; togæ tranquillior vſu
Dedidicit iam pace ducem, famæq; petitor
Multa dare in vulgus, totus popularibus auris
Impelli, plauſuq; ſui gaudere theatri,
Nec reparare nouas vires, multumq; priori
Credere fortunæ, ſtat magni nominis vmbra.
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuuias veteres populi, ſacrataq; geſtans
Dona ducum, nec iam validis radicibus hærens
Pondere fixa ſuo eſt, nudosq; per aera ramos
Effundens trunco non frondibus efficit vmbram,
Sed quamuis primo nutet caſura ſub Euro,
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant,
Sola tamen colitur. Sed non in Cæſare tantum
Nomen erat, nec fama ducis, ſed neſcia virtus
Stare loco, ſolusq; pudor non vincere bello·
Acer, & indomitus quò ſpes, quoq; ira vocaſſet
Ferre manum, & nunquam temerando parcere ferro,
Succeſſus vrgere ſuos, inſtare fauori
Numinis, impellens quicquid ſibi ſumma petenti
Obſtaret, gaudensq; viam feciſſe ruina·
Qualiter expreſſum ventis per nubila fulmen
Aetheris impulſi ſonitu, mundiq; fragore
Emicuit, rupitq; diem, populosq; pauentes
Terruit, obliqua perſtringens lumina flamma,

In sua templa furit, nullaq; exire vetante
Materia, magnamq; cadens, magnamq; reuertens
Dat stragem late, sparsosq; recolligit ignes.
Hae ducibus causae suberant, sed publica belli
Semina, quae populos semper mersere potentes.
Nanq; vt opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit, & rebus mores cessere secundis,
Praedaq;, & hostiles luxum suasere rapinae,
Non auro, tectis've modus, mensasq; priores,
Aspernata fames, cultus gestare decoros
Vix nuribus, rapuere mares foecunda virorum
Paupertas fugitur, totoq; accersitur orbe
Quo gens quaeq; perit. tum longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curionum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax, tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis.
Inde irae faciles, & quod suasisset egestas,
Vile nefas, magnumq; decus, ferroq; petendum
Plus patria potuisse sua, mensuraq; iuris.
Vis erat hinc leges, & plebiscita coactae,
Et cum consulibus turbantes iura tribuni.
Hinc rapti fasces pretio, sectorq; fauoris
Ipse sui populus, letalisq; ambitus vrbi,
Annua venali referens certamina campo.
Hinc vsura vorax, auidumq; in tempore foenus,
Et concussa fides, & multis vtile bellum.
Iam gelidas Caesar cursu superauerat alpes,
Ingentesq; animo motus, bellumq; futurum
Coeperat, vt ventum est parui Rubiconis ad vndas,
Ingens visa duci patriae trepidantis imago,

Clara per obscuram vultu mœstissima noctem,
Turrigero canos effundens vertice crines
Cæsarie lacera, nudisq; astare lacertis,
Et gemitu permista loqui. quo tenditis vltra?
Quò fertis mea signa viri? si iure venitis,
Si ciues, huc vsq; licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, gressumq; coercens
Langor in extrema tenuit vestigia ripa.
Mox ait, ò magnæ qui mœnia prospicis vrbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygijq; penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa latialis Iuppiter Alba,
Vestalesq; foci, summiq; ó numinis instar,
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Persequor, en adsum victor, terraq;, mariq;
Cæsar vbiq; tuus, liceat modo, nunc quoq; miles
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem,
Inde moras soluit belli, tumidumq; per amnem
Signa tulit propere. sicut squalentibus aruis
Aestiferæ Libyes viso Leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox vbi se sæuæ stimulauit verbere caudæ,
Erexitq; iubas, vasto & graue murmur hiatu
Infremuit, dum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant venabula pectus,
Per ferrum tanti securus vulneris exit.
Fonte cadit modico, paruisq; impellitur vndis
Puniceus Rubicon, cum feruida canduit æstas,
Perq; imas serpit valles, & Gallica certus
Limes ab Ausonijs disterminat arua colonis.
Tum vires præbebat hyems, atq; auxerat vndas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,

Et madidis Euri reſolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum ſonipes opponitur amnem
Excepturus aquas, molli tum cætera rumpit
Turba vado faciles iam fracti fluminis vndas.
Cæſar vt aduerſam ſuperato gurgite ripam
Attigit, Heſperiæ vetitis, & conſtitit, aruis,
Hic ait hic pacem, temerataq́; iura relinquo,
Te fortuna ſequor, procul hinc iam fœdera ſunto.
Credidimus fatis, vtendum eſt iudice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto balearis verbere fundæ
Ocyor, & miſſa Parthi poſt terga ſagitta,
Vicinumq́; minax inuadit Ariminum, & ignes
Solis lucifero fugiebant aſtra relicto,
Iamq́; dies primos belli viſura tumultus
Exoritur, ſeu ſponte Deûm, ſeu turbidus auſter
Impulerat, mœſtam tenuerunt nubila lucem.
Conſtitit vt capto iuſſus deponere miles
Signa foro ſtridor lituum, clangorq́; tubarum
Non pia concinuit cum rauco claſſica cornu.
Rupta quies populis, ſtratisq́; excita iuuentus
Diripiunt ſacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq́; cuſpide pila,
Et ſcabros nigræ morſu rubiginis enſes
Vt notæ fulſere Aquilæ, romanaq́; ſigna.
Et celſus medio conſpectus in agmine Cæſar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto voluunt in pectore queſtus.
O male vicinis hæc mœnia condita Gallis
O triſti damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,

Primaq; castra sumus, melius fortuna dedisses
Orbe sub eoo sedem, gelidaq; sub arcto,
Errantesq; domos, Latij quàm claustra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq; ruentem
Vidimus, & martem Libyes, cursumq; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna lacessit,
Hac iter est bellis· Gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palàm, vox nulla dolori
Credita, sed quantum volucres cum bruma coercet,
Rura silent, mediusq; tacet sine murmure pontus
Tanta quies· Noctis gelidas lux soluerat vmbras.
Ecce faces belli, dubiæq; in prælia menti
Vrgentes addunt stimulos, cunctasq; pudoris
Rumpunt fata moras, iustos fortuna laborat
Esse ducis motus, & causas inuenit armis.
Expulit ancipiti discordes vrbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia Gracchis.
Hos iam mota ducis, vicinaq; signa petentes
Audax venali comitatur Curio lingua·
Vox quondam populi, libertatemq; tueri
Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
Vtq; ducem varias voluentem pectore curas
Conspexit, dum voce tuæ potuere iuuari
Cæsar ait partes, quamuis nolente Senatu
Traximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
Ius erat, & dubios in te transferre Quirites,
Sed postquam leges bello siluere coactæ,
Pellimur é patrijs laribus, patimurq; volentes
Exilium, tua nos faciet victoria ciues·
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,
Tolle moras· semper nocuit differre paratis,
Par labor, atq; metus pretio maiore petuntur.

Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris
Pars quota terrarum, facili si prælia pauca
Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem·
Nunc neq; te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, aut sacras poscunt capitolia laurus.
Liuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
Vix impune feres. socerum depellere regno
Decretum est genero. partiri non potes orbem,
Solus habere potes· sic postquam fatus, & ipsi
In bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
Accenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusq; repagula laxet.
Conuocat armatos extemplo ad signa maniplos,
Vtq; satis trepidum turba coeunte tumultum
Composuit, vultu, dextraq; silentia iussit·
Bellorum o socij, qui mille pericula martis
Mecum ait experti decimo iam vincitis anno,
Hoc cruor arctois meruit diffusus in aruis,
Vulneraq; & mortes, hyemesq; sub alpibus actæ.
Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quàm si pœnus transcenderet alpes
Annibal, implentur valido tirone cohortes,
In classem cadit omne nemus, terraq;, mariq;
Iussus Cæsar agi· quid si mihi signa iacerent
Marte sub aduerso, ruerentq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cum fortuna secundis
Mecum rebus agat, superiq; ad summa vocantes
Tentamur, veniat longa dux pace solutus
Milite cum subito, partesq; in bella togatæ
Marcellusq; loquax, & nomina vana Catonis.
Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes

Continuo per tot sociabunt tempora regno?
Ille reget currus nondum patientibus annis?
Ille semel raptos nunquam dimittet honores?
Quid iam rura querar totum suppressa per orbem
Ac iussam seruire famem? quis castra timenti
Nescit mista foro? gladij cum triste minantes
Iudicium insolita trepidum cinxere corona,
Atq; auso medias perrumpere milite leges
Pompeiana reum clauserunt signa Milonem.
Nunc quoq; ne lassum teneat priuata senectus,
Bella nefanda parat, suetus ciuilibus armis,
Et docilis Syllam scelerum vicisse magistrum,
Vtq; feræ Tigres nunquam posuere furorem
Quas nemore Hyrcano matrum dum lustra sequuntur
Altus cæsorum pauit cruor armentorum,
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
Durat Magne sitis nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis scelerum modus est? ex hoc iam te improbe regno
Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
Post cilicas ne vagos, & laci pontica regis
Prælia Barbarico vix consumata veneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar?
Quod non victrices Aquilas deponere iussus
Paruerim, mihi si merces erepta laborum est,
His saltem longi non cum duce præmia belli
Reddantur, miles sub quolibet iste triumphet,
Conferet exanguis quò se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noster veteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient piratæ Magne coloni?

Tollite iam pridem victricia tollite signa,
Viribus vtendum est, quas fecimus. arma tenenti
Omnia dat qui iusta negat, nec numina desunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnum quæritur armis,
Detrahimus dominos vrbi seruire paratæ.
Dixerat. at dubium non claro murmure vulgus
Secum incerta fremit, pietas, patriiq; penates
Quanquam cæde feras mentes, animosq; tumentes
Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore,
Ductorisq; metu summi tum munera pili
Lælius, emeritiq; gerens insignia doni,
Seruati ciuis referentem præmia quercum,
Si licet exclamat romani maxime rector
Nominis, & ius est veras expromere causas,
Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires
Conquerimur, deerat ne tibi fiducia nostri?
Dum mouet hic calidus spirantia corpora sanguis.
Et dum pila valent fortes torquere lacerti,
Degenerem patiere togam, regnumq; Senatus?
Vsqueadeo miserum est ciuili vincere bello?
Duc age per Scythiæ populos, per inhospita Syrtis
Littora, per calidas Libyes sitientis arenas.
Hæc manus, vt victum post terga relinqueret orbẽ,
Oceani tumidas remo compescuit vndas,
Fregit & arctoo spumantem vertice Rhenum.
Iussa sequi tam posse mihi, quám velle necesse est,
Nec ciuis meus est, in quem tua classica Cæsar
Audiero. per signa decem felicia castris,
Perq; tuos iuro quocunq; ex hoste triumphos
Pectore si fratris gladium, iuguloq; parentis
Condere me iubeas, plenæq; in viscera partu
Coniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.

Si spoliare Deos, ignemq; immittere templis,
Numina miscebit castrensis flamma Monetæ.
Signa super thusci si ponere Tibridis vndas,
Hesperios audax veniam metator in agros.
Tu quoscunq; voles in planum effundere muros,
His Aries actus disperget saxa lacertis,
Illa licet penitus tolli quam iusseris vrbem
Roma sit, his cunctæ simul assensere cohortes,
Elatasq; alte quæcunq; ad bella vocaret
Promisere manus. it tantus ad æthera clamor,
Quantus piniferæ boreas, cum Thracius Ossæ
Rudibus incubuit curuato robore præssæ,
Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ
Cæsar vt acceptum tam prono milite bellum,
Fataq; ferre videt, nequo langore moretur
Fortunam, sparsas per gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit vndiq; signis.
Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,
Castraq;, quæ vogesi curuam super ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant Lingones armis.
Hi vada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa suo famæ maioris in amnem
Lapsus ad æquoreas nomen non pertulit vndas.
Soluuntur flaui longa statione Rhuteni,
Mitis Atax latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Hesperiæ promoto milite Varus.
Quaq; sub Herculeo sacratus numine portus
Vrget rupe caua pelagus, non corus in illum
Ius habet, aut zephyrus, solus sua littora turbat
Circius, & tuta prohibet statione Monœci,
Quaq; iacet littus dubium, quod terra, fretumq;
Vendicat alternis vicibus, cum funditur ingens

Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert
Ventus, ab extremo pelagus sic axe volutet,
Destituatq; ferens, an sydere mota secundo
Tethyos vnda vagæ lunaribus æstuet horis,
Flammiger an titan vt alentes hauriat vndas
Erigat oceanum, fluctusq; ad sydera tollat.
Quærite quos agitat mundi labor. at mihi semper
Tu quæcunque moues tam crebros causa meatus,
Vt superi voluere, late. tunc rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Satyri, qua littore curuo
Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste,
Et Biturix, longisq; leues Saxones in armis,
Optimus excusso Leucus, Rhenusq; lacerto,
Optima gens flexis in gyrum Sequana frenis,
Et docilis rector monstrati Belga couini,
Aluerniq; ausi latios se fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi nimiumq; rebellis
Neruius, & cæsi pollutus sanguine Cottæ,
Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones, Bathauiq; truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ, qua' Cinga pererrat
Gurgite, qua Rhodanus raptum velocibus vndis
In mare fert Ararim, qua montibus ardua summis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir,
Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælatæ comatæ.
Et quibus immittis placatur sanguine diro
Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoq;, qui fortes animas, belloq; peremptas

Laudibus in longum vates dimittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina bardi.
Et vos barbaricos ritus, moremq́; sinistrum
Sacrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
Solis nosse deos, & cœli numina vobis,
Aut solis nescire datum, nemora alta remotis
Incolitis lucis. vobis authoribus vmbræ
Non tacitas erebi sedes, ditisq́; profundi
Pallida regna petunt, regit idem spiritus artus
Orbe alio, longæ canitis si cognita vitæ,
Mors media est, certe populi, quos despicit arctos,
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud vrget leti metus, inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæq́; capaces
Mortis, & ignauum est redituræ parcere vitæ.
Et vos crinigeros bellis arcere Caicos
Oppositi petitis Romã, Rheniq́; feroces
Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
Cæsar vt immensæ collecto robore vires
Audendi maiora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam, vicinaq́; mœnia complet.
Vana quoq; ad veros accessit fama timores,
Irrupitq́; animos populi, cladem q́; futuram
Intulit, & velox properantis nuntia belli
Innumeras soluit falsa in præconia linguas.
Est qui tauriferis vbi se Meuania campis
Explicat, audaces ruere in certamina turmas
Afferat, & qua Nartyberino illabitur amni
Barbaricas sæui discurrere Cæsaris alas,
Ipsum omnes aquilas, collataq́; signa ferentem
Agmine non vno, densisq́; incedere castris,
Nec qualem meminere vident, maiorq́; ferusq;

Mentibus occurrit, victoq; immanior hoste.
Tunc inter Rhenum populos, alpesq; iacentes,
Finibus arctois, patriaq; à sede reuulsos
Pone' sequi, iussamq; feris à gentibus vrbem
Romano spectante rapi, sic quisq; pauendo
Dat vires famæ, nulloq; authore malorum.
Quæ finxere, timent, nec solum vulgus inani
Perculsum terrore pauet, sed curia, & ipsi
Sedibus exiliere patres, inuisaq; belli
Consulibus fugiens mandat decreta Senatus
Tunc quæ tuta petant, & quæ metuēda relinquant,
Incerti, quo quenq; fugæ tulit impetus, vrget
Præcipitem populum, serieq; hærentia longa
Agmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
Corripuisse faces, aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos, sic turba per vrbem
Præcipiti lymphata gradu, velut vnica rebus
Spes foret afflictis, patrios excedere muros
Inconsulta ruit, Qualis cum turbidus auster
Reppulit à libycis immensum syrtibus æquor,
Fractaq; veliferi sonuerunt pondera mali,
Desilit in fluctus deserta puppe magister,
Nautaq;, & non dum sparsa compage carinæ
Naufragium sibi quisq; facit sic vrbe relicta
In bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
Eualuit reuocare parens, coniux've maritum
Fletibus, aut patrij, dubiæ dum vota salutis.
Conciperent, tenuere lares, nec limine quisquam
Exit, & extremo tunc forsitan vrbis amatæ
Plenus abit visu, ruit irreuocabile vulgus.
O faciles dare summa Deos, eademq; tueri
Difficiles, vrbem populis, victisq; frequentem

Gentibus, & generis, coeat si turba, capacem
Humani, facilem venturo Cæsare prædam
Ignauæ liquere manus. cum pressus ab hoste
Clauditur externis miles Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula vallo,
Et subitus rapti munimine cæspitis agger
Præbet securos intra tentoria somnos.
Tu tantum audito bellorum nomine Roma
Desereris, nox vna tuis non credita muris.
Danda tamen venia est tantorum danda pauorum.
Pompeio fugiente timent. tum nequa futuri
Spes saltem trepidas mentes leuet, addita fati
Peioris manifesta fides superiq; minaces
Prodigijs terras implerunt æthera. pontum.
Ignota obscuræ viderunt sydera noctes,
Ardentemq; polum flammis, cœloq; volantes
Obliquas per inane faces, crinemq; timendi
Syderis, & terris mutantem regna cometen.
Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno,
Et varias ignis denso dedit aere formas.
Nunc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas,
Emicuit cœlo tacitum sine nubibus vllis
Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem
Percussit latiale caput, stellæq; minores
Per vacuum solitæ noctis decurrere tempus
In medium venere diem, cornuq; coacto
Iam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum subita percussa expalluit vmbra.
Ipse caput medio Titan cum ferret olympo,
Condidit ardentes atra caligine currus,
Inuoluitq; orbem tenebris, gentesq; coegit
Desperare diem, qualem fugiente per ortus

Sole Thyesteæ noctem duxere mycenæ.
Ora ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
Nec tulit in cœlum flammas, sed vertice prono
Ignis in Hesperium cecidit latus, atra Charybdis
Sanguineum fundo torsit mare, flebile sæui
Latrauere canes, Vestali raptus ab ara
Ignis, & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoq; cacumine surgit,
Thebanos imitata rogos. tum cardine tellus
Subsedit, veteremq; iugis nutantibus alpes
Discussere niuem. Tethys maioribus vndis
Hesperiam calpen, summumq; impleuit Atlanta.
Indigetes fleuisse deos, vrbisq; laborem
Testatos sudore lares, delapsaq; templis
Dona suis, dirasq; diem fœdasse volucres
Accipimus. syluisq; feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia Roma.
Tunc pecudũ faciles humana ad murmura linguæ,
Monstrosiq; hominum partus, numeroq;, modoq;
Membrorum, matremq; suus conterruit infans,
Diraq; per populum Cumanæ carmina vatis
Vulgantur, tunc quos sectis Bellona lacertis
Sæua mouet cecinere deos, crinemq; rotantes
Sanguineum populis vlularunt tristia Galli.
Compositis plenæ gemuerunt ossibus vrnæ,
Tunc fragor armorum, magnæq; per auia voces
Auditæ nemorum, & uenientes comminus vmbræ,
Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros.
Diffugiunt, ingens vrbem cingebat Erinnys
Excutiens pronam flagranti vertice pinum,
Stridentesq; comas, thebanam qualis Agauen
Impulit, aut sæui contorsit tela Lycurgi

Eumenis, aut qualem iussu Iunonis iniquæ.
Horruit Alcides viso iam dite Megæram.
Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum nox atra silentibus vmbris
Edidit, & medio visi consurgere campo
Tristia syllani cecinere oracula manes,
Tollentemq; caput gelidas Anienis ad vndas
Agricolæ fracto Marium fugere sepulchro.
Hæc propter placuit thuscos de more vetusto
Acciri vates, quorum qui maximus æuo
Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ
Fulminis edoctus motus, venasq; calentes
Fibrarum, & motus errantis in aëre pennæ,
Monstra iubet primum, quæ nullo semine discors
Protulerat natura, rapi, steriliq; nefandos
Ex vtero fœtus infaustis vrere flammis.
Mox iubet & totam pauidis à ciuibus vrbem
Ambiri, & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomœria cingere fines
Pontifices sacri, quibus est permissa potestas.
Turba minor ritu sequitur succincta gabino,
Vestalemq; chorum ducit vittata sacerdos,
Troianam soli cui fas vidisse Mineruam.
Tunc qui fata Deûm secretaq; carmina seruant,
Et lotam paruo reuocant Almone Cybellen,
Et doctus volucres augur seruare sinistras,
Septemuirq; epulis festis, Titiiq; sodales,
Et Salius læto portans ancilia collo,
Attollensq; apicem generoso vertice flamen.
Dumq; illi effusam longis anfractibus vrbem
Circueunt, Aruns dispersos fulminis ignes
Colligit, & terræ mœsto cum murmure condit,

D atq; locis nomen, sacris tunc admouet aris
E lecta ceruice marem iam fundere bacchum
C œperat, obliquoq; molas inducere cultro,
I mpatiensq; diu non grati victima sacri
C ornua succincti premerent cum torua ministri,
D eposito victum prebebat poplite collum.
N ec cruor emicuit solitus, sed vulnere largo
D iffusum rutilo nigrum pro sanguine virus.
P alluit attonitus sacris feralibus Aruns,
A tq; iram superum raptis quæsiuit in extis.
T erruit ipse color vatem, nam pallida tetris
V iscera tincta notis, gelidoq; infecta cruore
P lurimus asperso variabat sanguine liuor.
C ernit tabe iecur madidum, venasq; minaces
H ostili de parte videt, pulmonis anheli
F ibra latet, paruusq; secat vitalia limes.
C or iacet, & saniem per hiantes viscera rimas
E mittunt produntq; suas omenta latebras,
Q uodq; nefas, nullis impune apparuit extis.
E cce videt capiti fibrarum increscere molem
A lterius capitis, pars ægra, & marcida pendet,
P ars micat, & celeri venas mouet improba pulsu.
H is vbi concepit magnorum fata malorum,
E xclamat, vix fas superi quæcunq; mouetis
P rodere me populis. neq; enim tibi summe litaui
I uppiter hoc sacrum, cæsiq; in viscera tauri
I nferni venêre Dei, non fanda timemus.
S ed venient maiora metu. Dij visa secundent,
E t fibris sit nulla fides, sed conditor artis
F inxerit ista Tages. flexa sic omnia thuscus
I nuoluens, multaq; tegens ambage canebat.
A t Figulus, cui cura deos secretaq; cœli

N osse fuit, quę non stellarum Aegyptia Memphis
A equaret visu, numerisq; mouentibus astra,
A ut hic errat ait nulla cum lege per æuum
M undus, & incerto discurrunt sydera motu,
A ut si fata mouēt, vrbi, generiq; paratur
H umano matura lues, terræ'ne dehiscent,
S ubsidentq; vrbes? an tollet feruidus aer
T emperiem? segetes tellus infida negabit?
O mnis an infusis miscebitur vnda venenis?
Q uod cladis genus o superi, qua peste paratis
S æuitiam? extremi multorum tempus in vnum
C onuenere dies, summo si frigida cœlo
S tella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
D eucalioneos fudisset Aquarius imbres,
T otaq; diffuso latuisset in æquore tellus.
S i sæuum radijs nemeæum Phœbe leonem
N unc premeres, toto fluerent incendia mundo,
S uccensusq; tuis flagrasset curribus æther.
H i cessant ignes, tu qui flagrante minacem
S corpion incendis cauda, chelasq; peruris,
Q uid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto
I uppiter occasu premitur, Venerisq; salubre
S ydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret,
E t cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
D eseruere suos, mundoq; obscura feruntur,
E nsiferi nimium fulget latus Orionis.
I mminet armorum rabies, ferriq; potestas
C onfundet ius omne manu, scelerisq; nefando
Nomen erit virtus, multosq; exibit in annos
H ic furor, & superos quid prodest poscere finem?
Cum domino pax ista venit. duc Roma malorum
Continuam seriem, clademq; in tempora multa

Extrahe, ciuili tantum iam libera bello.
Terruerant satis hæc pauidam præsagia plebem,
Sed maiora premunt. nam qualis vertice Pindi
Aedonis ogygio decurrit plena lyæo,
Talis & attonitam rapitur matrona per vrbem,
Vocibus his prodens vrgentem pectora Phœbum.
Quò feroro Pæan, qua me super æthera raptam
Constituis terra? video pangæa niuosis
Cana iugis, latosq; Aemi sub rupe Philippos.
Quis furor hic o Phœbe doce, quo tela, manusq;
Romanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.
Quò diuersa feror? primos me ducis in ortus,
Qua mare lagæi mutatur gurgite Nili.
Hunc ego fluminea deformis truncus arena
Qui iacet, agnosco, dubiam super æquora syrtim,
Arentemq; feror libyen, quò tristis Erinnys
Transtulit æmathias acies, nunc desuper alpis
Nubiferæ colles atq; aeriam Pirenen
Arripimur, patriæ sedes remeamus in vrbis,
Impiaq; in medio peraguntur bella Senatu.
Consurgunt partes iterum, totumq; per orbem
Rursus eo noua da mihi cernere littora ponti,
Telluremq; nouam, vidi iam phœbe Philippos.
Hæc ait, & lapso iacuit defecta furore.

M. ANNEI LVCANI PHARSALIAE LIBER SECVNDVS.

Iamq; iræ patuere Deûm, manifestaq; belli
Signa dedit mundus, legesq;, & fœdera rerum
Præscia mõstrifero vertit natura tumultu,

Indixitq; nefas. cur hanc tibi rector olympi
Sollicitis visum mortalibus addere curam,
Noscant venturas, vt dira per omnia clades?
Siue parens rerum cum primum informia regna,
Materiamq; rudem flamma cedente recepit,
Finxit in æternum causas, qua cuncta coercet
Se quoq; lege tenens, & sæcula iussa ferentem
Fatorum immoto diuisit limite mundum,
Siue nihil positum est, sed fors incerta vagatur,
Fertq;, refertq; vices, & habent mortalia casum.
Sit subitum quodcunq; paras, sit cæca futuri
Mens hominum fati, liceat sperare timenti.
Ergo vbi concipiunt quantis sit cladibus vrbi
Constatura fides superum, ferale per vrbem
Iustitium latuit, plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est purpura fasces,
Tunc questus tenuere suos, magnusq; per omnes
Errabat sine voce dolor. sic funere primo
Attonitæ tacuere domus, cum corpora non dum
Conclamata iacent, nec mater crine soluto
Exigit ad sæuos famularum brachia planctus,
Sed cum membra premit fugiente rigentia vita,
Vultusq; exanimes, oculosq; in morte minaces,
Nec dum est ille dolor, sed iã metus incubat amens,
Miraturq; malum, cultus matrona priores
Deposuit, mœstæq; tenent delubra cateruæ.
Hæ lachrymis sparsere Deos. hæ pectora duro
Affixere solo, lacerasq; in limine sacro
Attonitæ fudere comas, votisq; vocari
Assuetas crebris feriunt vlulatibus aures.
Nec cunctæ summi templo iacuere tonantis,

Diuisere Deos, & nullis defuit aris
Inuidiam factura parens, quarum vna madentes
Scissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
Nunc ait o miseræ contundite pectora matres,
Nunc laniate comas, ne've hunc differte dolorem,
Et summis seruate malis, nunc flere potestas,
Dum pendet fortuna ducum, cum vicerit alter,
Gaudendum est. his se stimulis dolor ipse lacessit.
Nec non bella viri, diuersaq; castra petentes,
Effundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis, quod non in punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiæq; iuuentus.
Non pacem petimus superi, date gentibus iras,
Nunc vrbes excite feras, coniuret in armis
Mundus, Achemenijs decurrant medica fusis
Agmina, Massagetes scythicus non alliget Ister.
Fundat ab extremo flauos aquilone Sueuos
Albis, & indomitum Rheni caput, omnibus hostes
Reddite nos populis, ciuile auertite bellum.
Hinc dacus premat, inde getes, occurrat Iberis
Alter, ad eoas hic vertat signa pharetras,
Nulla vacet tibi Roma manus, vel perdere nomen
Si placet hesperium superi, collapsus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
Sæue parens vtrasq; simul partesq;, ducesq;
Dum non dum meruere feri, tanto'ne nouorum
Prouentu scelerum quærunt vter imperet vrbi?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
Vt neuter, tales pietas peritura querelas
Egerit, ac miseros angit sua cura parentes,
Oderuntq; grauis viuacia fata senectæ,
Seruatosq; iterum bellis ciuilibus annos.

Atq; aliquis magno quærens exempla timori,
Non alios inquit motus tunc fata parabant,
Cum post teutonicos victor, libycosq; triumphos
Exul limosa Marius caput abdidit vlua.
Stagna auidi texere soli, laxæq; paludes
Depositum fortuna tuum, mox vincula ferri
Exedere senem, longusq; in carcere pædor.
Consul & euersa felix moriturus in vrbe
Pœnas ante dabat scelerum, mors ipsa refugit
Sæpe virum, frustraq; hosti est concessa potestas
Sanguinis inuisi, primo qui cædis in ictu
Diriguit, ferrumq; manu torpente remisit,
Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilesq; Deos scelerum, Mariumq; futurum,
Audieratq; pauens, fas hæc contingere non est
Colla tibi, debet multas hic legibus æui
Ante suam, mortes, vanum depone furorem.
Si libet vlcisci deletæ funera gentis,
Hunc Cimbri seruate senem· non ille fauore
Numinis, ingenti superum protectus ab ira·
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens: idem pelago delatus iniquo
Hostilem in terram, vacuisq; mapalibus actus
Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
Et pœnos pressit cineres, solatia fati
Carthago, Mariusq; tulit, pariterq; iacentes
Ignouere deis, Libycas, sibi colligit iras,
Vt primum fortuna redit. seruilia soluit
Agmina, conflato sæuas ergastula ferro
Exeruere manus, nulli gestanda dabantur
Signa ducis, nisi, qui scelerum iam fecerat vsum,
Attuleratq; in castra nefas. prò fata quis ille,

Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia victor
Corripuit? quantoq; gradu mors sæua cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit, lateq; vagatur
Ensis, & a nullo reuocatum est pectore ferrum.
Stat cruor in templis, multaq; rubentia cæde
Lubrica saxa madent, nulli sua profuit ætas.
Non senis extremum piguit vergentibus annis
Præcipitasse diem, nec primo in limine vitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata
Crimine quo parui cædem potuere mereri?
Sed satis est iam posse mori. trahit ipse furoris
Impetus, & visum est lenti, quæsisse nocentem,
In numerum pars magna perit, rapuitq; cruentus
Victor ab ignota vultus ceruice recisos,
Dum vacua pudet ire manu, spes vna salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ,
Mille licet gladij mortis noua signa sequantur.
Degener o populus, vix sæcula longa decorum
Sic meruisse viris ne dum breue dedecus æui,
Et vitam. dum Sylla redit, cui funera vulgi
Flere vacet? vix te sparsum per viscera Bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Discerpsisse manus, aut te præsage malorum
Antoni, cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
Imposuit, truncos lacerauit Fimbria Crassos.
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectum violatæ Scæuola dextræ
Ante ipsum penetrale Deæ, semperq; calentes
Mactauere focos, patrum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo, flammisq; pepercit.
Septimus exequitur repetitis fascibus annus,

Ille fuit vitæ Mario modus, omnia paſſo,
Quæ peior fortuna poteſt, atq; omnibus vſo,
Quæ melior, menſoq; homini quid fata pararent.
Iam quot apud ſacri cecidere cadauera portum,
Aut collina tulit ſtratas quot porta cateruas
Tunc cum pene caput mundi, rerumq; poteſtas
Mutauit tralata locum, romanaq; Samnis
Vltra Caudinas ſperauit vulnera furcas.
Sylla quoq; immenſis acceſſit cladibus vltor,
Ille quod exiguum reſtabat ſanguinis vrbi
Hauſit, dumq; nimis iam putrida membra recidit,
Exceſſit medicina modum, nimiumq; ſecuta eſt,
Qua morbi duxere manus, periere nocentes.
Sed cum iam ſoli poſſent ſupereſſe nocentes.
Tunc data libertas odijs, reſolutaq; legum
Frenis ira ruit, non vni cuncta dabantur,
Sed fecit ſibi quiſq; nefas. ſemel omnia victor
Iuſſerat. infandum domini per viſcera ferrum
Exegit famulus, nati maduere paterno
Sanguine, certatum eſt, cui ceruix cæſa parentis
Cederet, in fratrum ceciderunt præmia fratres.
Buſta repleta fuga, permiſtaq; viua ſepultis
Corpora. nec populum latebræ cepere ferarum.
Hic laqueo fauces, eliſaq; guttura fregit,
Hic ſe præcipiti iaculatus pondere, dura
Deſiluit percuſſus humo, morteſq; cruento
Victori rapuere ſuas, hic robora buſti
Extruit ipſe ſui, nec dum omni ſanguine fuſo,
Deſilit in flammas, & dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam geſtata per vrbem,
Et medio congeſta foro, cognoſcitur illic
Quicquid vbiq; iacet ſcelerum, non Thracia tantum

Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni.
Postibus Antæi Libye, nec Græcia mœrens
Tot laceros artus pisæa fleuit in aula.
Cum iam tabe fluunt, confusaq; tempore multo
A misere notas, miserorum dextra parentum
Colligit, & pauido subducit cognita furto.
Meq; ipsum memini cæsi deformia fratris
Ora rogo cupidum vetitis imponere flammis
Omnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis,
Perq; omnes truncos, cum qua ceruice recisum
Conueniat quæsisse caput quid sanguine manes
Placatos Catuli referam? cum victima tristis
Inferias Marius forsan nolentibus vmbris
Pendit inexpleto non fanda piacula busto,
Cum laceros artus, æquataq; vulnera membris
Vidimus, & toto quamuis in corpore cæso,
Nil animæ letale datum, moramq; nefandæ
Dirum sæuitiæ pereuntis parcere morti.
Auulsæ cecidere manus, exectaq; lingua
Palpitat, & muto vacuum ferit aera motu.
Hic aures, alius spiramina naris aduncæ
Amputat, ille cauis euoluit sedibus orbes,
Vltimaq; effodit spectatis lumina membris.
Vix erat vlla fides, tam sæui criminis vnum
Tot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
Fracta sub ingenti miscentur pondere membra.
Nec magis informes veniunt ad littora trunci,
Qui medio periere freto. quid perdere fructum
Iuuit, & vt vilem Marij confundere vultum?
Vt scelus hoc Sylle, cædesq; ostensa placeret,
Agnoscendus erat. vidit Fortuna colonos
Prænestina suos cunctos simul ense recisos.

Vnius populum pereuntem tempore mortis.
Tunc flos, Hesperiæ Latij iam sola iuuentus
Concidit, & miseræ maculauit ouilia Romæ,
Tot simul infesto iuuenes occumbere leto
Sæpe fames, pelagiq; furor subitæq; ruinæ,
Aut cœli, terræq; lues, aut bellica clades,
Nunquam pœna fuit, densi vix agmina vulgi
Inter & exangues immissa morte cateruas,
Victores mouere manus. vix cæde peracta
Procumbunt, dubiaq; labant ceruice, sed illos
Magna premit strages, peraguntq; cadauera partem
Cædis, viua graues elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris, miseri tot millia vulgi
Non piguit iussisse mori, congesta recepit
Omnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
In fluuium primi cecidere, in corpora summi,
Præcipites hæsere rates, & strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
Ad molem stetit vnda sequens, nam sanguinis alti
Vis sibi fecit iter, campumq; effusa per omnem,
Præcipitiq; ruens tyberina ad flumina riuo
Hærentes adiuit aquas, nec iam alueus amnem,
Nec retinent ripæ, redditq; cadauera campo.
Tandem tyrrhenas vix eluctatus in vndas
Sanguine cœruleum torrenti diuidit æquor.
His'ne salus rerum, felix his Sylla vocari,
His meruit tumulum medio sibi tollere campo?
Hæc rursus patienda manent. hoc ordine belli
Ibitur. hic stabit ciuilibus exitus armis.
Quãquam agitant grauiora metus, multumq; coitur
Humani generis maiore in prælia damno.

Exulibus Marijs bellorum maxima merces
Roma recepta fuit, nec plus victoria Syllæ
Præstitit, inuisas penitus quám tollere partes.
Hos aliô fortuna vocas, olimq; potentes
Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
Contentus quo Sylla fuit. sic mœsta senectus
Præteritiq; memor flebat, metuensq; futuri.
At non magnanimi perculsi pectora Bruti
Terror, & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat. sed nocte sopora.
Parrhesis obliquos Elicæ cum verteret axes,
Atria cognati pulsat non ampla Catonis,
Inuenit insomni voluentem publica cura
Fata virûm, casusq; vrbis, cunctisq; timentem,
Securumq; sui, fariq; his vocibus orsus.
Omnibus expulsæ terris, olimq; fugatæ,
Virtutis iam sola fides, quam turbine nullo
Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
Dirige me dubium, certo tu robore firma.
Nanq; alij Magnum, vel Cæsaris arma sequantur,
Dux Bruto Cato solus erit, pacem'ne tueris
Inconcussa tenens dubio vestigia mundo?
An placuit ducibus scelerum, populiq; furentis
Cladibus immistum ciuile absoluere bellum?
Quenq; suæ rapiunt scelerata in prælia causæ,
Hos polluta domus, legesq; in pace timendæ,
Hos ferro fugienda fames, mundiq; ruinæ
Permiscenda fides, nullum furor egit in arma,
Castra petunt magna victi mercede. tibi vni
Per se bella placent. quid tot durasse per annos
Profuit immunem corruptis moribus æui?
Hoc solum longæ pretium virtutis habebis,

Accipient alios, facient te bella nocentem.
Nec tamen ò superi liceat feralibus armis
Has etiam mouisse manus, nec pila lacertis
Missa tuis cæca telorum in nube ferantur,
Nec tanta incassum virtus eat, ingeret omnis
Se belli fortuna tibi, quis nolet ab isto
Ense mori, quamuis alieno vulnere labens,
Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
Otia solus ages, sicut cœlestia semper
Incōcussa suo voluuntur sydera lapsu,
Fulminibus propior terræ succenditur aer
Imaq; telluris ventos, tractusq; coruscos
Flammarum accipiunt, nubes excedit olympus
Lege Deûm, minimas rerum discordia turbat.
Pacem summa tenent, quam lætæ Cæsaris aures
Accipient tantum venisse in prælia ciuem.
Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
Castra ducis Magni nimium placet ipse, Catoni
Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
Et Duce priuato gesturus prælia Consul,
Sollicitant, proceresq; alij, quibus adde Catonem,
Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe
Solus Cæsar erit. quod si pro legibus arma
Ferre iuuat patrijs, libertatemq; tueri,
Nunc neq; Pompeij Brutum, neq; Cæsaris hostem
Post bellum victoris habes. sic fatur. at illi
Arcano sacras reddit Cato pectore voces.
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
Sed quò fata trahunt, virtus secura sequetur,
Crimen erit superis & me fecisse nocentem.
Sydera quis, mundumq; velit spectare cadentem
Expers ipse metus? quis, cum ruat arduus æther,

Terra labet, misto coeuntis pondere mundi
Compressas tenuisse manus, gentes'ne furorem
Hesperium ignotæ, Romanaq; signa sequentur,
Deductiq; fretis alio sub sydere reges,
Otia solus agam? procul hunc arcete furorem
O superi, motura Dacas vt clade, Getasq;,
Securo me Roma cadat, ceu morte parentem
Natorum orbatum longum producere funus
Ad tumulum iubet ipse dolor. iuuat ignibus atris
Inseruisse manus, constructoq; aggere busti
Ipsum atras tenuisse faces, non ante reuellar,
Exanimem quám te complectar Roma, tuumq;
Nomen libertas, & inanem prosequar vmbram,
Sic eat, immites Romana piacula diui
Plena ferant, nullo fraudemus sanguine bellum.
O vtinam, cœliq; Deis, erebiq; liceret
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
Deuotum hostiles Decium pressere cateruæ,
Me geminæ figant acies, me barbara telis
Rheni turba petat, cunctis ego peruius hastis
Excipiam medius totius vulnera belli.
Hic redimat sanguis populos, hac cæde luatur
Quicquid Romani meruerunt pendere mores.
Ad iuga cur faciles populi, cur sæua volentes
Regna pati pereunt? me solum inuadite ferro,
Me frustra leges & inania iura tuentem,
Hic dabit hic pacem iugulus, finemq; laborum
Gentibus hesperijs, post me regnare volenti
Non opus est bello, quin publica signa, ducemq;
Pompeium sequimur, nec si fortuna fauebit
Hunc quoq; totius sibi ius promittere mundi
Non bene compertum est, ideo me milite vincat,

Nec sibi se vicisse putet. sic fatur, & acres
Irarum mouit stimulos, iuuenisq; calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea Phoebo gelidas pellente tenebras
Pulsatae sonuere fores, quas sancta relicto
Hortensi moerens irrupit Martia busto.
Quondam virgo toris melioris iuncta mariti,
Mox vbi connubij pretium, mercesq; soluta est,
Tertia iam soboles, alios foecunda penates
Impletura datur geminas è sanguine matris
Permistura domos. sed postquam condidit vrna
Supremos cineres, miserando concita vultu
Effusas laniata comas, concussaq; pectus
Verberibus crebris, cineresq; ingesta sepulchri
Non aliter placitura viro, sic moesta profatur.
Dum sanguis inerat, dum vis materna, peregi
Iussa Cato, & geminos excepi foeta maritos,
Visceribus lassis, partuq; exhausta reuertor,
Iam nulli tradenda viro. da foedera prisci
Illibata tori, da tantum nomen inane
Connubij, liceat tumulo scripsisse, Catonis
Martia, nec dubium longo quaeratur in aeuo
Mutarim primas expulsa, an tradita tedas,
Non me laetorum comitem, rebusq; secundis
Accipis, in curas venio, partemq; laborum.
Da mihi castra sequi, cur tuta in pace relinquar?
Et sit ciuili propior Cornelia bello?
Hae flexere virum voces, & tempora quanquam
Sint aliena toris, iam fato in bella vocante,
Foedera sola tamen, vanaq; carentia pompa
Iura placent, sacrisq; Deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine serta,

Infulaq; in geminos discurrit candida postes,
Legitimæq; faces gradibusq; accliuis eburnis
Statorus, & picto vestes discriminat auro,
Turritaq; premens frontem matrona corona
Tralata vetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demissos velarunt flammea vultus,
Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens, humerisq; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.
Sic, vt erat mœsti seruans lugubria cultus,
Quoq; modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obsita funerea cælatur purpura lana.
Non soliti lusere sales, nec more Sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem, duroq; admisit gaudia vultu,
Vt primum tolli feralia viderat arma,
Intonsos rigidam in frontem descendere canos
Passus erat, mœstamq; genis increscere barbam.
Vni quippe vacat studijs, odijsq; carenti
Humanum lugere genus, nec fœdera prisci
Sunt tentata tori, iusto quoq; robur amori
Restitit, hi mores, hæc duri immota Catonis.
Secta fuit, seruare modum, finemq; tenere,
Naturamq; sequi, patriæq; impendere vitam,
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
Huic epulæ vicisse famem, magniq; penates
Summouisse hymem tecto, pretiosaq; vestis
Hirtam membra super Romani more quiritis

Induxisse togam, Venerisq; huic maximus vsus
Progenies, vrbi pater est, vrbiq; maritus,
Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
In commune bonus, nullosq; Catonis in actus
Subrepsit, partemq; tulit sibi nata voluptas.
Interea trepido discedens agmine Magnus,
Mœnia dardanij tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli sedes, hinc summa mouenti
Hostis in occursum sparsas extendere partes,
Vmbrosis mediam qua collibus Appenninus
Erigit Italiam, nullo qua vertice tellus
Altius intumuit, propiusq; accessit olympo.
Mons inter geminas medius se porrigit vndas
Inferni, superiq; maris, collesq; coercet
Hinc Tyrrhena vado frãgentes æquora pisæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Fontibus hic vastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia ponti,
In læuum cecidere latus, veloxq; Metaurus,
Crustumiumq; rapax, & iunctus Sapis Isauro,
Sennaq;, & adriacas qui verberat Aufidus vndas,
Quoq; magis nullum tellus se soluit in amnem
Eridanus, fractas deuoluit in æquora syluas,
Hesperiamq; exhaurit aquis. hũc fabula primum
Populea fluuium ripas vmbrasse corona,
Cumq; diem pronum transuerso limite ducens
Succendit phaeton flagrantibus æthera loris.
Gurgitibus raptis penitus tellure perusta
Hunc habuisse pares phœbeis ignibus vndas.
Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
Aegypti libicas Nilus stagnaret arenas.
Non minor hic Istro, nisi quod dum permeat orbem

I ster, casuros in qualibet æquora fontes
A ccipit, & scythicas exit non solus in vndas,
D exteriora petens montis decliuia Tybrim
V nda facit, Rutubamq; cauum, delabitur inde
V ulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
S arnus, & vmbrosæ Lyris per regna Maricæ
V estinis impulsus aquis, radensq; salerni
C ulta siler, nullasq; vado qui macra moratus
A lnos, vicinæ percurrit in æquora Lunæ.
L ongior educto qua surgit in aera dorso
G allica rura videt, deuexasq; aspicit alpes.
T unc vmbris, Marsisq; ferax, domitusq; sabello
V omere, piniferis amplexus rupibus omnes
I ndigenas latij populos, non deserit ante
H esperiam, quàm cum sillæis clauditur vndis,
E xtenditq; suas in templa Lacinia rupes
L ongior Italia, donec confinia pontus
S olueret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
A t postquam gemino tellus elisa profundo est,
E xtremi colles siculo cessere Peloro.
C æsar in arma furens nullas nisi sanguine fuso
G audet habere vias, quod non terat hoste vacantes
H esperiæ fines, vacuosq; irrumpat in agros,
A tq; ipsum non perdat iter, consertaq; bellis
B ella gerat, non tam portas intrare patentes,
Q uàm fregisse iuuat, nec tam patiente colono
A rua premi, quàm si ferro populetur, & igni,
C oncessa pudet ire via, ciuemq; videri.
T unc vrbes latij dubiæ, varioq; fauore
A ncipites, quanquam primo terrore ruentis
C essuræ belli, denso tamen aggere firmant
M œnia, & abrupto circundat vndiq; vallo,

Saxorumq́; orbes, & quæ ſuper eminus hoſtem
Tela petant, altis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus, pugnatq́; minaci
Cum terrore fides. vt cum mare poſſidet auſter
Flatibus horriſonis hunc æquora tota ſequuntur,
Si rurſus tellus pulſu laxata tridentis
Aeolij tumidis immittat fluctibus eurum,
Quamuis icta nouo ventum tenuere priorem
Aequora, nubiferoq́; polus conceſſerit Euro,
Vendicat vnda notum. facilis ſed vertere mentes
Terror erat, dubiamq́; fidem fortuna ferebat.
Gens Hetruſca fuga trepidi nudata Libonis,
Iusq́; ſui pulſo iam perdidit Vmbria Thermo.
Nec gerit auſpicijs ciuilia bella paternis
Cæſaris audito conuerſus nomine Sylla.
Varrus vt admotæ pulſarunt Auximon alæ
Per diuerſa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua ſyluæ, qua ſaxa fugit depellitur arce
Lentulus eſculea. victor cedentibus inſtat,
Diuertitq́; acies, ſolusq́; ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia ſigna cohortes.
Tu quoq; commiſſæ nudatam deſeris arcem
Scipio Luceriæ, quanquam fortiſſima pubes
His ſedeat caſtris, iampridem Cæſaris armis
Parthorum ſeducta metu, qua gallica damna
Suppleuit, Magnus, dumq́; ipſe ad bella vocaret,
Donauit ſocero Romani ſanguinis vſum.
Atte Corfini validis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domiti, tua claſſica ſeruat
Oppoſitus quondam polluto Tyro Miloni.
Vt procul immenſam campo conſurgere nubem,
Ardentesq́; acies percuſſis ſole coruſco

Conspexit telis, socij decurrite dixit
Fluminis ad ripas, vndæq; immergite pontem,
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas, vt spumeus alnos
Discussa compage feras hoc limite bellum
Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa,
Præcipitem cohibete ducem, victoria nobis
Hic primum stans Cæsar erit. nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
Nam prior è campis vt conspicit amne soluto
Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
Non satis est muris latebras quæsisse pauori,
Obstruitis campos, fluuijsq; arcere paratis?
Ignaui non, si tumido me gurgite Ganges
Summoueat, stabit iam flumine Cæsar in vllo
Post Rubiconis aquas, equitum properate cateruæ,
Ite simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
Hæc vbi dicta, leuis totas accepit habenas
In campum sonipes, crebroq; simillima Nimbo
Trans ripam validi torserunt tela lacerti.
Ingreditur pulsa fluuium statione vacantem
Cæsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit, & medijs subrepsit vinea muris.
Ecce nefas belli reseratis agmina portis
Captiuum traxere ducem, ciuisq; superbi
Constitit ante pedes, vultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit.
Scit Cæsar pœnamq; peti, veniamq; timeri,
Viue, licet nolis, & nostro munere dixit
Cerne diem, victis iam spes bona partibus esto,
Exemplumq; mei, vel si libet arma retenta,

Et nihil hac venia, si viceris ipse, paciscor.
Fatur, & astrictis laxari vincula palmis
Imperat, heu quantum melius vel cæde peracta
Parcere romano potuit fortuna pudori.
Pœnarum extremum cui fit, quod castra secutus
Sit patriæ, Magnumq; ducem, totumq; Senatum,
Ignosci, premit ille graues interritus iras,
Et secum, Romam'ne petes, pacisq; recessus
Degener? in medios belli non ire furores
Iandudum moriture paras? rue certus, & omnes
Lucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.
Nescius interea capti ducis arma parabat
Magnus, vt immisto firmaret robore partes.
Iamq; secuturo iussurus classica Phœbo,
Tentandasq; ratus moturi militis iras,
Alloquitur tacitas veneranda voce cohortes,
O scelerum vltores, melioraq; signa secuti,
O vere Romana manus, quibus arma Senatus
Non priuata dedit, votis deposcite pugnam.
Ardent hesperij sæuis populatibus agri.
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes,
Iam tetigit sanguis pollutos Cæsaris enses.
Dij melius, belli tulimus quod damna priores,
Cœperit inde nefas, iam iam me præside Roma
Supplicium, pœnamq; petat, neq; enim ista vocari
Prælia iusta decet, patriæ, sed vindicis irã.
Nec magis hoc bellũ est, quam cũ Catilina parauit
Arsuras in tecta faces, sociusq; furoris
Lentulus, exertiq; manus vesana Cethegi.
O rabies miseranda ducis, cum fata Camillis
Te Cæsar, magnisq; velint miscere Metellis,
Ad Cinnas, Mariosq; venis? sternêre profecto,

Vt Catulo iacuit Lepidus, nostrasq; secures
Passus, sicanio tegitur qui Carbo sepulchro,
Quiq; feros mouit Sertorius exul Iberos,
Quanquam si qua fides his te quoq; iungere Cæsar,
Inuideo, nostrasq; manus quod Roma furenti
Opposuit, Parthorum vtinam post prælia sospes,
Et scythicis Crassus victor remeasset ab oris,
Vt simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
Te quoq; si superi titulis accedere nostris
Iusserunt, valet in torquendo dextera pilo,
Feruidus hic iterum circum præcordia sanguis
Incaluit, disces non esse ad bella fugaces,
Qui pacem potuere pati, licet ille solutum,
Defectumq; vocet, ne vos mea terreat ætas,
Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
Quo potuit ciuem populus perducere, liber
Ascendi, supraq; nihil nisi regna reliqui,
Non priuata cupit, Romana quisquis in vrbe
Pompeium transire parat. hinc consul vterq;,
Hinc acies statura ducum est, Cæsar ne senatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
Teq; nihil fortuna pudet. multis ne rebellis
Gallia iam lustris, ætasq; impensa labori
Dant animos? Rheni gelidis quos fugit ab vndis,
Oceanumq; vocans incerti stagna profundi,
Territa quæsitis ostendit terga Britanis?
An vanæ tumuere minæ, quod fama furoris
Expulit armatam patrijs è sedibus vrbem?
Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur,
Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
Ante bis exactum quám Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pyrata reliquit,

Angustaq; domum terrarum in sede poposcit·
Idem per scythici profugum diuortia ponti
Indomitum regem, Romanaq; fata morantem,
Ad mortem Sylla felicior ire coegi,
Pars mundi mihi nulla vacat, sed tota tenetur
Terra meis quocunq; iacet sub sole tropheis·
Hinc me victorem gelidas ad Phasidos vndas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis
Aegypto, atq; vmbras nusquam flectente Syene·
O casus mea iura timent tethymq; fugacem
Qui ferit Hesperius post omnia flumina Betis·
Me domitus cognouit Arabs, me marte feroces
Aeniochi, notiq; erepto vellere Colchi·
Capadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti iudæa Dei, mollesq; Sophenæ
Armenios, cilicasq; feros, taurosq; subegi,
Quod socero bellum præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ·
Sensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri
Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugnæ
Iam victum fama non visi Cæsaris agmen
Pulsus vt armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit, vacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua trucis,
Nec redit in pastus, nisi cum ceruice recepta
Excussi placuere tori, mox reddita victor
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuicto pastore trahit, sic viribus impar
Tradidit Hesperiam, profugusq; per appula rura
Brundusij tutas conscendit Magnus in arces·
Vrbs est dictæis olim possessa colonis,

Quos profugos Creta vexere per æquora puppes
Cecropiæ, victum mentitis Thesea velis.
Hanc latus angustum iam se cogentis in arctum
Hesperiæ, tenuem producit in æquora linguam
Adriacas flexis claudit quæ cornibus vndas,
Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non violentos insula coros
Exciperet saxis, lapsasq; refundet vndas.
Hinc illinc montes scopulosæ rupis aperto
Opposuit natura mari, flatusq; remouit,
Vt tremulo starent contentæ fune carinæ,
Hinc late patet omne fretum seu vela ferantur
In portus Corcyra tuos, seu læua petatur
Illyris Ionias vergens Epidaurus in vndas.
Hinc fuga nautarum, cum totas Adria vires
Mouit, & in nubes abiere ceraunia, cumq;
Spumoso calaber perfunditur æquore Sason.
Ergo vbi nulla fides rebus post terga relictis,
Nec licet ad duros martem conuertere Iberos,
Cum mediæ iaceant immensis tractibus alpes,
Tunc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
Affatur, mundi iubeo tentare recessus.
Euphraten, Nilumq; moue, quó nominis vsq;
Nostri fama venit, quas est vulgata per vrbes
Post me Roma ducem, sparsos per rura colonos
Redde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges,
Tigranemq; meum, Nec Pharnacis arma relinquas
Admoneo, neu tu populos vtraq; vagantes
Armenia, pontiq; feras per littora gentes,
Rhiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
Pigra palus Scythici patiens mæotica plaustri.
Sed quid plura moror? totos mea nate per ortus

Bella feres, totoq; vrbes agitabis in orbe
Perdomitas, omnes redeant in castra triumphi,
Et vos qui latios signatis nomine fastos
Primus in epirum boreas agat, inde per arua
Graiorum, Macedumq; nouas, acquirite vires,
Dum paci dat tempus hyems, sic fatur, & omnes
Iussa gerunt, soluuntq; cauas à littore puppes.
At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
Armorum, nequid fatis mutare liceret,
Assequitur, generiq; premit vestigia Cæsar.
Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces,
Ipsa caput mundi bellorum maxima merces
Roma capi facilis, sed Cæsar in omnia præceps
Nil actum credens, cum quid superesset agendum,
Instat atrox, & adhuc quamuis possederit omnem
Italiam, extremo sedeat quod littore Magnus,
Communem tamen esse dolet, nec rursus aperto
Vult hostes errare freto, sed mollibus vndas
Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immensum cassus labor, omnia pontus
Haurit saxa vorax, montesq; immiscet arenis
Vt maris ægæi medias si celsus in vndas
Depellatur eryx, nullæ tamen æquore rupes
Emineant, vel si conuulso vertice Caurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
Ergo vbi nulla vado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit cæsis innectere vincula syluis,
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
Construxisse vias multum cum pontibus ausus,
Europamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,

Inceßitq; fretum rapidi super Hellesponti,
Non eurum zephyrumq; timens, cum vela, ratesq;
In medium deferret Athon, sic ora profundi
Arctantur casu nemorum, tunc aggere multo
Surgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.
Pompeius tellure noua compressa profundi
Ora videns, curis animum mordacibus angit,
Vt reseret pelagus, spargatq; per æquora bellum.
Sæpe noto plenæ, tensisq; rudentibus actæ
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo, spatiumq; dedere carinis,
Tortaq; per tenebras validis balista lacertis
Multifidas iaculata faces, vt tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
Nauticus exagitet, neu buccina diuidat horas,
Neu tuba premonitos perducat ad æquora nautas,
Præcepit socijs. iam cœperat vltima virgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas,
Cum taciti soluére rates, non anchora voces
Mouit, dum spißis auellitur vncus arenis,
Dum iuga curuantur máli, dumq; ardua pinus
Erigitur, pauidi claßis siluere magistri.
Strictaq; pendentes deducunt carbasa nautæ,
Nec quatiunt validos, ne sibilet aura, rudentes.
Dux etiam votis hoc te fortuna precatur,
Quam retinere vetas, liceat sibi perdere saltem
Italiam. vix fata sinunt, nam murmure vasto
Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat vnda,
Totq; carinarum permistis æquora sulcis.
Ergo hostes portis, quas omnes soluerat vrbis
Cum fato conuersa fides, murisq; recepti,
Præcipiti cursu flexi per cornua portus

Ora petunt, pelagusq; dolent contingere classes.
Heu pudor exigua est fugiens victoria Magnus.
Angustus puppes mittebat in æquora limes
Arctior euboica quæ Calcida verberat vnda.
Hic hæsere rates geminæ, classiq; paratas.
Excepere manus tractoq; in littora bello
Hic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.
Cætera classis abit summis spoliata carinis
Vt pagasæa ratis peteret cum Phasidos vndas,
Cyaneas tellus emisit in æquora cautes,
Rapta puppe minor subducta est montibus Argo,
Vanaq; percussit pontum Symplegas inanem,
Et statura redit. iam Phœbum vrgere monebat
Non idem eoi color ætheris, albaq; non dum
Lux rubet, & flammas propioribus eripit astris,
Et iam Pleias habet, flexi iam plaustra bootæ
In faciem puri redeunt languentia cœli,
Maioresq; latent stellæ, calidumq; refugit
Lucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebas
Non ea fata ferens, quæ, cum super æquora toto
Prædonem sequerere mari, lassata triumphis
Destituit fortuna tuis, cum coniuge pulsus
Et natis, totosq;, trahens in bella penates.
Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Quæritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
Non quia te superi patrio priuare sepulchro
Maluerint, phariæ busto damnatur arenæ,
Parcitur hesperiæ. procul hoc vt in orbe remoto
Abscondat fortuna nefas, romanaq; tellus
Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER TERTIVS.

Ropulit vt classem velis cedētibus auster
Incumbens, mediumq́; rates tenuere profundum,
Omnis in ionios spectabat nauita fluctus
Solus ab hesperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
Ad visus reditura suos, tectumq́; cacumen
Nubibus, & dubios cernit vanescere montes.
Inde soporifero cesserunt languida sumno
Membra ducis, diri tum plena horroris imago
Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulchro.
Sedibus elisijs, campoq́; expulsa piorum,
Ad stygias inquit tenebras, manesq́; nocentes
Post bellum ciuile trahor. vidi ipsa tenentes
Eumenidas quaterent quas vestris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor, in multas laxantur tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt, lassant rumpentes stamina parcas.
Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos,
Fortuna est mutata toris, semperq́; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
En nupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,
Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,
Et nullum vestro vacuum sit tempus amori,
Sed teneat, Cæsarq́; dies, & Iulia noctes.
Me non lethææ coniux obliuia ripæ
Immemorem fecere tui, regesq; silentum
Permisere sequi. veniam te bella gerente

In medias

In medias acies, nunquam tibi Magne per vmbras,
Perq́; meos manes generum non esse licebit.
Abscindis frustra ferro tua pignora, bellum
Te faciet ciuile meum sic fata, refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille Dei quamuis cladem, manesq́; minantur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid (ait) vani terremur imagine visus?
Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
Aut mors ipsa nihil, Titan iam pronus in vndas
Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
Quantum deesse solet lunæ, seu plena futura est,
Seu iam plena fuit. tunc obtulit hospita tellus
Puppibus accessus faciles, legêre rudentes,
Et posito remis petierunt littora malo.
Cæsar, vt emissas venti rapuere carinas,
Absconditq́; fretum classes, & littore solus
Dux stetit hesperio, non illum gloria pulsi
Lætificat Magni, queritur quod tuta per æquor
Terga ferant hostes, neq; enim iam sufficit vlla
Præcipiti fortuna viro, nec vincere tanti,
Vt bellum differret, erat. tum pectore curas
Expulit armorum, paciq́; intentus agebat,
Quoq́; modo vanos populi conciret amores
Gnarus, & irarum causas, & summa fauoris
Annona momenta trahi. nanq; asserit vrbes
Sola fames, emiturq́; metus, cum segne potentes
Vulgus alunt nescit plebes ieiuna timere.
Curio sicanijs transcendere iussus in vrbes,
Qua mare tellurem subitis aut obruit vndis,
Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi, semperq́; laborant

Aequora, ne rupti repetant confinia montes,
Bellaq; sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis,
Nec plus hesperiam longinquis messibus vllæ,
Nec romana magis complerunt horrea terræ.
Vbere vix glebæ superat cessantibus austris
Cum medium nubes borea cogente sub axem
Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.
Hæc vbi sunt prouisa duci, tunc agmina victor
Non armata trahens, sed pacis habentia vultum
Tecta petit patriæ, pro 'si remeasset in vrbem,
Gallorum tantum populis, arctoq; subacta,
Quam seriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies, vt vincula Rheno,
Oceanoq; daret, celsos vt Gallia currus
Nobilis, & flauis sequeretur mista Britanis.
Perdidit ò qualem vincendo plura triumphum.
Non illum lætis vadentem cœtibus vrbes,
Sed tacitæ videre metu. non constitit vsquam
Obuia turba duci gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se nec mallet amari.
Iamq; & præcipites superauerat Anxuris arces,
Et qua pontinas via diuidit vda paludes,
Qua sublime nemus, scythicæ qua regna Dianæ,
Quaq; iter est latijs ad summam fascibus albam,
Excelsa de rupe procul iam conspicit vrbem,
Arctoi toto non visam tempore belli,
Miratusq; suæ sic fatur mœnia Romæ.
Te'ne Deûm sedes non vllo marte coacti
Deseruere viri? pro qua pugnabitur vrbe?
Dij melius, quod non latias eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto sarmata velox

Pannonio, dacisq; getes admistus habenti
Tam pauidum tibi Roma ducem, fortuna pepercit,
Quod bellum ciuile fuit. sic fatur, & vrbem
Attonitam terrore subit. nanq; ignibus atris
Creditur vt captæ rapturus mœnia Romæ,
Sparsurusq; Deos. fuit hæc mensura timoris,
Velle putant quodcunq; potest, non omnia festa,
Non fictas læto voces simulare tumultu,
Vix odisse vacat. Phœbea palatia complet
Turba patrum, nullo cogendi iure Senatus
E latebris educta suis, non consule sacræ
Fulserunt sedes, non proxima lege potestas
Prætor adest, vacuæq; loco cessere Curules,
Omnia Cæsar erat, priuatæ curia vocis
Testis adest sedere patres censere parati,
Si regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
Exiliumq; petat, melius, quod plura iubere
Erubuit, quam Roma pati tamen exit in iram
Viribus an possent obsistere iura per vnum
Libertas experta virum, pugnaxq; Metellus,
Vt videt ingenti saturnia templa reuelli
Mole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
Ante fores non dum reseratæ constitit ædis.
Vsque adeo solus ferrum, mortemq; timere
Auri nescit amor, pereunt discrimine nullo
Amißæ leges, sed pars vilissima rerum
Certamen mouistis opes, prohibensq; rapina
Victorem clara testatur voce tribunus,
Non nisi per nostrum vobis percussa patebunt
Templa latus, nullasq; feres nisi sanguine sacro
Sparsas raptor opes, certe violata potestas
Inuenit ista Deos, Crassumq; in bella secutæ

Sæua tribunitiæ vouerunt prælia diræ.
Detege iam ferrum, neq; enim tibi turba verenda est
Spectatrix scelerum, deserta stamus in vrbe.
Non feret è nostro sceleratus præmia miles,
Sunt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
Pacis ad exhaustæ spolium non cogit egestas,
Bellum Cæsar habes. his magnam victor in iram
Vocibus accensus, vanam spem mortis honestæ
Concipis, haud inquit iugulo se polluet isto
Nostra Metelle manus, dignum te Cesaris ira
Nullus honos faciet· te vindice tuta relicta est
Libertas? non vsqueadeo permiscuit imis
Longus summa dies, vt non, si voce Metelli·
Seruentur leges, malint â Cæsare tolli·
Dixerat, & non dum foribus cedente tribuno
Acrior ira subit, sæuos circunspicit enses
Oblitus simulare togam, tum Cotta Metellum
Compulit audaci nimium desistere cœpto.
Libertas inquit populi, quem regna coercent
Libertate perit, cuius seruaueris vmbram
Si quicquid iubeare, velis, tot rebus iniquis
Paruimus victi, venia est hæc sola pudoris,
Degenerisq; metus, nil iam potuisse negari·
Ocyus auertat diri mala semina belli.
Damna mouent populos, siquos sua iura tuentur,
Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes tarpeia sonat, magnoq; reclusas
Testatur stridore fores, tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem punica bella,
Quem dederat Perses, quem victi præda Philippi,

Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius regi non vendidit auro,
Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misere tributum,
Victoriq; dedit minoia Creta Metello,
Quod Cato longinqua vexit super æquora Cypro.
Tunc orientis opes, captorumq́; vltima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa rapina,
Pauperiorq́; fuit tunc primum Cæsare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat vrbes.
Proxima vicino vires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosaq́; Cyrrha,
Parnasusq́; iugo misit desertus vtroq;.
Boeoti coiere duces, quos impiger ambit
Fatidica Cephisos aqua, cadmeaq́; Dirce,
Pisæaq́;, manus, populisq́; per æquora mittens
Sicaniis Alpheus aquas, tunc Mænala liquit
Arcas, & Herculeam miles trachinius oethen.
Thesproti, Dryopesq́; ruunt, quercusq́; silentes
Chaonio veteres liquerunt vertice Sellæ.
Exhausit totas quamuis delectus Athenas,
Exiguæ Phoebea tenent naualia puppes,
Tresq́; petunt veram credi Salamina carinæ.
Iam dilecta Ioui centenis venit in arma
Creta vetus populis, gnosasq́; agitare pharetras
Docta, nec eois peior Gortyna sagittis.
Tunc qui Dardaniam tenet Orithon, et vagus altis
Dispersus syluis Athamas, & nomine prisco
Encheliæ versi testantes funera Cadmi.
Colchis, & Adriacas spumans Absyrtos in vndas,

Et Penei qui rura colunt, quorumq́; labore
Thessalus Hæmoniam vomer proscindit Hiolcon.
Inde lacessitum primo mare, cum rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes,
Primaq́; cum ventis, pelagiq́; furentibus vndis
Composuit mortale genus, fatisq́; per illam
Accessit mors vna ratem. tunc linquitur Hemus
Thracius, & populum Pholoe mentita biformem.
Deseritur Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consuetus aues, & barbara Cone
Sarmaticas vbi perdit aquas, sparsamq́; profundo
Multifidi Peucen vnum caput alluit Istri,
Mysiaq́;, & gelido tellus perfusa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe.
Quiq́; colunt Pitanen, & que tua munera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo victore Celænæ,
Qua celer, & rectis descendens Marsya ripis,
Errantem Mæandron adit, mistusq́; refertur,
Passaq́; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon, qua culta secat non vilior Hermus,
Iliacæ quoq; signa manus, perituraq́; castra
Omnibus petiere suis, nec fabula Troiæ
Continuit, phrygiiq́; ferens se Cæsar Iuli,
Accedunt Syriæ populi, desertus Orontes,
Et felix sic fama Ninos, ventosa Damascus,
Gazaq́;, & arbusto palmarum diues Idume,
Et Tyros instabilis, pretiosaq́; murice Sidon,
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud vllis duxit cynosura carinis.
Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuris.
Non dum flumineas Memphis contexere biblos

Nouerat, & saxis tantum, volucresq; feraeq;·
Sculptaq; seruabant magicas animalia linguas·
Deseritur tauriq; nemus, persaeaq; Tarsos,
Coryciumq; patens exesis rupibus antrum,
Mallos, & extremae resonant naualibus Aegae,
Itq; cilix iusta iam non pyrata carina·
Mouit & eoos bellorum fama recessus
Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere Phoebo
Audet, & aduersum fluctus impellit in eurum,
Hic vbi Pellaeus post tethyos aequora ductor
Constitit, & magno vinci se fassus ab orbe est·
Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem
Vastis Indus aquis mistum non sentit Hydaspen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
Et qui tingentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis,
Quiq; suas struxere pyras, viuiq; calentes
Conscendere rogos. pro' quanta est gloria genti
Iniecisse manum fatis, vitaq; repletos
Quod superest, donasse deis· Venere feroces
Cappadoces duri populus nunc cultor Amanni,
Armenusq; tenens voluentem saxa Niphatem,
Aethera tangentes syluas liquere Coastrae·
Ignotum vobis Arabes venistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras·
Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
Carmanosq; duces, quorum deflexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton,
Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes·
Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso

Vltima curuati procederet vngula Tauri.
Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
Fertilis Euphrates phariæ vice fungitur vndæ.
At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat vndis,
Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa
Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem
Contenti fecisse duos. tinxere sagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, vastisq; Hircania syluis.
Hinc Lacedæmonij moto gens aspera freno
Oeniochi, sæuisq; affinis Sarmata Moschis,
Colchorum, qua rura secat ditissima Phasis,
Qua Crœso fatalis Halys, qua vertice lapsus
Riphæo Tanais diuersi nomina mundi
Imposuit ripis Asiæq;, & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.
Nunc huc, nunc illuc, qua flectitur, ampliat orbem,
Quaq; fretum torrens Mæotidos egerit vndas
Pontus, & herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumq; negat solas admittere Gades.
Hinc & Sidoniæ gentes, auroq; ligatas
Substringens Arimaspe comas, hinc fortis Arius,
Longaq; Sarmatici soluens ieiunia belli,
Massagetes quó fugit equo, volucresq; Geloni.
Non cum memnonijs deducens agmina regnis
Cyrus, & effusis numerato milite telis
Descendit Perses, fraterniq; vltor amoris

Aequora cum tantis percussit classibus, vnum
Tot reges habuere ducem, coiere nec vnquam
Tam variae cultu gentes, tam dissona vulgi
Ora, tot immensae comites missura ruinae
Exciuit populos, & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit, non corniger Hammon
Mittere marmaricas cessauit in arma cateruas.
Quicquid ab occiduis Libyae patet arida Mauris,
Vsq; Paretonias eoa ad littora syrtes,
Acciperet felix ne non semel omnia Caesar,
Vincendum pariter Pharsalia praestitit orbem.
Ille vbi deseruit trepidantis moenia Romae,
Agmine nubiferam rapto superevolat alpem.
Cumq; alij famae populi terrore pauerent,
Phocas in dubijs ausa est seruare iuuentus
Non Graia leuitate fidem, signataq; iura,
Et causas, non fata sequi. tamen ante furorem
Indomitum, duramq; viri deflectere mentem
Pacifico sermone parant, hostemq; propinquum
Orant cecropiae praelata fronde Mineruae.
Semper in externis populo communia vestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse.
Comprensa est latijs quaecunq; annalibus aetas,
Et nunc ignoto si quos petis orbe triumphos,
Accipe deuotas externa in praelia dextras.
At si funestas acies, si dira paratis
Praelia discordes, lachrymas ciuilibus armis,
Secretumq; damus, tractentur vulnera nulla
Sacra manu. si coelicolis furor arma dedisset,
Aut si terrigenae tentarent astra gigantes,
Non tamen auderet pietas humana vel armis,
Vel votis prodesse Ioui, sortisq; deorum

Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
Sciret adhuc cœlo solum regnare tonantem.
Adde quod innumeræ concurrunt vndiq; gentes,
Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
Vt gladijs egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista quidem cunctis, vt vestra recusent
Fata, nec hæc alius committat prælia miles,
Cui non conspecto languebit dextra parente?
Telaq́; diuersi prohibebunt spargere fratres?
Finis adest rerum, si nõ committitis illis
Arma, quibus fas est, nobis hæc summa precandi
Terribiles aquilas, infestaq́; signa relinquas
Vrbe procul, nostrisq́; velis te credere muris,
Excludiq́; sinas admisso Cæsare bellum.
Sit locus exceptus sceleri, Magnoq́;, tibiq;
Tutus, vt inuictæ fatum si consulat vrbi,
Fœdera si placeant, sit quo veniatis inermes.
Vel cum tanta vocent discrimina martis iberi,
Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
Nec momenta sumus. nunquam felicibus armis
Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,
Et post tralatas exustæ phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti
Illustrat quos sola fides. si claudere muros
Obsidione paras, & vi perfringere portas,
Excepisse faces tectis, & tela parati
Vndarum raptos auersis fontibus haustus
Quærere, & effossam sitientes lambere terram,
Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
Fœdaq́; contingi maculato attingere morsu,
Nec pauet hic populus pro libertate subire,
Obsessum pœno gessit quod Marte Saguntum.

Pectoribus rapti matrum, frustráq; trahentes
Vbera sicca fame medios mittentur in ignes,
Vxor & à charo poscet sibi fata marito,
Vulnera miscebunt fratres, bellumq; coacti
Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuentus
Finierat, cum turbato iam prodita vultu
Ira ducis tandem testata est voce dolorem.
Vana mouet Graios nostri fiducia cursus,
Quamuis hesperium mundi properemus in axem,
Massiliam delere vacat. gaudete cohortes,
Obuia prebentur fatorum munere bella
Ventus vt amittit vires, nisi robore densæ
Occurrant syluæ, spatio diffusus inani,
Vtq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet, damnumq; putamus
Armorum, nisi qui vinci potuere, rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis,
Tunc mihi tecta patent, iam non excludere tantum,
Inclusisse volunt, at enim contagia belli
Dira fugant, dabitis pœnas pro pace petita,
Et nihil esse meo discetis tutius æuo,
Qam duce me bellum sic postquam fatus ad vrbem
Haud trepidam conuertit iter, tunc mœnia clausa
Conspicit, & densa iuuenum vallata corona.
Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
Telluris, paruum diffuso vertice campum
Explicat, hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes, tutisq; aptissima castris,
Proxima pars vrbis celsam consurgit in arcem
Par tumulo, mediisq; sedent conuallibus arua.
Tunc res immenso placuit statura labore,
Aggere diuersos vasto committere colles.

Sed prius vt totam, qua terra cingitur, vrbem
Clauderet, à summis perduxit ad æquora castris
Longum Cæsar opus, fontesq́;, & pabula campi
Amplexus fossa densas tollentia pinnas
Cespitibus, crudaq́; extruxit brachia terra.
Iam satis hoc Graiæ memorandum contigit vrbi,
Aeternumq́; decus, quod non impulsa, nec ipso
Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem cursum, raptisq́; à Cæsare cunctis,
Vincitur vna mora. quantum est quod fata tenentur,
Quodq́; virum toti properans imponere mundo,
Hos perdit fortuna dies. tunc omnia late
Procumbunt nemora, & spoliantur robore syluæ,
Vt cum terra leuis mediam, virgultaq́; molem
Suspendant, structa laterum compage ligatam
Arctet humum, pressus ne cedat turribus agger.
Lucus erat longo nunquam violatus ab æuo
Obscurum cingens connexis aera ramis,
Et gelidas alte summotis solibus vmbras.
Hunc non ruricolæ panes, nemorumq́; potentes
Syluani, nymphæq́; tenent, sed barbara ritu
Sacra deûm, structæ diris altaribus aræ,
Omnisq́; humanis lustrata cruoribus arbos,
Siqua fidem meruit superos mirata vetustas,
Illis & volucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare feræ, nec ventus in illas
Incubuit syluas, excussaq́; nubibus atris
Fulgura non vllis frondem præbentibus auris,
Arboribus suus horror inest, tum plurima nigris
Fontibus vnda cadit, simulachraq́; mœsta deorum
Arte carent, cæsisq́; extant informia truncis.
Ipse situs, putriq́; facit iam robore pallor

Attonitos, non vulgatis ſacrata figuris
Numina ſic metuunt, tantum terroribus addit
Quos timeant non noſſe Deos. iam fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas,
Et procumbentes iterum conſurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia ſyluæ,
Roboráq; amplexos circumfluxiſſe dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed ceſſere Deis, medio cum Phœbus in axe eſt,
Aut cœlum nox atra tenet, pauet ipſe ſacerdos
Acceſſus, dominumq́; timet deprendere luci.
Hanc iubet immiſſo ſyluam procumbere ferro,
Nam vicina operi, belloq́; intacta priore
Inter nudatos ſtabat denſiſſima montes,
Sed fortes tremuere manus, motiq́; verenda
Maieſtate loci, ſi robora ſacra ferirent,
In ſua credebant redituras membra ſecures.
Implicitas magno Cæſar torpore cohortes
Vt vidit, primus raptam vibrare bipennem
Auſus, & aeriam ferro proſcindere quercum,
Effatur merſo violata in robora ferro,
Iam nequis veſtrum dubitet ſubuertere ſyluam,
Credite me feciſſe nefas. tunc paruit omnis
Imperijs non ſublato ſecura pauore
Turba, ſed expenſa ſuperorum, & Cæſaris ira,
Procumbunt orni, nodoſa impellitur ilex,
Syluaq́; Dodones, & fluctibus aptior alnus,
Et non plebeios luctus teſtata cupreſſus,
Tunc primum poſuere comas, & fronde carentes
Admiſere diem, propulſaq́; robore denſo
Suſtinuit ſe ſylua cadens. gemuere videntes
Gallorum populi. muris ſed clauſa iuuentus

Exultat, quis enim læsos impune putaret
Esse Deos? seruat multos fortuna nocentes,
Et tantum miseris irasci numina possunt.
Vtq; satis cæsi nemoris, quæsita per agros
Plaustra ferunt, curuoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
Dux tamen impatiens hæsuri ad mœnia Martis
Versus ad Hispanas acies, extremaq; mundi
Iussit bella geri. stellatis axibus agger
Erigitur, geminasq; æquantes mœnia turres
Accipit, hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum causa repsere latenti.
Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concussisse sinus quærentem erumpere ventum
Credidit, & muros mirata est stare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelsas vrbis in arces,
Sed maior graio Romana in corpora ferro
Vis inerat, neq; enim solis excussa lacertis
Lancea, sed tenso balistæ turbine rapta
Haud vnum contenta latus transire, quiescit,
Sed pandens perq; arma viam, perq; ossa relicta
Morte fugit, superest telo post vulnera cursus.
At saxum quoties ingentis verberis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis
Abscidit impulsu ventorum adiuta vetustas,
Frangit cuncta ruens, nec tantum corpora pressa
Exanimat, totos cum sanguine dissipat artus,
Vt tamen hostiles densa testudine muros
Tecta subit virtus, armisq; innexa priores
Arma ferunt, galeamq; extensus protegit vmbo.
Quæ prius ex longo nocuerunt missa recessu,
Iam post terga cadunt, nec graijs flectere iactum

A ut facilis labor est longinqua ad tela parati,
T ormenti mutare modum. sed pondere solo
C ontenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
D um fuit armorum series, vt grandine tecta
I nnocua percussa sonant, sic omnia tela
R espuit. at postquam virtus incensa virorum
P erpetuam rupit defesso milite cratem,
S ingula continuis cesserunt ictibus arma.
T unc adoperta leui procedit vinea terra,
S ub cuius pluteis, & tecta fronte latentes,
M oliri nunc ima parant & vertere ferro
M œnia, nunc Aries suspenso fortior ictu
I ncussus densi compagem soluere muri
T entat, & impositis vnum subducere saxis.
S ed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
E t sudibus crebris, & adusti roboris ictu
P ercussæ cedunt crates, frustraq; labore
E xhausto fessus repetit tentoria miles.
S umma fuit graijs starent vt mœnia voti,
V ltro acies inferre parant, armisq; coruscas
N octurni texere faces, audaxq; iuuentus
E rupit, non hasta viris, non letifer arcus,
T elum flamma fuit, rapiensq; incendia ventus
P er romana tulit celeri munimina cursu.
N ec quamuis viridi luctetur robore, lentas
I gnis agit vires, teda sed raptus ab omni
C onsequitur nigri spatiosa volumina fumi,
N ec solum syluas, sed saxa ingentia soluit,
E t crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
P rocubuit, maiorq; iacens apparuit agger.
S pes victis telluris abit. placuitq; profundo
F ortunam tentare mari, non robore picto

Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conseritur stabilis nanalibus area bellis.
Etiam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis
Stœchados arua tenens, nec non & graia iuuentus
Omne suum fatis voluit committere robur,
Grandæuosq; senes mistis armauit Ephœbis.
Accepit non sola viros, quæ stabat in vndis,
Classis, & emeritas repetunt naualibus alnos,
Vt matutinos spargens super æquora Phœbus
Fregit aquis radios, & liber nubibus æther
Et posito borea, pacemq; tenentibus austris
Seruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Quisq; suam statione ratem, paribusq; lacertis
Cæsaris hinc puppes, hinc graio remige classis
Tollitur, impulsæ tonsis tremuere carinæ,
Crebraq; sublimes conuellunt verbera puppes.
Cornua romanæ classis, validæq; triremes,
Quasq; quater surgens extructi remigis ordo
Commodet, & plures quæ mergunt æquora pinus,
Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
Oppositum pelago, lunata classe recedunt
Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ.
Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus senis agitur, molemq; profundo
Inuehit, & summis longe petit æquora remis.
Vt tantum medij fuerat maris, vtraq; classis
Quod semel excussis possit transcurrere tonsis,
Innumeræ vasto miscentur in æthere voces,
Remorumq; sonus premitur clamore, nec vllæ
Audiri potuere tubæ. tunc cœrula verrunt,

Atq; in

Atq; in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.
Vt primum rostris crepuerunt obuia rostra,
In puppim rediere rates, emissaq; tela
Aera texerunt, vacuumq; cadentia pontum,
Et iam diductis extendunt cornua proris,
Diuersæq; rates laxata classe receptæ.
Vt quoties æstus zephyris, eurisq; repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare, sic vbi puppes
Sulcato varios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.
Sed graijs habiles, pugnamq; capessere pinus,
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
Cursum, nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis stabilem præbere carinam
Certior, & terræ similem bellantibus vsum.
Tunc in signifera residenti puppe magistro
Brutus ait, pateris'ne acies errare profundo
Artibus & certas pelagi? iam consere bellum,
Phocaicis medias rostris oppone carinas.
Paruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
Tunc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti,
Ictu victa suo percussa, & capta cohæsit.
Ast alias manicæq; ligant, teretesq; cathenæ,
Seq; tenent remis, tecto stetit æquore bellum.
Iam non excussis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt iaculato vulnera ferro,
Miscenturq; manus, nauali plurima bello
Ensis agit, stat quisq; suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus, multiq; perempti
In ratibus cecidere suis. cruor altus in vndis
Spumat, & obducti concreto sanguine fluctus.
Et quas immissi traxerunt vincula ferri,

Has prohibent iungi conserta cadauera puppes,
Semianimes alij vastum subiere profundum,
Hauseruntq; suo permistum sanguine pontum,
Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes
Fractarum subita ratium periere ruina.
Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes,
Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,
Exceptum medijs inuenit vulnus in vndis.
Phocaicis romana ratis vallata carinis,
Robore diducto dextrum, læuumq; tuetur
Aequo marte latus, cuius dum pugnat ab alta
Puppe Tagus, graiumq; audax Aplustre retentat,
Terga simul pariter missis & pectora telis
Transigitur, medio concurrit pectore ferrum,
Et stetit incertus flueret quo vulnere sanguis,
Donec vtrasq; simul largus cruor expulit hastas,
Diuisitq; animam, sparsitq; in vulnera letum.
Dirigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis
Qua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuere manum, nec lux est notior vlli
Crastina, seu Phœbum videat, seu cornua lunæ
Semper venturis componere carbasa ventis.
Hic latiæ rostro compagem ruperat alni,
Pila sed in medium venere trementia pectus,
Auertitq; ratem morientis dextra magistri.
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
Affixusq; rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Quos eadem varijs genuerunt viscera fatis,
Discreuit mors sæua viros, vnumq; relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,

Aeternis causam lachrymis tenet ille dolorem
Semper, & amissum fratrem lugentibus offert.
Quorum alter mistis obliquo pectore remis
Ausus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum, sed eam grauis insuper ictus
Amputat, illa tamen nixu, quo prenderat, hæsit,
Diriguitq́; tenens strictis immortua neruis·
Creuit in aduersis virtus, plus nobilis iræ
Truncus habet, fortiq́; instaurat prælia læua,
Rapturusq́; suam procumbit in æquora dextram,
Hæc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto·
Iam clypeo, telisq́; carens, nõ conditur ima
Puppe, sed expositus, fraternaq́; pectore nudo
Arma tegens, crebra confixus cuspide perstat,
Telaq́; multorum leto casura suorum
Emerita iam morte tenet· tum vulnere multo
Effugientem animam lassos collegit in artus,
Membraq́; contendit toto quæcunq; manebat
Sanguine, & hostilem defectis robore membris
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage virûm cumulata ratis, multoq́; cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summos repleta foros descendit in vndas,
Vicinum inuoluens contorto vertice pontum.
Aequora discedunt mersa diducta carina,
Inq́; locum puppis cecidit mare, multaq́; ponto
Præbuit illa dies varij miracula fati.
Ferrea dum puppis rapidos manus inserit vncos,
Affixit Lycidam, mersus foret ille profundo,
Sed prohibent socij, suspensaq́; crura retentant,
Scinditur auulsus, nec sicut vulnere sanguis

Emicuit lentus, ruptis cadit vndiq; venis,
Discursusq; animæ diuersa in membra meantis
Interceptus aquis. nullius vita perempti
Est tanta dimissa via. pars vltima trunci
Tradidit in letum vacuos vitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet, qua viscera feruent,
Hæserunt ibi fata diu, luctataq; multum
Hac cum parte viri vix omnia membra tulerunt,
Dum nimium pugnax vnius turba carinæ
Incumbit prono lateri, vacuamq; relinquit,
Qua caret hoste, ratem, congesto pondere puppis
Versa caua texit pelagus, nautasq; carina,
Brachia nec licuit vasto iactare profundo,
Sed clauso periere mari. tunc vnica diri
Conspecta est leti facies. cum forte natantem
Diuersæ rostris iuuenem fixere carinæ,
Discessit medium tam vastos pectus ad ictus,
Nec prohibere valent obtritis ossibus artus,
Quo minus æra sonent, eliso ventre per ora
Eiectat saniem permistus viscere sanguis.
Postquam inhibent remis puppes, ac rostra recedunt,
Deiectum in pelagus perfosso pectore corpus
Vulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis,
Puppis ad auxilium sociæ concurrit. at illi
Robora cum vetitis prensarent altius vlnis,
Nutaretq; ratis populo peritura recepto,
Impia turba super medios ferit ense lacertos
Brachia linquentes graia pendentia puppe,
A manibus cecidere suis, non amplius vndæ
Sustinuere graues in summo gurgite truncos.
Iamq; omni fusis nudato milite telis.

Inuenit arma furor, remum contorsit in hostem
Alter, at hi totum validis aplustre lacertis,
Auulsasq; rotant excusso remige sedes,
In pugnam fregere rates. sidentia pessum
Corpora cæsa tenent, spoliantq; cadauera ferro.
Multi inopes teli, iaculum letale reuulsum
Vulneribus traxere suis, & viscera læua
Oppressere manu, validos dum præbeat ictus
Sanguis, & hostilem cum torserit exeat, hastam.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
Quam pelago diuersa lues, nam pinguibus ignis
Affixus tedis, & tecto sulfure viuax
Spargitur, ac faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera
Nec flammas superant vndæ, sparsisq; per æquor
Iam ratibus, fragmenta ferus sibi vendicat ignis.
Hic recipit fluctus, extinguat vt æquore flammas,
Hi ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti, mors vna timori est,
Qua cœpere mori, nec cessat naufraga virtus.
Tela legunt deiecta mari, ratibusq; ministrant,
Incertasq; manus ictu languente per vndas
Exercent, nunc rara datur si copia ferri,
Vtuntur pelago, sæuus complectitur hostem
Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesq; mori. pugna fuit vnus in illa
Eximius Phocæus animam seruare sub vndis,
Scrutariq; fretum, siquid mersisset arenis,
Et nimis affixos vnci conuellere morsus,
Adductum quoties non senserat anchora funem.
Hic vbi compressum penitus deduxerat hostem
Victor, & incolumis summas remeabat ad vndas,

Sed, se per vacuos credit dum surgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandemq; sub æquore mansit.
Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam, non perdere letum
Maxima cura fuit, multus sua vulnera puppi
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balearis tortor habenæ
Glande petens, solido fregit caua tempora plumbo.
Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
Vincula, procurrunt oculi, stat lumine rapto
Attonitus, mortisq; illas putat esse tenebras.
At postquam membris sensit constare vigorem,
Vos (dit) ò socij sicut tormenta soletis,
Me quoq; mittendis rectum componite telis.
Egere quod superest animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum casus, ingentem militis vsum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
Viuentis feriere loco. sic fatus in hostem
Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis Argus,
Qua iam non medius descendit in ilia venter,
Adiuuitq; suo procumbens pondere ferrum.
Stabat diuersa victæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor, non ille iuuentæ
Tempore phocaicis vlli cessurus in armis,
Victum æuo robur cecidit, fessusq; senecta
Exemplum, non miles erat, qui funere viso
Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ,
Peruenit ad puppim, spirantesq; inuenit artus.
Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentis toto riguit sed corpore palmis,

Nox subit, atq; oculos vastæ obduxere tenebræ,
Et miserum cernens agnoscere desinit Argon.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viso patre leuat, vox fauces nulla solutas
Prosequitur, tacito tantum petit oscula vultu,
Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore senex caruit, viresq; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora dixit
A sæuis permissa Deis, iugulumq; senilem
Confodiam, veniam misero concede parenti
Arge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi,
Non dum destituit calidus tua vulnera sanguis,
Semianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes.
Sic fatus, quamuis capulum per viscera missi
Polluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
Præcipiti saltu. letum præcedere nati
Festinãtem animam morti non credidit vni.
Inclinant iam fata ducum. nec iam amplius anceps
Belli casus erat, graiæ pars maxima classis
Mergitur. ast aliæ mutato remige puppes
Victores vexere suos, naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga. quis in vrbe parentum
Fletus erat, quantus matrum per littora planctus.
Coniux sæpe sui confusis vultibus vnda
Credidit ora viri romanum amplexa cadauer,
Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres. At Brutus in æquore victor
Primus cæsareis pelagi decus addidit armis.

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVARTVS.

T procul extremis terrarum Cæſar in oris
Martem ſæuus agit nō multa cæde nocentē,
Maxima ſed fati ducibus momenta daturū.
Iure pari rector caſtris Afranius illis,
Ac Petreius erat, concordia duxit in æquas
Imperium commune vices, tutelaq; valli
Peruigil alterno paret cuſtodia ſigno.
His præter latias acies erat impiger Aſtur,
Vectonesq; leues, profugiq; à gente vetuſta
Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis.
Colle tumet modico, leniq; excreuit in altum
Pingue ſolum tumulo, ſuper hunc fundata vetuſta
Surgit Ilerda manu, placidis prælabitur vndis
Heſperios inter Sicoris non vltimus amnes,
Saxeus ingeti quem pons amplectitur arcu
Hybernas paſſurus aquas. at proxima rupes
Signa tenet Magni, nec Cæſar colle minore
Caſtra leuat, medius dirimit tentoria gurges.
Explicat hinc tellus campos effuſa patentes
Vix oculo prendente modum, camposq; coercet
Cinga rapax, vetitus fluctus, & littora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo, nam gurgite miſto,
Qui præſtat terris aufert tibi nomen Iberus.
Prima dies belli ceſſauit Marte cruento,
Spectandasq; ducum vires, numeroſaq; ſigna
Expoſuit, piguit ſceleris, pudor arma furentum
Continuit, patriaq;, & ruptis legibus vnum
Donauere diem. prono tum Cæſar olympo
In noctem ſubita circundedit agmina foſſa,
Dum primæ præſtant acies, hoſtemq; fefellit,

Et propè consertis obduxit castra maniplis.
Luce noua collem subito conscendere cursu
Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
Imperat, huc hostem pariter, terrorq́;. pudorq;
Impulit, & rapto tumulum prior agmine cepit.
His virtus, ferrumq́; locum promittit, at illis
Ipse locus miles rupes oneratus in altas
Nititur, aduersoq́; acies in monte supina
Hæret, & in tergum casura vmbone sequentis
Erigitur, nulli telum vibrare vacabat.
Dum labat & fixo firmat vestigia pilo,
Dum scopulos, stirpesq́; tenent, atq; hoste relicto
Cædunt ense viam, vidit lapsura ruina
Agmina dux, equitemq́; iubet succedere bello,
Munitumq́; latus læuo producere gyro.
Sic pedes ex facili, nulloq́; vrgente receptus,
Irritus & victor subducto Marte pependit.
Hactenus armorum discrimina, cætera bello
Fata dedit varijs incertus motibus aer.
Pigro bruma gelu, siccisq́; aquilonibus hærens,
Aethere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues, camposq́; iacentes
Non duraturæ conspecto sole pruinæ,
Atq; omnis propior mergenti sydera cœlo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.
Sed postquam vernus calidum Titana recepit,
Sydera respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus vicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Exclusit boream flammasq́; accepit ab euro
Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe,

Torsit in occiduum nabatheis flatibus orbem,
Et quas sentit Arabs, & quas gangetica tellus
Exalat nebulas, quicquid concrescere primus
Sol patitur, quicquid cœli fuscator eoi
Intulerat corus, quicquid defenderat Indos,
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graues incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga, vacat imbribus arctos
Et notus in solam calpem fluit humidus aer.
Hic vbi iam zephyri fines, & summus olympi
Cardo tenet tethyn, vetitæ transcurrere densos
Inuoluere globos, congestumq; aeris atri
Vix recipit spatium, quod separat æthere terram.
Iamq; polo pressæ largos densantur in imbres,
Spissatæq; fluunt, nec seruant fulmina flammas,
Quamuis crebra micent, moriuntur fulgura nimbis.
Hinc imperfecto complectitur aera gyro
Arcus vix vlla variatus luce colorem,
Oceanumq; bibit, raptosq; ad nubila fluctus
Pertulit, & cœlo diffusum reddidit æquor.
Iamq; Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
Eualuit, fluxere niues, fractoq; madescunt
Saxa gelu, tum, quæ solitis é fontibus exit,
Non habet vnda vias, tam largas alueus omnis
A'ripis accepit aquas. iam naufraga campo
Cæsaris arma natant, impulsaq; gurgite multo
Castra labant, alto restagnant flumina vallo.
Non pecorum raptus faciles, non pabula mersi
Vlla ferunt sulci, tectarum errore viarum
Fallitur occultis sparsus populator in agris,
Iamq; comes semper magnorum prima malorum
Sæua fames aderat, nulloq; obsessus ab hoste

M iles eget, toto censu non prodigus emit
E xiguam cererem· pro lucri pallida tabes
N on deest prolato ieiunus venditor auro.
I am tumuli, collesq́; latent· iam flumina cuncta
C ondidit vna palus, vastaq́; voragine mersit,
A bsorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum
D etulit, atq; ipsas hausit, subitisq́; frementes
V orticibus contorsit equos, & repulit æstus
F ortior Oceani, nec phœbum surgere sentit
N ox subiecta polo, rerum discrimina miscet
D eformis cœli facies, iunctæq́; tenebræ.
S ic mundi pars ima iacet, quam zona niualis,
P erpetuæq́; premunt hyemes, non sydera cœlo
V lla videt, sterili non quicquam frigore gignit,
S ed glacie medios signorum temperat ignes·
S ic ò summe parens mundi, sic sorte secunda
A equorei rector facias neptune tridentis.
E t tu perpetuis impendas aera nimbis,
T u remeare vetes quoscunq; emiseris æstus,
N on habeant amnes decliuem ad littora cursum,
S ed pelagi referantur aquis, concussaq́; tellus
L axet iter fluuijs, hos campos Rhenus inundet,
H os Rhodanus, vastos obliquent flumina fontes,
R iphæas huc solue niues, huc stagna, lacusq́;,
E t pigras vbicunq; iacent, effunde paludes,
E t miseras bellis ciuilibus eripe terras.
S ed paruo fortuna viri contenta pauore
P lena redit, solitoq́; magis fauere secundi,
E t veniam meruere Dei. iam rarior aer,
E t par phœbus aquis densas in vellera nubes
S parserat, & noctes ventura luce, rubebant.
S eruatoq́; loco rerum, discessit ab astris

Humor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
Tollere sylua comas, stagnis emergere colles
Incipiunt, visoq́; die durescere valles.
Vtq́; habuit ripas Sicoris, camposq́; reliquit,
Primum cana salix madefacto vimine paruam
Texitur in puppim, cæsoq́; induta iuuenco
Vectoris patiens tumidum super emicat amnem.
Sic Venetus stagnante Pado, fusoq́; Britanus
Nauigat Oceano, sic cum tenet omnia Nilus,
Conseritur bibula memphitis cymba papyro
His ratibus traiecta manus festinat vtrinq́;
Succisum curuare nemus, fluuijq́; ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
Imposuit, medios pontem distendit in agros.
Ac nequid Sicoris repetitis audeat vndis,
Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ. postquam omnia fatis
Cæsaris ire videt, celsam Petreius Ilerdam
Deserit, & noti diffisus viribus orbis
Indomitos quærit populos, & semper in arma
Martis amore feros, & tendit in vltima mundi.
Nudatos Cæsar colles, desertaq́; castra
Conspiciens, capere arma iubet, nec quærere pontem,
Nec vada, sed duris fluuium superare lacertis.
Paretur, rapuitq́; ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter, mox vda receptis
Membra fouent armis, gelidosq́; à gurgite cursu
Restituunt artus, donec decresceret vmbra
In medium surgente die, iamq́; agmina summa
Carpit eques, dubijq́; fugæ, pugnæq́; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media, tellus hinc ardua celsos

Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere viæ, quibus hoste potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia martem,
Inq; feras gentes Cæsar videt. ite sine vllo
Ordine ait, raptumq; fuga conuertite bellum,
Et faciem pugnæ, vultusq; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit, & ad montes tendentem præuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia vallo
Castra locant, postquam spatio languentia nullo
Mutua conspicuos habuerunt lumina vultus,
Et fratres, natosq; suos videre, patresq;.
Deprensum est ciuile nefas, tenuere parumper
Ora metu, tantum nutu, motoq; salutant
Ense suos, mox vt stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere vallum,
Miles in amplexus effusas tendere palmas,
Hospitis ille ciet nomen, vocat ille propinquum,
Admonet hunc studijs consors puerilibus ætas,
Nec romanus erat, qui non agnouerat hostem.
Arma rigant lachrymis singultibus oscula rumpunt,
Et quamuis nullo maculatur sanguine miles,
Quæ potuit fecisse timet. quid pectora pulsas,
Quid vesane gemis? fletus quid fudis inanes?
Nec te sponte tua sceleri parere fateris?
Vsque adeo ne times, quem tu facis ipse timendum?
Classica dent bellum, sæuos tu neglige cantus,
Signa ferant, cessa, iam iam ciuilis Erinnys
Concidet, & Cæsar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum, mistiq; salus concordia mundi,

Et sacer orbis amor, magnum nunc saecula nostra
Venturi discrimen habent, periere latebrae
Tot scelerum, populo venia est erepta nocenti,
Agnouere suos. pro numine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades
Pax erat, & miles castris permistus vtrisq;
Errabat, duro concordes caespite mensas
Instituunt, & permisto libamina baccho,
Graminei luxere foci, iunctoq; cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes,
Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
Exierit. dum quae gesserunt fortia iactant,
Et dum multa negant, quod solum fata petebant,
Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
Creuit amore nefas, nam postq̃ foedera pacis
Cognita Petreio, seq;, & sua tradita venum
Castra videt. famulas scelerata ad praelia dextras
Excitat, atq; hostes turba stipatus inermes
Praecipitat castris, iunctosq; amplexibus ense
Separat, & multo disturbat sanguine pacem.
Addit ira ferox moturas praelia voces,
Immemor o patriae, signorum oblite tuorum
Non potes hoc causae miles praestare senatus
Assertor victo redeas vt Caesare, certe
Vt vincare potes, dum ferrum, incertaq; fata,
Quiq; fluat, multo non deerit vulnere sanguis,
Ibitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
Vtq; habeat famulos nullo discrimine Caesar,
Exorandus erit? ducibus quoq; vita petenda est?
Nunquam nostra salus pretium, mercesq; nefandae
Proditionis erit, nõ hoc ciuilia bella
Vt viuamus, agunt, trahimur sub nomine pacis.

Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli vallarent oppida muri,
Non sonipes in bella ferox, non iret in æquor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
Si bene libertas vnquam pro pace daretur.
Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenent, at vobis vilior hoc est
Vestra fides, quod pro causa pugnantibus æqua
Et veniam sperare licet. pro dira pudoris
Fœdera, nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies, mundiq; extrema tenentes
Sollicitas reges, cum forsan fœdere nostro
Iam tibi sit promissa salus, sic fatur, & omnes
Concussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.
Sic vbi desuetæ syluis in carcere clauso
Mansueuere feræ, & vultus posuere minaces,
Atq; hominem didicere pati si torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt, rabiesq;, furorq;,
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces,
Feruet, & à trepido vix abstinet ora magistro.
Itur in omne nefas, & quæ fortuna Deorum
Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
Fecit monstra fides, inter mensasq;, toros q;
Quæ modo complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primo ferrum strinxere gementes,
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,
Dum feriunt, odere suos, animosq; labantes
Confirmant ictu feruent iam castra tumultu,
Et scelerum turba rapiuntur colla parentum,
Ac velut occultum pereat scelus, omnia monstra
In faciem posuere ducum, iuuat esse nocentes.
Tu Cæsar quamuis spoliatus milite multo

A gnoscis superos, neq; enim tibi maior in aruis
A emathijs fortuna fuit, ne phocidos vndis
M assiliæ, phario nec tantum est æquore gestum,
H oc siquidem solo ciuilis crimine belli
D ux causæ melioris eris. polluta nefanda
A gmina cæde duces, iunctis committere castris
N on audent, altæq; ad mœnia rursus Ilerdæ
I ntendere fugam, campos eques obuius omnes
A bstulit, & siccis inclusit collibus hostem.
T unc inopes vndæ prærupta cingere fossa
C æsar auet, nec castra pati contingere ripas,
A ut circum largos curuari brachia fontes.
V t leti videre viam conuersus in iram
P ræcipitem timor est, miles non vtile clausis
A uxilium mactauit equos, tandemq; coactus
S pe posita damnare fugam, casurus in hostes
F ertur. vt effuso Cæsar decurrere passu
V idit, & ad certam deuotos tendere mortem,
T ela tene iam miles ait, ferrumq; ruenti
S ubtrahe, non vllo constet mihi sanguine bellum,
V incitur haud gratis iugulo: qui prouocat hostem.
E n sibi vilis adest inuisa luce iuuentus
I am damno peritura meo, non sentiet ictus.
I ncumbet gladijs. gaudebit sanguine fuso.
D eserat hic feruor mentes. cadat impetus amens.
P erdant velle mori. sic deflagrare minaces
I ncassum, & vetito passus languescere bello,
S ustituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
I nde vbi nulla data est miscendi copia martis,
P aulatim cadit ira ferox, mentesq; tepescunt.
S aucia maiores animos vt pectara gestant,
D um dolor est, ictusq; recens, & mobile neruis

Conamen

Conamen calidus præbet cruor, ossaq; non dum
Adduxere cutem, si conscius ensis adacti
Stat victor, tenuitq; manus, tum frigidus artus
Alligat, atq; animum subducto robore torpor,
Postquam sicca rigens astrinxit vulnera sanguis.
Iamq; inopes vndæ primum tellure refossa
Occultos latices, abstrusaq; flumina quærunt,
Nec solum rastris, durisq; ligonibus arua,
Sed gladijs fodere suis, puteusq; cauati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
Non se tam penitus, tam longe luce relicta
Merserit assyrij scrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
Aut micuere noui percusso pumice fontes,
Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
Aut impulsa leui turbatur glarea vena.
Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
Extrahitur, duris silicum lassata metallis,
Quoq; minus possent siccos tolerare vapores
Quæsitæ fecistis aquæ, nec languida fessi
Corpora sustentant epulis, mensasq; perosi
Auxilium fecere famem, si mollius aruum
Prodidit humorem pingues manus vtraq; glebas
Exprimit ora super, nigro si turbida limo
Colluuies immota iacet, cadit omnis inhaustus
Certatim obscœnos miles, moriensq; recepit
Quas nollet victurus aquas, rituq; ferarum
Distentas siccant pecudes & lacte negato
Sordidus exhausto sorbetur ab vbere sanguis.
Tunc herbas, frondesq; terunt, & rore madentes
Distringunt ramos, & siquos palmite crudo
Arboris aut tenera succos pressere medulla.

O fortunati fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immisto strauit per rura veneno.
Hos licet in fluuios saniem, tabemq; ferarum
Pallida dictæis Cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palàm, romana iuuentus
Non decepta bibet, torrentur viscera flamma,
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis,
Iam marcent venæ, nulloq; humore rigatus
Aeris alternos angustat pulmo meatus,
Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti, nocturnumq; aera captant,
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulsu, & siccis vultus in nubibus hærent,
Quoq; magis miseros vndæ ieiunia soluant,
Non super arentem Meroen, cancriq; sub axe,
Qua nudi Garamantes arant, sedere, sed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidũ deprensus Iberum
Spectat vicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces, pacisq; petendæ
Authorр damnatis supplex Afranius armis,
Semianimes in castra trahens hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes, seruata precanti
Maiestas non fracta malis, interq; priorem
Fortunam, casusq; nouos gerit omnia victi,
Sed ducis, & veniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
Non deerat fortis rapiendo dextera læto.
At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
Dignum donanda Cæsar te credere vita.
Non partis studijs agimur, nec sumpsimus arma
Consilijs inimica tuis, nos deniq; bellum
Inuênit ciuile duces, causæq; priori,

Dum potuit, seruata fides, nil fata moramur,
Tradimus hesperias gentes, aperimus eoas,
Securumq; orbis patimur post terga relicti,
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, lassæq; manus, hoc hostibus vnum
Quod vincas, ignosce tuis, nec magna petuntur,
Otia des fessis, vitam patiaris inermes
Degere, quam tribuis, campis prostrata iacere
Agmina nostra putes, nec enim felicibus armis
Misceri damnata decet, partemq; triumphi
Captos ferre tui, turba hæc sua fata peregit,
Hoc petimus, victos ne tecum vincere cogas.
Dixerat· At Cæsar facilis, vultuq; serenus
Flectitur, atq; vsum belli, pœnamq; remittit·
Vt primum iustæ placuerunt fœdera pacis
Incustoditos decurrit miles ad amnes,
Incumbit ripis, permissaq; flumina turbat·
Continuus multis subitarum tractus aquarum
Aera non passus vacuis discurrere venis,
Arctauit, clausitq; animam, nec feruida pestis
Cedit adhuc, sed morbus egens iam gurgite plenis
Visceribus sibi poscit aquas, mox robora neruis·
Et vires rediere viris. O prodiga rerum
Luxuries nunquam paruo contenta paratu,
Et quæsitorum terra, pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames & lautæ gloria mensæ,
Discite, quàm paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat, non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus,
Non auro, murrhaq; bibunt, sed gurgite puro
Vita redit, satis est populis fluuiusq;, ceresq;.
Heu miseri qui bella gerunt, tunc arma relinquens

Victori miles spoliato pectore tutus,
Innocuusq; suas curarum liber in vrbes
Spargitur. ó quantum donata pace potitos
Excussis nunquam ferrum vibrasse lacertis
Poenituit tolerasse sitim frustraq; rogasse
Prospera bella Deos, nempe vsis marte secundo
Tot dubiæ restant acies, tot in orbe labores,
Vt nunquam fortuna labet successibus anceps
Vincendum toties, terras fundendus in omneis
Est cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus.
Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam scire loco. non prælia fessos
Vlla vocant, certos non rumpunt classica somnos,
Iam coniux, natiq; rudes, & sordida tecta,
Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoq; securis oneris fortuna remisit,
Sollicitus menti quod abest pauor, ille salutis
Est author, dux ille fuit. sic prælia soli
Felices nullo spectant ciuilia voto.
Non eadem belli totum fortuna per orbem
Constitit, in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
Qua maris adriaci longas ferit vnda Salonas,
Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
Illic bellaci confisus gente Curetum,
Quos alit adriaco tellus circunflua ponto,
Clauditur extrema residens Antonius ora,
Cautus ab incursu belli, si sola recedat,
Expugnat quæ tuta fames, non pabula tellus
Pascendis submittit equis, non proferit vllam
Flaua ceres segetem, spoliabat gramine campum
Miles, & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorum siccas de cespite vulserat herbas.

Vt primum aduersæ socios in littore terræ,
Et basilum videre ducem, noua furta per æquor
Exquisita fugæ, neq; enim de more carinas
Extendunt, puppesq; leuant, sed firma gerendis
Molibus insolito contexunt robora ductu.
Nanq; ratem vacuæ sustentant vndiq; cuppæ,
Quarum porrectis series constricta cathenis,
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos,
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium, sed quod trabibus circundedit æquor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quod nec vela ferat, nec apertas verberet vndas,
Tunc freta seruantur, dum se decliuibus vndis
Aestus agat, refluoq; mari nudentur arenæ.
Iamq; relabenti crescebant littora ponto,
Missa ratis prono defertur lapsa profundo,
Et geminæ comites, cunctas super ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit illyricæ custos Octauius vndæ
Confestim tentare ratem, celeresq; carinas
Continuit, cursu crescat dum præda secundo,
Et temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
Pace maris, sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ,
Aut dum dispositis attollat retia varis
Venator, tenet ora leuis clamosa molossi,
Spartanos, cretasq; ligat, nec creditur vlli
Sylua cani, nisi qui presso vestigia rostro
Colligit, & præda nescit latrare reperta
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
Nec mora complentur moles, auidæq; petitis
Insula deseritur ratibus, quo tempore primas

Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
At Pompeianas fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, passusq; vacare
Summa freti medio suspendit vincula ponto,
Et laxas fluitare sinit, religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ scopulis, nec prima, nec illa,
Quæ sequitur, tardata ratis: sed tertia moles
Hæsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
Impendent caua saxa mari, ruituraq; semper
Stat mirum moles, & syluis æquor inumbrat,
Huc fractas Aquilone rates, submersaq; pontus
Corpora sæpe tulit, cæcisq; abscondit in antris
Restituit raptus tectum mare, cumq; cauernæ
Euomuere fretum, contorti vorticis vndæ
Taurominitanam vincunt feruore Charybdim,
Hic opiterginis moles onerata colonis
Constitit, hanc omni puppes statione solutæ
Circueunt, alij rupes, ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes,
Dux erat ille ratis, frustra qui vincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla
Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in casu quantum deprensa valebat
Effecit virtus inter tot milia captæ
Circunfusa rati, & plenam vix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidem, nam condidit atra
Nox lucem dubiam, pacemq; habuere tenebræ.
Tunc sic attonitam, venturaq; fata pauentem
Rexit magnanima Vulteius voce cohortem,
Libera non vltra parua quám nocte iuuentus
Consulite extremis angusto tempore rebus,
Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa

Quærendæ sibi mortis habet, nec gloria leti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto venturæ tempore vitæ
Par animi laus est, & quos speraueris annos
Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis.
Accersas dum fata manu, non cogitur vllus
Velle mori, fuga nulla patet, stant vndiq; nostris
Intenti ciues iugulis, decernite letum,
Et metus omnis abest, cupias quodcunq; necesse est.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Aut cum permistis acies sua tela tenebris
Inuoluunt, conferta iacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit' obruta virtus,
Nos in conspicua socijs, hostiq; carina
Constituere Dei, præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ, summis dabit insula saxis,
Spectabunt geminæ diuerso è littore partes.
Nescio quod nostris magnum, & memorabile fatis
Exemplum fortuna paras, quæcunq; per æuum
Exhibuit monimenta fides, seruataq; ferro
Militiæ pietas transibit nostra iuuentus.
Nanq; suis pro te gladijs incumbere Cæsar
Esse parum scimus, sed non maiora supersunt
Obsessis tanti quæ pignora demus amoris.
Abscidit nostræ multum sors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti, natisq; tenemur.
Indomitos sciat esse viros, timeatq; furentes.
Et morti faciles animos, & gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
Fœderibus, turpiq; volent corrumpere vita.
O vtinam quo plus habeat mors vnica famæ,
Promittant veniam, iubeant sperare salutem,

Ne nos, cum calido fodiemus viscera ferro,
Desperasse putent, magna virtute merendum est,
Cæsar vt amissis inter tot millia paucis
Hoc damnum, clademq; vocet, dent fata recessum,
Emittantq; licet, vitare instantia nolim.
Proieci vitam comites, totusq; futuræ
Mortis agor stimulis, furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit vicinia fati,
Victurosq; Dei cælant vt viuere durent,
Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum, cum sydera cœli
Ante ducis voces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexoq; Vrsæ temone pauerent,
Iidem cum fortes animos præcepta subissent
Optauere diem, nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera vicino cum lux altissima cancro est,
Nox tum thessalicas vrgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
Pugnacesq; mari graia cum classe liburnos.
Tentauere prius suspenso vincere bello
Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis vita mora, stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, securaq; pugnæ
Permisso sibi fine manu, nulliq; tumultus
Excussere viris mentes ad summa paratas,
Innumerasq; simul pauci, terraq;, mariq;
Sustinuere manus, tanta est fiducia mortis.
Vtq; satis bello visum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor, primus dux ipse carinæ
Vulteius iugulo poscens iam fata retecto,
En quis ait iuuenum est, cuius sit dextra cruore

Digna meo, certaq; fide per vulnera nostra
Testetur se velle mori· nec plura locuto
Viscera non vnus iandudum transigit ensis·
Collaudat cunctos, sed eum, cui vulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu·
Concurrunt alij, totumq; in partibus vnis
Bellorum fecere nefas sic semine Cadmi
Emicuit dircæa cohors, cecidit q; suorum
Vulneribus, dirum thebanis fratribus omen,
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ, missa magicis e cantibus ira
Cognato tantos implerunt sanguine sulcos,
Ipsaq; inexpertis, quod primum fecerat, herbis
Expauit Medea nefas. sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes, nimiumq; in morte virorum
Mors virtutis habet, pariter sternuntq;, caduntq;
Vulnere letali, nec quenquam dextra fefellit
Cum feriat moriente manu, nec vulnus adactis
Debetur gladijs, percussum est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manum, cum sorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres, natusq; parenti.
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enses, pietas ferientibus vna
Non repetisse fuit iam latis viscera lapsa
Semianimes traxere foris, multumq; cruoris
Infudere mari, despectam cernere lucem,
Victoresq; suos vultu spectare superbo,
Et mortem sentire iuuat· iam strage cruenta
Conspicitur cumulata ratis, bustisq; remittunt
Corpora victores ducibus mirantibus vlli
Esse ducem tanti, nullam maiore locuta est
Ore ratem totum discurrens fama per orbem.

Non tamen ignauæ post hæc exempla virorum
Percipient gentes, quàm sit non ardua virtus
Seruitium fugisse manu, sed regna timentur
Ob ferrum, & sæuis libertas vritur armis,
Ignoratq; datos, ne quisquam seruiat, enses.
Mors vtinam pauidos vitæ subducere nolles,
Sed virtus te sola daret. non segnior illo
Marte fuit, qui tunc libycis exarsit in aruis.
Nanq; rates audax lilybæo littore soluit
Curio, nec forti velis Aquilone recepto
Inter semirutas magnæ Carthaginis arces,
Et clupeam tenuit stationis littora notæ,
Primaq; castra locat, cano procul æquore, qua se
Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
Inde petit tumulos, exesasq; vndiq; rupes,
Antæi quæ regna vocat non vana vetustas.
Nominis antiqui cupientem noscere causas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres.
Non dum post genitos tellus effœta gigantes,
Terribilem libycis partum concepit in antris,
Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos, Briareusq; ferox, cœloq; pepercit,
Quod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
Hoc quoq; tam vastas cumulauit munere vires
Terra sui fœtus, quod cum tetigere parentem
Iam defecta vigent renouato robore membra.
Hæc illi spelunca domus, latuisse sub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assuerunt, non syluatorum, viresq; resumit
In nuda tellure iacens, periere coloni
Aruorum Libyes, pereunt quos appulit æquor,

Auxilioq; diu virtus non usa cadendi
Terræ spernit opes, inuictus robore cunctis
Quamuis staret, erat, tandem vulgata cruenti
Fama mali terras monstris, æquorq; leuantem
Magnanimum Alciden libycas exciuit in oras.
Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
Antæus libyci, perfudit membra liquore
Hospes olympiacæ seruato more palæstræ,
Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
Auxilium membris calidas infudit arenas.
Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu grauibus frustra tentata lacertis,
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur,
Miranturq; habuisse parem, nec viribus vti
Alcides primo voluit certamine totis,
Exhaustiq; virum, quod creber anhelitus illi
Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
Tunc ceruix lassata quati, tunc pectore pectus
Vrgeri, tunc obliqua percussa labare
Crura manu, iam terga viri cedentia victor
Alligat, & medium compressis ilibus arctat,
Inguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
Explicuit per membra virum, rapit arida tellus
Sudorem, calido complentur sanguine venæ,
Intumuere tori, totosq; induruit artus,
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Constitit Alcides stupefactus robore tanto,
Nec sic in achijs, quamuis rudis esset, in vndis,
Desectam timuit reparatis anguibus hydram.
Conflixere pares, telluris viribus ille,
Ille suis. nunquam sæuæ sperare nouercæ
Plus licuit. videt exhaustor sudoribus artus,

Ceruicemq; viri siccam, qua ferret olympum,
Vtq; iterum fessis iniecit brachia membris,
Non expectatis Antæus viribus hostis
Sponte cadit, maiorq; accepto robore surgit,
Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
Egeritur, tellusq; viro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ prodesse parentis
Alcides sensit, standum est tibi dixit, & vltra
Non credere solo, sterniq; vetabere terra,
Hærebis pressis intra mea pectora membris,
Huc Antæe cades. sic fatus sustulit alte
Nitentem in terras iuuenem, morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere vires.
Alcides medium tenuit, iam pectora pigro
Stricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
Hinc æui veteris custos famosa vetustas,
Miratrixq; sui signauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus istis,
Pœnum qui latijs reuocauit ab arcibus hostem
Scipio, nam sedes libyca tellure potito
Hæc fuit, en veteris cernis vestigia valli,
Romana hos primum tenuit victoria campos.
Curio lætatus tanquam fortuna locorum
Bella gerat, seruetq; ducum sibi fata priorum,
Felici non fausta loco tentoria ponens
Indulsit castris, & collibus abstulit omen,
Sollicitatq; feros non æquis viribus hostes.
Omnis romanis quæ cesserat Africa signis
Tunc Vari sub iure fuit, qui robore quanquam
Confisus latio, regis tamen vndiq; vires
Exiuit libycæ gentis, extremaq; mundi
Signa suum comitata Iubam. non fusior vlli

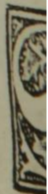
Terra fuit domino, qua ſunt longiſſima regna,
Cardine ab occiduo vicinus gadibus Atlas
Terminat, á medio confinis ſyrtibus Hammon,
At qua lata iacet vaſti plaga feruida regni
Diſtinet Oceanum, zonæq; exuſta calentis
Sufficiunt ſpatio, populi tot caſtra ſequuntur
Autololes, numidæq; vagi, ſemperq; paratus
Inculto getûlus equo, tum concolor indo
Maurus, inops Naſamon, miſti Garamante peruſto
Marmaridæ volucres, æquaturusq; ſagittas
Medorum tremulum cum torſit miſſile Mazax,
Et gens, quæ nudo reſidens maſſilia dorſo
Ora leui flectit frenorum neſcia virga,
Et ſolitus vacuis errare mapalibus Apher
Venator, ferriq; ſimul fiducia non eſt
Veſtibus iratos laxis operire leones.
Nec ſolum ſtudijs ciuilibus arma parabat,
Priuatæ ſed bella dabat Iuba concitus iræ.
Hunc quoq; quo ſuperos, humanaq; polluit anno,
Lege tribunitia ſolio depellere auorum
Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
Dum regnum te roma facit· memor ille doloris
Hoc bellum ſceptri fructum putat eſſe retenti.
Hac igitur regis trepidat iam curio fama,
Et quod cæſareis nunquam deuota iuuentus
Illa nimis caſtris, nec Rheni miles in vndis
Exploratus erat Corfini captus in arce,
Infidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori
Fas vtrunq; putat· ſed poſtquem languida ſegni
Cernit cuncta metu, nocturnaq; munia valli
Deſolata fuga, trepida ſic mente profatur·
Audendo magnus tegitur timor, arma capeſſam

Ipse prior, campum miles descendat in æquum
Dum meus est, variam semper dant otia mentem.
Eripe consilium pugnæ, cum dira voluntas
Ense subit presso galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere causas,
Qua stetit, inde fauet? veluti fatalis arenæ
Muneribus non ira vetus concurrere cogit,
Productos odere pares. sic fatus apertis
Instruxit campis acies, quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit Varum campo, nudataq; fœda
Terga fuga, donec vetuerunt castra, cecidit.
Tristia sed postquam superati prælia Vari
Sunt audita Iubæ, lætus quod gloria belli
Sit rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
Obscurataq; suam per iussa silentia famam,
Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri.
Mittitur exigua qui prælia prima lacessat,
Eliciatq; manu numidis à rege secundus
Vt sibi commissi simulator Sabbura belli
Ipse caua regni vires in valle retentat.
Aspidas vt Pharias cauda solertior hostis
Ludit, & iratas incerta prouocat vmbra,
Obliquansq; caput vanas serpentis in auras
Effusæ tuto comprendit guttura morsu
Letiferam citra saniem, tunc irrita pestis
Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte veneno,
Fraudibus euentum dederat fortuna, feroxq;
Non exploratis occulti viribus hostis,
Curio nocturnum castris erumpere cogit,
Ignotisq; equitem late decurrere campis.
Ipse sub auroræ primos excedere motus

Signa iubet castris, multum, frustraq; rogatus
Vt libycas metuat fraudes, infectaq; semper
Punica bella dolis. leti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenem, bellumq; trahebat
Authorem ciuile suum, super ardua ducit
Saxa super cautes abrupto limite signa,
Cum procul è summis conspecti collibus hostes
Fraude sua cessere parum, dum colle relicto
Effusam patulis aciem committeret aruis,
Ille fugam credens simulatæ nescius artis,
Vt victor medios aciem proiecit in agros,
Tunc primum patuere doli, numidæq; fugaces
Vndiq; completis clauserunt montibus agmen,
Obstupuit dux ipse simul, perituraq; turba,
Non timidi petiere fugam, non prælia fortes,
Quippe vbi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frenos
Ora terens, spargitq; iubas, & subrigit aures,
Incertoq; pedum pugnat non stare tumultu.
Fessa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
Oraq; proiecta squalent arentia lingua,
Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus vrget,
Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus,
Siccaq; sanguineis durescit spuma lupatis,
Iamq; gradum neq; verberibus, stimulisq; coacti,
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt,
Vulneribus coguntur equi, nec profuit vlli
Cornipedis rupisse moras, neq; enim impetus illis,
Incursusq; fuit, tantum profertur ad hostes,
Et spatium iaculis oblato vulnere donat.
At vagus Apher, equos vt primum emisit in agmen,
Tunc campi tremuere sono, terraq; soluta

Q uantus biſtonio torquetur turbine puluis,
A era nube ſua texit, traxitq́; tenebras.
V t vero in pedites fatum miſerabile belli
I ncubuit; nullo dubij diſcrimine martis
A ncipites ſteterunt caſus, ſed tempora pugnæ
M ors tenuit, neq; enim licuit procurrere contra,
E t miſcere manus, ſic vndiq; ſepta iuuentus
C omminus obliquis, & rectis eminus haſtis
O bruitur: non vulneribus, nec ſanguine ſolum
Telorum nimbo peritura, at pondere ferri.
E rgo acies tantæ paruum ſpiſſantur in orbem,
A c ſiquis metuens medium correpſit in agmen
V ix impune ſuos inter conuertitur enſes.
D enſaturq́; globus quantum pede prima relato
C onſtrinxit gyros acies, non arma mouendi
I am locus eſt preſſis ſtipataq́; membra teruntur.
F rangitur armatum colliſo pectore pectus,
N on tam læta tulit victor ſpectacula Maurus,
Q uàm fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
M embrorumq; videt lapſum & ferientia terram
C orpora, compreſſum turba ſtetit omne cadauer.
E xcitet inuiſas diræ Carthaginis vmbras
I nferijs fortuna nouis, ferat iſta cruentus
A nnibal, & pœni tam dira piacula manes,
R omanam ſuperi libyca tellure ruinam
P ompeio prodeſſe nefas, votisq́; ſenatus.
A frica nos potius vincat ſibi. Curio fuſas
V t vidit campis acies, & cernere tantas
P ermiſit clades compreſſus ſanguine puluis,
N on tulit afflictis animam producere rebus,
A ut ſperare fugam, ceciditq́; in ſtrage ſuorum
I mpiger ad letum, & fortis virtute coacta.

Quid

Quid nunc rostra tibi prosunt turbata, forumq́;,
Vnde tribunitia plebeius signifer arte
Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
Et gener, atq́; socer bello concurrere iussi?
Ante iaces, quàm dira duces pharsalia confert,
Spectandumq́; tibi bellum ciuile negatum est.
Has vrbi miseræ vestro de sanguine pœnas
Ferre datis, luitis iugulo sic arma potentes.
Felix Roma quidem, ciuesq́; habitura beatos,
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàm vindicta placet, libycas en nobile corpus
Pascit aues nullo contectus Curio busto.
At tibi nos, quando non proderit ista silere,
A' quibus omne æui senium sua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia vitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
Perdita tunc vrbi nocuerunt sæcula, postquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
Transuerso menten dubiam torrente tulerunt,
Momentumq́; fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus spolijs, & Cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens, Mariusq́; ferox, & Cinna cruentus,
Cæsareæq́; domus series, cui tanta potestas
Concessa est? emère omnes. hic vendidit vrbem.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bellorum vulnera passos
In macedum terras miscens aduersa secundis
Seruauit fortuna pares. iã sparserat hæmo

Bruma niues, gelidoq́; cadens Atlantis olympo,
Instabatq́; dies, qui dat noua nomina fastis,
Quiq́; colit primus ducentem tempora Ianum.
Dum tamen emeriti remanet pars vltima iuris
Consul vterq́; vagos belli permunia patres
Elicit epirum. peregrina ac sordida sedes
Romanos cepit proceres, secretaq́; rerum
Hospes in extremis audiuit curia tectis.
Nam quis castra vocet tot strictas iure secures?
Tot fasces? docuit populos venerabilis ordo,
Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
Vt primum mœstum tenuere silentia cœtum,
Lentulus è celsa sublimis sede profatur.
Indole si dignum latia, si sanguine prisco
Robur inest animis, non qua tellure coacti,
Quamq́; procul tectis captæ sedeamus ab vrbis,
Cernite, sed vestræ faciem cognoscite turbæ,
Cunctaq́; iussuri primum hoc decernite patres,
Quod regnis, populisq́; liquet nos esse Senatum.
Nam vel hyperboreæ plaustrum glaciale sub vrsæ,
Vel plaga qua torrens, claususq́; vaporibus axis,
Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles.
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumq́; comes tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, veiosq́; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non vnquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo, mœrentia tecta
Cæsar habet, vacuasq́; domos, legesq́; silentes,
Clausaq́; iustitio tristi fora, curia solos
Illa videt patres, plena quos vrbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
Ignaros scelerum, longaq́; in pace quietos

Bellorum primus sparsit furor, omnia rursus
Membra loco redeunt, en totis viribus orbis
Hesperiam pensant superi, iacet hostis in vndis
O brutus illyricis, libyes squalentibus aruis.
Curio cæsarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
Spem vestram præstate Deis, fortunaq; tantos.
Det nobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat, nostrũ exhausto ius clauditur anno,
Vos quorum finem non est sensura potestas
Consulite in medium patres, magnumq; iubete
Esse ducem, læto nomen clamore Senatus
Excipit, & magno fatum, patriæq; suumq;
Imposuit, tunc in reges, populosq; merentes
Sparsus honos, pelagiq; potens Phœbeia donis
Exornata Rhodos, gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti. fama veteres laudantur Athenæ.
Massiliæq; suæ donatur libera phocis.
Tunc Sadalen, fortemq; Cotyn, fidumq; per arma
Deiotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ
Collaudant, Libyamq; iubent authore Senatu
Sceptifero parere Iubæ. prò tristia fata.
En tibi non fidæ gentis dignissime regno
Fortunæ Ptolemææ pudor, crimenq; Deorum,
Cingere pellæo pressos diademate crines
Permissum, sæuum in populos puer accipis ensem
Atq; vtinam in populos, donata est regia Lagi,
Accessit Magni iugulus, regnumq; sorori
Ereptum est, socero q; nefas, iam turba soluto
Arma petit cœtu: quæ cum populiq;, ducesq;
Casibus incertis, & cæca sorte pararent,
Solus in ancipites metuit descendere martis

Appius euentus, finemq́; expromere rerum
Sollicitat superos, multosq́; obducta per annos
Delphica fatidici reserat penetralia Phoebi.
Hesperio tantum, quantum semotus eoo,
Cardine Parnasus gemino petit aethera colle,
Mons Phoebo, Bromioq́; sacer, cui numine misto
Dephica Thebanae referunt trieterica Bacchae.
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit, pontoq́; fuit discrimen, & astris.
Tu quoq; vix summam seductus ab aequore rupem
Extuleras, vnoq́; iugo Parnase latebas.
Vltor ibi expulsae premeret cum viscera partus
Matris adhuc rudibus Paean Phythona sagittis
Explicuit, cum regna Themis, tripodasq́; teneret.
Vt vidit Paean vastos telluris hiatus
Diuinam spirare fidem, ventosq́; loquaces
Exhalare solum, sacris se condidit antris,
Incubuitq́; adyto, vates ibi factus Apollo,
Quis latet hic superum, q̃d numen ab aethere pressum
Dignatur caecas inclusum habitare cauernas?
Quis terram coeli patitur Deus omnia cursus
Aeterni secreta tenens mũdiq́; futuri
Conscius, ac populis sese proferre paratus,
Contactusq́; ferens hominum, magnusq́;, potensq;
Siue canit fatum, seu quod iubet ille canendo
Fit fatum? forsan terris inserta regendis
Aere libratum vacuo quae sustinet orbem
Totius pars magna Iouis Cyrrhaea per antra
Exit, & aetherio trahitur connexa tonanti.
Hoc vbi virgineo conceptum est pectore numen,
Humanam feriens animam sonat, oraq́; vatis
Soluit, ceu siculus flammis vrgentibus Aetnam

Vndat apex, campana fremens ceu saxa vaporat
Conditus Inarimes æterna mole Typhoeus.
Hoc tamen expositum cunctis, nulliq; negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat, haud illic tacito mala vota susurro
Concipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli.
Mortales optare vetat, iustisq; benignus
Sæpe dedit sedem totas mutantibus vrbes,
Vt Tyrijs dedit ille minas impellere belli,
Vt salaminiacum meminit mare, sustulit iras
Telluris sterilis monstrato fine, resoluit
Aera tabificum, non vllo sæcula dono
Nostra carent maiore deûm, quàm delphica sedes
Quod silûit, postquam reges timuere futura,
Et superos vetuere loqui, nec voce negata
Cyrrhææ mœrent vates, templiq; fruuntur
Iustitio, nam siqua deus sub pectora venit,
Numinis, aut pœna est mors immatura recepti,
Aut pretium, quippe stimulo, fluctuq; furoris
Compages humana labat, pulsusq; Deorum
Concutiunt fragiles animas. sic tempore longo
Immotos tripodas, vastæq; silentia rupis
Appius hesperij scrutator ad vltima fati
Sollicitat, iussus sedes laxare verendas
Antistes, pauidamq; Deis immittere vatem,
Castalios circum latices, nemorumq; recessus
Phœmonoèn errore vagam, curisq; vacantem
Corripuit, cogitq; fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuens consistere Phœbas,
Absterrere ducem noscendi ardore futura
Cassa fraude parat. quid spes ait improba veri
Te Romane trahit? muto parnasus hiatu

Conticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas
Destituit fauces, mundiq; in deuia versum
Duxit iter, seu barbarica cum lampade Phython
Arsit, in immensas cineres abiere cauernas,
Et Phoebi tenuere viam, seu sponte Deorum
Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
Carmine longaeuae vobis commissa Sibyllae,
Seu Paean solitus templis arcere nocentes,
Ora quibus soluat nostro non inuenit aeuo.
Virginei patuere doli, fecitq; negatis
Numinibus metus ipse fidem. tum torta priores
Stringit vitta comas, crinesq; in terga solutos
Candida phocaica complectitur infula lauro.
Haerentem, dubiamq; premens in templa sacerdos
Impulit illa, pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte resistit,
Atq; Deum simulans sub pectore ficta quieto
Verba refert, nullo confusae murmure vocis
Instinctam sacro mentem testata furore,
Haud aeque laesura ducem, cui falsa canebat,
Quam tripodas, Phoebiq; fidem, non rupta trementi
Verba sono, nec vox antri complere capacis
Sufficiens spatium, nulloq; horrore comarum
Excussae laurus, immotaq; culmina templi,
Securumq; nemus veritam se credere Phoebo
Prodiderant, sentit tripodas cessare, furensq;
Appius, & nobis meritas dabis impia poenas
Et superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
Deq; orbis trepidi tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui. tandem conterrita virgo
Confugit ad tripodas, vastisq; adducta cauernis
Haesit, & insueto concepit pectore numen,

Quod non exhaustæ per tot iam sæcula rupis
Spiritus ingessit vati, tandemq; potitus
Pectore cyrrhæo non vnquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan, mentemq; priorem
Expulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
Pectore, bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, vittasq; Dei phœbeaq; serta
Erectis discussa comis, per inania templi
Ancipiti ceruice rotat, spargitq; vaganti
Obstantes tripodas, magnoq; exæstuat igne
Iratum te Phœbe ferens, nec verbere solo
Vteris & stimulos, flãmasq; in viscera mergis,
Accipit & frenos, nec tantum prodere vati
Quantum scire licet, venit ætas omnis in vnam
Congeriem, miserumq; premunt tot sæcula pectus,
Tanta patet rerum series, atq; omne futurum
Nititur in lucem, vocemq; petentia fata
Luctantur, non prima dies, non vltima mundi,
Non modus oceani, numerus non deerat arenæ.
Talis in euboico vates cumana recessu
Indignata suum multis seruire furorem
Gentibus, ex tanta fatorum strage superba
Excerpsit romana manu, sic plena laborat
Phœmonoe Phœbo, dum te consultor operti
Castalia tellure Dei vix inuenit Appi
Inter fata diu quærens tam magna latentem.
Spumea tunc primum rabies vesana per ora.
Effluit, & gemitus & anhelo clara meatu
Murmura, tunc mœstus vastis vlulatus in antris,
Extremæq; sonant domita iam virgine voces.
Effugis ingentes tanti discriminis expers
Bellorum romane minas, solusq; quietem

Euboici vaſta lateris conualle tenebis.
Cætera ſuppreſſit, faucesq́; obſtruxit Apollo.
Cuſtodes tripodes fatorum, arcanaq́; mundi,
Tuq́; potens veri Pæan, nullumq́; futuri
A ſuperis cælate diem, ſuprema ruentis
Imperij, caſosq́; duces, & funera regum,
Et tot in heſperio collapſas ſanguine gentes
Cur aperire times? an non dum numina tantum
Decreuere nefas, & adhuc dubitantibus aſtris
Pompeij damnare caput tot fata tenentur,
Vindicis an gladij facinus, pœnasq́; furorum,
Regnaq́; ad vltores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore vatis
Impactæ ceſſere fores, excluſaq́; templis
Proſiluit, perſtat rabies, nec cuncta locuta eſt.
Quem non emiſſit, ſupereſt Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, totoq́; vagantia cœlo
Lumina, nunc vultu pauido, nunc torua minaci,
Stat nunquam facies, robur igneus inficit ora,
Liuentesq́; genas, nec qui ſolet eſſe timenti
Terribilis, ſed pallor ineſt, nec feſſa quieſcunt
Corda ſed vt timidus boreæ poſt flamina pontus
Rauca gemit, ſic multa leuant ſuſpiria vatem,
Dumq́; à luce ſacra qua vidit fata refertur
Ad vulgare iubar, mediæ venère tenèbræ,
Immiſit ſtygiam Pæan in viſcera lethen,
Quæ raperet ſecreta deûm. tum pectore verum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura,
Vixq́; refecta cadit, nec te vicinia leti
Territat ambiguis fruſtratum ſortibus Appi,
Iure ſed incerto mundi ſubſidere regnum,
Chalcidos euboicæ vana ſpe rapte parabas,

Heu demens nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis præstare, Deorum
Excepta quis morte potest? secreta tenebis
Littoris euboici memorando condite busto,
Qua maris angustat fauces saxosa Caristos,
Et tumidis infesta colit qua numina Rhamnis,
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,
Euripusq; trahit cursum mutantibus vndis
Chalcidicas puppes ad iniquam classibus Aulim.
Interea domitis Cæsar remeabat Iberis
Victrices Aquilas alium laturus in orbem,
Cum prope' fatorum tantos per prospera cursus
Auertère Dei, nullo nam marte subactus
Intra castrorum timuit tentoria ductor
Perdere successus scelerum, cum pene' fideles
Per tot bella manus satiatæ sanguine tandem
Destituere ducem, seu mœsto classica paulum
Intermissa sono, claususq; & frigidus ensis
Expulerat belli furias, seu præmia miles
Dum maiora petit, damnat causamq;, ducemq;,
Et scelere imbutos etiam nunc vendicat enses.
Haud magis expertus discrimine Cæsar in vllo est,
Quàm non é stabili, tremulo sed culmine cuncta
Despicere, staretq; super titubantia fultus,
Tot raptis truncus manibus, gladioq; relictus
Penè suo, qui tot gentes in bella trahebat,
Scit non esse ducis, strictos sed militis enses.
Non pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
Ira latens, nam quæ dubias constringere mentes
Causa solet, dum quisq; pauet, quibus ipse timori est,
Seq; putat solum regnorum iniusta grauari,
Haud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax

Turba suos. Quicquid multis peccatur, multum est.
Effudere minas, liceat discedere Cæsar
A rabie scelerum. quæris, terraq;, mariq;
His ferrum iugulis, animasq; effundere viles
Quolibet hoste paras, partem tibi gallia nostri
Eripuit, partem duris Hispania bellis,
Pars iacet hesperia, totoq; exercitus orbe
Te vincente perit terris fudisse cruorem
Quid iuuat arctois Rhodano Rhenoq; subactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, vel quos licuit spoliare Deorum?
Imus in omne nefas manibus, ferroq; nocentes,
Paupertate pij, finis quis quæritur armis?
Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vsus abit vitæ. bellis consumpsimus æuum.
Ad mortem dimitte senes. an improba vota,
Non duro liceat morientia cespite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atq; oculos morti clausuram quærere dextram.
Coniugis illabi lachrymis, vniq; paratum
Scire rogum, liceat morbis finire senectam.
Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
Quid velut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? vsque adeo soli ciuilibus armis
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actum est bellis, si non dum comperit istas
Omnia posse manus, nec fas nec vincula iuris
Hoc audere vetant. Rheni mihi Cæsar in vndis
Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde quod ingrato meritorum iudice virtus

Nostra perit. quicquid gerimus, fortuna vocatur.
Nos fatum sciat esse suum, liceat omne Deorum
Obsequium speres, irato milite Cæsar
Pax erit, hæc fatus totis discurrere castris
Cœperat, infestoq; ducem deposcere vultu.
Sic eat o superi, quando pietasq;, fidesq;
Destituunt, moresq; malos sperare relictum est,
Finem ciuili faciat discordia bello.
Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
Fata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,
Fortunamq; suam per summa pericula gaudens
Exercere venit, nec, dum desæuiat ira,
Expectat, medios properat tentare furores.
Non illis vrbes, spoliandaq; templa negasset,
Tarpeiamq; Iouis sedem, matresq; Senatus,
Passurasq; infanda nurus, vult omnia Cæsar
A se sæua peti. vult præmia martis amari,
Militis indomiti tantum mens sana timetur.
Non pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis. hos ante pigebit
Sanguinis, his ferri graue ius erit ipse per omne
Fasq;, nefasq; rues? lassare, & disce sine armis
Posse pati, liceat scelerum tibi ponere finem.
Sæue quid insequeris? quid iam nolentibus instas
Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus vultu, meruitq; timeri
Non metuens, atq; hæc ira dictante profatur,
Qui modo in absentem vultu, dextraq; furebas
Miles, habes nudũ, promptumq; ad vulnera pectus,
Hinc fuge, si belli finis placet ense relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio, tantumq; fugam meditata iuuentus,

A c ducis inuicti rebus lassata secundis.
V adite, meq; meis ad bella relinquite fatis,
I nuenient hæc arma manus, vobisq; repulsis
T ot reddet fortuna viros, quot tela vacabunt,
A n ne fugam magni tanta cum classe sequuntur
H esperiæ gentes, nobis victoria turbam
N on dabit, impulsi tantum quæ præmia belli
A uferat, & vestri rapta mercede laboris
L auriferos nullo comitetur vulnere currus?
V os despecta senes, exhaustaq; sanguine turba
C ernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
C æsaris an cursus vestræ sentire putatis
D amnum posse fugæ? veluti si cuncta minentur
F lumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
N on magis ablatis vnquam descenderet æquor,
Q uàm nunc crescit aquis. an vos momenta putatis
V lla dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
S e premit, vt vestræ morti, vestræq; saluti
F ata vacent. Procerum motus hæc cuncta sequũtur.
H umanum paucis viuit genus, orbis iberi
H orror, & arctoi nostro sub nomine miles
P ompeio certe fugeres duce. fortis in armis
C æsareis Labienus erat, nuc transfuga vilis
C um duce prælato terras, atq; æquora lustrat.
N ec melior mihi vestra fides, si bella nec hoste,
N ec duce me geritis, quisquis mea signa relinquit,
N ec Pompeianis tradit sua partibus arma,
H ic nunquam vult esse meus. sunt ista profecto
C uræ castra deis, qui me committere tantis
N on nisi mutato voluerunt milite bellis.
H eu quantum fortuna humeris iam pondere fessis
A molitur onus, sperantes omnia dextras

Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
Iam certe mihi bella geram. discedite castris,
Tradite nostra viris ignaui signa quirites.
At paucos, quibus hec rabies authoribus arsit,
Non Cæsar, sed pœna tenet. procumbite terra,
Infidumq; caput, feriendaq; tendite colla.
Et tu, quo solo stabunt iam robore castra
Tiro rudis, specta pœnas, & disce ferire,
Disce mori. tremuit seua sub voce minantis
Vulgus iners, vnumq; caput tam magna iuuentus
Priuatum factura timet, velut ensibus ipsis
Imperet inuito moturus milite ferrum.
Ipse pauet ne tela sibi, dextræq; negentur
Ad scelus hoc Cæsar, vicit patientia sæui
Spem ducis, & iugulos, non tantum præstitit enses.
Nil magis assuetas sceleri quàm perdere mentes,
Atq; perire timet. tam diri fœderis ictu
Parta quies, pœnaq; redit placata iuuentus.
Brundusium decimis iubet hanc attingere castris,
Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
Antiquusq; Taras, secretaq; littora Leucæ,
Quas recipit Salpina palus, & subdita Sipus
Montibus, ausoniam qua torquens frugifer oram
Dalmatico boreæ, calabroq; obnoxius austro
Appulus adriacas exit Garganus in vndas.
Ipse petit trepidam tutus sine milite Romam
Iam doctam seruire togæ, populoq; precanti
Scilicet indulgens summum dictator honorem
Contigit, & lætos fecit se consule fastos.
Namq; omnes voces, per quas iam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Qua sibi ne ferri ius vllum Cæsar abesset,

Ausonias voluit gladijs miscere secures,
Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperij rapiens. signauit tempora digna
Mœsta nota. nam quo melius pharsalicus annus
Consule notus erit? fingit solennia campus,
Et non admissæ dirimit suffragia plebis,
Decantatq; tribus, & vana versat in vrna,
Nec cœlum seruare licet, tonat augure surdo,
Et lætæ iurantur aues bubone sinistro.
Inde perit primum quondam veneranda potestas
Iuris inops, careat tantum ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit sæcula consul.
Nec non iliacæ numen quod præsidet Albæ
Haud meritum Latio solennia sacra subacto
Vidit flammifera confectas nocte latinas.
Inde rapit cursus, & quæ piger appulus arua
Deseruit rastris, & inerti tradidit herbæ,
Ocyor & cœli flammis, & tigride fœta
Transcurrit, curuiq; tenens minoia tecta
Brundusij, clausas ventis brumalibus vndas
Inuenit, & pauidas hyberno sydere classes.
Turpe duci visum est rapiendi tempora belli
Insegnes hæsisse moras, portuq; teneri,
Dum pateat tutum vel non felicibus æquor.
Expertes animos pelagi sic robore complet,
Fortius hyberni flatus, cœlumq;, fretumq;
Cum cepere, tenent, quàm quos incumbere certos
Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.
Nec maris anfractus, lustrandaq; littora nobis
Sed recti fluctus, soloq; aquilone secandi.
Hic vtinam summi curuet carchesia mali,
Incumbatq; furens, & graia ad mœnia perflet,

Ne Pompeiani phæacum è littore toto
Languida iactatis comprendant carbasa remis,
Rumpite, quæ retinent felices vincula proras.
Iandudum nubes, & sæuas perdimus vndas.
Sydera prima poli Phœbo labente sub vndas
Exierant, & luna suas iam fecerat vmbras,
Cum pariter soluère rates, totosq; rudentes
Laxauere sinus, & flexo nauita cornu
Obliquat læuo pede carbasa, summaq; pendens
Suppara velorum perituras colligit auras.
Vt primum leuior propellere lintea ventus
Incipit, exiguumq; timent, mox reddita malo
In mediam cecidere ratem, terraq; relicta
Non valet ipsa sequi puppes quæ vexerat aura.
Aequora lenta iacent alto torpore ligata,
Pigrius immotis hæsere paludibus vndæ.
Sic stat iners scythicas astringens bosphorus vndas,
Cum glacie retinente fretum non impulit Ister,
Immensumq; gelu tegitur mare, comprimit vnda,
Deprendit quascunq; rates, nec peruia velis
Aequora frangit eques, fluctuq; latente sonantem
Orbita migrantis scindit mæotica Bessi.
Sæua quies pelagi, mæstoq; ignaua profundo
Stagna iacentis aquæ, veluti deserta rigente
Aequora natura cessant, pontusq; vetustas
Oblitus seruare vices non commeat æstu,
Non horrore tremit, non solis imagine vibrat
Casibus innumeris, fixæ patuere carinæ.
Illinc infestæ classes, & inertia tonsis
Aequora moturæ, grauis hinc langore profundi
Obsessis ventura fames, noua vota timori
Sunt inuenta nouo, fluctus, nimiasq; precari

Ventorum vires, dum se torpentibus vnda
Excutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquam,
Vndarumq́; minæ, cœlo languente fretoq;
Naufragij spes omnis abit, sed nocte fugata
Læsum nube diem iubar extulit, imaq́; sensim
Concussit pelagi, mouitq́; ceraunia nautis.
Inde rapi cœpere rates, atq; æquora classem
Curua sequi, quæ iam vento, fluctuq́; secundo
Lapsa palestinas vncis confixit arenas.
Prima duces vidit iunctis consistere castris
Tellus, quám volucer Genusus, quàm mollior Apsus
Circueunt ripis, Apso gestare carinas
Causa palus, leni quam fallens egerit vnda.
At Genusum nunc sole niues, nunc imbre solutæ
Præcipitant, neuter longo se gurgite lassat,
Sed minimum terræ vicino littore nouit.
Hoc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit, miseriq́; fuit spes irrita mundi
Posse duces parua campi statione direptos
Admotum damnare nefas. nam cernere vultus,
Et voces audire datur, multosq́; per annos
Dilectus tibi Magne socer, post pignora tanta
Sanguinis infausti sobolem, mortemq́; nepotis
Te nisi niliaca propius non vidit arena.
Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
Ferre moras scelerum partes iussere relictæ.
Ductor erat cunctis audax Antonius armis
Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello,
Illum sæpe minis Cæsar, precibusq́; morantem
Euocat. ó mundi tantorum causa malorum,
Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
Acta meo, summam rapti per prospera belli

Te poſcit fortuna manum, num rapta vadoſis
Syrtibus incerto Libye nos diuidit æſtu?
Nunquid inexperto tua credimus arma profundo?
Inq; nouos traberis caſus? ignaue venire
Te Cæſar, non ire iubet. prior ipſe per hoſtes
Percuſſi medias alieni iuris arenas.
Tu mea caſtra times, pereuntia tempora fati
Conqueror, in ventos impendo vota, fretumq;.
Ne retine dubium cupientes ire per æquor,
Si bene nota mihi eſt, ad Cæſaris arma iuuentus
Naufragio veniſſe volet, iam voce doloris
Vtendum eſt, non ex æquo diuiſimus orbem,
Epirum, Cæſarq; tenet, totusq; Senatus,
Auſoniam tu ſolus habes, his terq;, quaterq;
Vocibus excitum poſtquam ceſſare videbat,
Dum ſe deeſſe Deis, at non ſibi numina credit,
Sponte per incertas audet tentare tenebras.
Quod iuſſi timuere fretum, temeraria prono
Expertus ceſſiſſe Deo, fluctusq; verendos
Claſſibus, exigua ſperat ſuperare carina.
Soluerat armorum feſſas nox languida curas
Parua quies miſeris, in quorum pectora ſomno
Dat vires fortuna minor. iam caſtra ſilebant,
Tertia iam vigiles commouerat hora ſecundos,
Cæſar ſollicito per vaſta ſilentia greſſu
Vix famulis audenda parat, cunctisq; relictis
Sola placet fortuna comes, tentoria poſtquam
Egreſſus vigilum, ſomno cedentia membra
Tranſiluit, queſtus tacite quod fallere poſſet.
Littora curua legis, primisq; inuenit in vndis
Rupibus exeſis hærentem fune carinam.
Rectorem, dominumq; ratis ſecura tenebat

Haud procul inde domus non vllo robore fulta,
Sed sterili iunco, cannaq; intexta palustri,
Et latus inuersa nudum munita faselo.
Hæc Cæsar bis, terq; manu quassantia tectum
Limina commouit, molli consurgit Amyclas,
Quem dabat alga, toro, quis nam mea naufragus inquit
Tecta petit? aut quem nostræ fortuna coegit
Auxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
Aggere iam tepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes,
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. ò vitæ tuta facultas
Pauperis, angustiq; lares, ò munera non dum
Intellecta Deum. quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso
Dux ait, expecta votis maiora modestis,
Spesq; tuas laxa iuuenis, si iussa secutus,
Me vehis Hesperiam, non vltra cuncta carinæ
Debebis, manibusq; inopem duxisse senectam.
Ne cessa præbere Deo tua fata volenti
Angustos opibus subitis implere penates.
Sic fatur, quanquam plebeio tectus amictu,
Indocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesq; tulit radios, noton altera Phœbi,
Altera pars boream deducta luce vocabat,
Orbe quoq; exhaustus medio, languensq; recessit,
Spectantes oculos infirmo lumine passus,
Lunaq; non gracili surrexit lucida cornu,
Aut orbis medij puros exesa recessus,

Nec duxit recto tenuata acumina cornu,
Ventorumq; nota rubuit, tum lurida pallens
Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro,
Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
Nec placet incertus qui prouocat æquora delphin,
Aut sic cum quod mergus amat, quodq; ausa volare
Ardea sublimis pennæ confisa natanti,
Quodq; caput spargens vndis velut occupet imbrem,
Instabili gressu metitur littora cornix.
Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus, vel littora tangam
Iussa, vel hoc potius pelagus, flatusq; negabunt.
Hæc fatus, soluensq; ratem dat carbasa ventis,
Ad quorum motus non solum lapsa per altum
Aera dispersos traxere cadentia sulcos
Sydera, sed summis & iam quæ fixa tenentur
Astra polis sunt visa quati, niger inficit horror
Terga maris, longo per multa volumina tractu
Aestuat vnda minax, flatusq; incerta futuri
Turbida testantur conceptos æquora ventos.
Tunc rector trepidæ fatur ratis, aspice sæuum
Quanta paret pelagus, zephyrus ne intendat, an eurus
Incertum est, puppim dubius ferit vndiq; pontus,
Nubibus, & cœlo notus est, si murmura ponti
Consulimus, venient Cori in mare, gurgite tanto
Nec ratis hesperias tanget, nec naufragus oras.
Desperare viam, & vetitos conuertere cursus
Sola salus, liceat vexata littora puppe
Prendere, ne longe nimium sit proxima tellus.
Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
Sperne minas inquit pelagi, ventoq; furenti
Trade sinum, Italiam si cœlo authore recusas,

Me pete, sola tibi causa haec est iusta timoris,
Vectorem non nosse tuum, quem numina nunquã
Destituunt, de quo male tunc fortuna meretur,
Cum post vota venit, medias perrumpe procellas
Tutela secure mea. coeli iste, fretiq;
Non puppis nostrae labor est, hanc Caesare pressam
A fluctu defendet onus, nec longa furori
Ventorum saeuo dabitur mora, proderit vndis
Ista ratis, nec flecte manus, fuge proxima velis
Littora tunc calabro portu te crede potitum,
Cum iam non poterit puppi, nostraeq; saluti
Altera terra dari, quid tanta strage paretur
Ignoras, quaerit pelagi, coeliq; tumultu
Quid praestet fortuna mihi. non plura locuto
Auulsit lacros percussa puppe rudentes
Turbo rapax, fragilemq; super volitantia malum
Vela tulit. sonuit victis compagibus alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab oceano caput exeris atlanteo
Core mouens aestus, iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas.
Occurrit gelidus boreas, pelagusq; retundit,
Et dubium pendet vento cui pareat aequor,
Sed scythici vicit rabies aquilonis, & vndas
Torsit, & abstrusas penitus vada fecit arenas,
Nec perfert pontum boreas ad saxa, suumq;
In fluctus cori frangit mare, motaq; possunt
Aequora subductis etiam concurrere ventis,
Non euri cessasse minas, non imbribus atrum
Aeolii iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas violento turbine terras,

Sic pelagus mansisse loco, nam parua procellis
Aequora rapta ferunt, ægæas transit in vndas
Tirrhenum, sonat ionio vagus Adria ponto.
Ah quoties frustra pulsatos æquore montes
Obruit illa dies, quam celsa cacumina pessum
Tellus victa dedit, non vllo littore surgunt
Tam validi fluctus, alioq; ex orbe voluti
A magno venêre mari, mundumq́; coercens
Monstriferos agit vnda sinus. sic rector olympi
Cuspide fraterna lassatum in sæcula fulmen
Adiuuit, regnoq́; accessit terra secundo,
Cum mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
Noluit vlla pati cœlo contenta teneri.
Tunc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
Ni superum rector pressisset nubibus vndas.
Non cœli nox illa fuit, latet obsitus aer
Infernæ pallore domus, nimbisq́; grauatus
Deprimitur, fluctusq́; in nubibus accipit imbrem,
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed obscurum nimbosus dissilit aer.
Tunc superum conuexa tremunt, atq; arduus axis
Insonuit, motaq́; poli compage laborant.
Extimuit natura chaos, rupisse videntur
Concordes elementa moras, rursusq́; redire
Nox manes mistura Deis, spes vna salutis
Quod tanta mundi non dum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de vertice pontus
Despicitur, tantum nautæ videre trementes
Fluctibus è summis præceps mare, cumq́; tumentes
Rursus hiant vndæ, vix eminet æquore malus,
Nubila tanguntur velis, & terra carina,
Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam

Exhaustum in cumulos, omnisq; in fluctibus vnda est.
Artis opem vincere metus, nescitq; magister
Quam frangat, cui cedat aquae, discordia ponti
Succurrit miseris, fluctusq; euertere puppim
Non valet in fluctus, victum latus vnda repellens
Erigit, atq; omni surgit ratis ardua vento.
Non humilem Sasona vadis, non littora curuae
Thessaliae saxosa pauent, oraeq; malignos
Ambraciae portus, scopulosa Ceraunia nautae
Summa timent. credit iam digna pericula Caesar
Fatis esse suis, tantus ne euertere dixit
Me superis labor est? parua quem puppe sedentem
Tam magno petiere mari? si gloria leti
Est pelago donata mei, bellisq; negamur,
Intrepidus quãcunq; datis mihi numina mortem
Accipiam, licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis, sat magna peregi.
Arctoas domui gentes, inimica subegi
Arma metu, vidit Magnum mihi Roma secundum.
Iussa plebe tuli fasces per bella negatos,
Nulla meis aberit titulis romana potestas,
Nesciet hoc quisquam, nisi tu, quae sola meorum
Conscia votorum es, me quamuis plenus honorum
Et dictator eam stygias, & consul ad vmbras,
Priuatum fortuna mori. mihi funere nullo
Est opus. o superi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in medijs, desint mihi busta. rogusq;
Dum metuar semper, terraq; expecter ab omni,
Haec fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat, nec rursus ab alto
Aggere deiecit pelagi, sed pertulit vnda,
Scruposisq; angusta vacant vbi littora saxis.

Imposuit terræ, pariter tot regna, tot vrbes,
Fortunamq; suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
Quàm tacita sua castra fuga, comitesq;, fefellit.
Circunfusa duci fleuit, gemitusq; suorum,
Et non ingratis incessit turba querelis,
Quò te dure tulit virtus temeraria Cæsar?
Aut quæ nos viles animas in fata relinquens
Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?
Cum tot in hac anima populorum vita, salusq;
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
Sæuitia est voluisse mori, nullus 'ne tuorum
Emeruit comitum fatis non posse superstes
Esse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis
Nostra sopor tenuit. pudet heu, tibi causa petendæ
Hæc fuit hesperiæ, visum est committere quenquam
Tam sæuo crudele mari. sors vltima rerum
In dubios casus, & prona pericula mortis
Præcipitare solet, mundi iam summa tenentem
Permisisse mari, tantum quid numina lassas?
Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
Fortunæ, quod te nostris impegit arenis.
Hi ne vsus placuere Deum, non rector vt orbis
Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
Talia iactantes discussa nocte, serenus
Oppressit cum sole dies, fessumq; tumentes
Composuit pelagus ventis patientibus vndas.
Nec non hesperij lassatum fluctibus æquor
Vt videre duces, purumq; insurgere cœlo
Fracturum pelagus borean, soluère carinas
Quas ventus, doctæq; pari moderamine dextræ
Permistas habuere diu, latumq; per æquor

Vt terrestre coit consertis puppibus agmen,
Sed nox sæua modum venti, veliq; tenorem
Eripuit nautis, excussitq; ordine puppes.
Strymona sic gelidum bruma pellente relinquuns
Poturæ te Nile grues, primoq; volatu
Effingunt varias casu monstrante figuras,
Mox vbi percussit tensas notus altior alas,
Confusos temere immistæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cum primum redeunte die violentior aer
Puppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt frustra tentati littore Lissi,
Nympheumq; tenent, nudas aquilonibus vndas
Succedens Boreæ iam portum fecerat auster.
Vndiq; collatis in robur Cæsaris armis
Summa videns duri Magnus discrimina martis
Iam castris instare suis, seponere tutum
Coniugij decreuit onus, Lesboq; remota
Te procul á sæui strepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantum mentes dominatur in æquas
Iusta Venus, dubium, trepidumq; ad prælia Magne
Te quoq; fecit amor, quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, romanaq; fata,
Coniux sola fuit. mentem iam verba paratam
Destituunt, blandaq; iuuat ventura trahentem
Indulgere moræ, tempus subducere fatis.
Nocte sub extrema pulso torpore quietis
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auersi petit oscula blanda mariti
Humentes mirata genas, percussaq; cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens non nunc vita mihi dulcior inquit,

Cum tædet vitæ, læto sed tempore, coniux,
Venit mœsta dies, & quam, nimiumq; parumq;
Distulimus. iam totus adest in prælia Cæsar,
Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
Lesbos erit, desiste preces tentare, negani
Iam mihi, non longos à me patiere recessus.
Præcipites aderunt casus, properante ruina
Summa cadunt, satis est audisse pericula Magni,
Meq; tuus decepit amor, ciuilia bella
Si spectare potes, nam me iam marte parato
Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,
Eq; tuo miserum quatiunt cum classica mundum
Surrexisse sinu, vereor ciuilibus armis
Pompeium nullo tristem committere damno.
Tutior interea populis, & tutior omni
Rege late, positamq; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat, sic numina nostras
Impulerint acies, maneat pars optima Magni,
Sitq; mihi, si fata premant, victorq; cruentus,
Quò fugisse velim vix tantum infirma dolorem
Cepit, & attonito cesserunt pectore sensus.
Tandem vt vox mœstas potuit proferre querelas,
Nil mihi de fatis thalami, superisq; relictum est
Magne queri, nostros non rumpit funus amores,
Nec diri fax summa rogi, sed sorte frequenti,
Plebeiaq; nimis careo dimissa marito.
Hostis ad aduentum rumpamus fœdera tedæ,
Placemus socerum, sic est tibi cognita Magne
Nostra fides? credis' ne aliquid mihi tutius esse,
Quàm tibi? non' ne olim casu pendemus ab vno?
Fulminibus me sæue iubes, tantæq; ruinæ
Absentem præstare caput? secura videtur

Sors tibi, cum facias etiam nunc vota perisse,
Vt nolim seruire malis, sed morte parata
Te sequar ad manes, feriat dum mœsta remotas
Fama procul terras, viam tibi nempe superstes.
Adde quod assuescis fatis, tantumq; dolorem
Crudelis me ferre doces, ignosce fatenti
Posse pati timeo, quod si sunt vota, deisq;
Audior; euentus rerum sciet vltima coniux.
Sollicitam rupes iam te victore tenebunt,
Et puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo,
Nec soluent audita metus mihi prospera belli,
Cum vacuis proiecta locis à Cæsare possim
Vel fugiente capi. notescent littora clari
Nominis exilio, positaq; ibi coniuge Magni
Quis mitylenæas poterit nescire latebras?
Hoc precor extremum, si nil tibi victa relinquent
Tutius arma fuga, cum te commiseris vndis,
Quolibet infaustam potius deflecte carinam,
Littoribus quærere meis. sic fata relictis
Exiluit stratis amens tormentaq; nulla
Vult differre mora, non mœsti pectora Magni
Sustinet amplexu dulci, non colla tenere,
Extremusq; perit tam longi fructus amoris,
Præcipitantq; suos luctus, neuterq; recedens
Sustinuit dixisse vale, vitamq; per omnem
Nulla fuit tam mœsta dies, nam cætera damna
Durata iam mente malis, firmaq; tulerunt.
Labitur infelix, manibusq; excepta suorum
Fertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
Littoraq; ipsa tenet, tandemq; illata carinæ est.
Non sic infelix patriam, portusq; reliquit
Hesperios sæui premerent cum Cæsaris arma,

Fida comes Magni vadit duce sola relicto,
Pompeiumq́; fugit· quæ nox sibi proxima venit
Insomnis viduo tum primum frigida lecto,
Atq; insueta quies vni, nudumq́; marito
Non hærente latus, somno quam sæpe grauata
Deceptis vacuum manibus complexa cubile est,
Atq; oblita fugæ quæsiuit nocte maritum·
Nam quamuis flamma tectas vrgente medullas,
Non iuuat in toto corpus iactare cubili,
Seruatur pars illa tori, caruisse timebat
Pompeio, sed non superi tam læta parabant.
Instabat, miseræ Magnum quæ redderet, hora·

M· ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEXTVS·

Ostquam castra duces pugnæ iam mente ꝓpinqui
Imposuere iugis, admotaq́; cõminus arma,
Parq; suum videre Dei, capere oĩa Cæsar
Mœnia graiorum spernit, matremq́; secundum
Iam nisi degenero fatis debere recusat.
Funestam mundo votis petit omnibus horam,
In casum quæ cuncta ferat, placet alea fati
Alterutrum mersura caput, ter collibus omnes
Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,
Testatus nunquam latiæ se deesse ruinæ·
Vt videt ad nullos exciri posse tumultus
In pugnam generum, sed clauso fidere vallo,
Signa mouet, tectusq́; via dumosa per arua
Dyrrachij præceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus,
Quemq́; vocat collem Taulantius incola Petram,

I nsedit castris, epireaq; mœnia seruat
D efendens tutam vel solis turribus vrbem.
N on opus hanc veterum, nec moles structa tuetur,
H umanusq; labor facilis, licet ardua tollat,
C edere vel bellis, vel cuncta mouentibus annis,
S ed munimen habet nullo quassabile ferro,
N aturam, sedemq; loci, nam clausa profundo
V ndiq; præcipiti, scopulisq; vomentibus æquor
E xiguo debet, quod non est insula, colli.
T erribiles ratibus sustentant mœnia cautes,
I oniumq; furens rabido cum tollitur austro
T empla, domosq; quatit, spumatq; in culmina pontus.
H ic auidam belli rapuit spes improba mentem
C æsaris, vt vastis diffusum collibus hostem
C ingeret ignarum ducto procul aggere valli.
M etitur terras oculis, nec cespite tantum
C ontentus fragili, subitos attollere muros,
I ngentes, cautes, auulsaq; saxa metallis,
G raiorumq; domos, direptaq; mœnia transfert.
E xtruitur, quod non aries impellere sæuus,
Q uod non vlla queat violenti machina belli.
F ranguntur montes, planumq; per ardua Cæsar
D ucit opus, pandit fossas, turritaq; summis
D isponit castella iugis, magnoq; recursu
A mplexus fines, saltus, nemorosaq; Tesqua,
E t syluas, vastaq; feras indagine claudit.
N on desunt campi, non desunt pabula Magno,
C astraq; cæsareo circundatus aggere mutat.
F lumina tot cursus illic exorta fatigant,
I llic mersa suos, operumq; vt summa reuisat,
D efessus Cæsar mediis intermanet agris.
N unc vetus iliacos attollat fabula muros,

Adscribatq; deis, fragili circundata testa
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
Assyriis quantum populis telluris eoæ
Sufficit in regnum, subitum, belliq; tumultu
Raptum clausit opus, tanti periere labores,
Tot potuere manus adiungere Seston Abydo,
Ingestoq; solo phryxeum elidere pontum,
Aut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
Et ratibus longæ flexus donare Maleæ,
Aut aliquem mundi quamuis natura negasset
In melius mutare locum coit area belli,
Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis.
Hic & thessalicæ clades, libycæq; tenentur,
Aestuat angusta rabies ciuilis arena.
Prima quidem surgens operum structura fefellit
Pompeium veluti mediæ, qui tutus in aruis
Siciniæ rapidum nescit latrare Pelorum,
Aut vaga cum Tethys, rutupinaq; littora feruent
Vnda caledonios fallit turbata Britanos.
Vt primum terras septas videt aggere vasto,
Ipse quoq; á tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis, vt Cæsaris arma
Laxet, & effuso claudentem milite tendat,
At tantum septi vallo sibi vendicat agri,
Parua mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aritia Roma,
Quoq; modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
Classica nulla sonant, iniussaq; tela vagantur,
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura ducis miscendis abstrahit armis

Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtriuit eques, gradibusq́; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campum.
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis,
Aduectos cum plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluuidæ contagia pestis
Obscuram in nubem, tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aera saxis,
Antraq́; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloq́; paratior vnda
Omne pati virus durauit viscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentaq́; lumina rumpit,
Igneaq́; in vultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumq́; caput se ferre recusat.
Iam magis, atq; magis præceps agit omnia fatum,
Nec medij dirimunt morbi, vitamq́;, necemq́;,
Sed langor cum morte venit, turbaq́; cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita viuis
Corpora, nam miseros vltra tentoria ciues
Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulsusq́; aquilonibus aer,
Littoraq́;, & plenæ peregrina messe carinæ.
At liber terræ spatiosis collibus hostis
Aere non pigro, nec inertibus angitur vndis,
Sed patitur sæuam veluti circundatus arcta
Obsidione famem, non dum surgentibus altam
In segetem culmis, cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
Et morsu spoliare nemus, letumq́; minantes

Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morsu,
Quæq; per abrasas vtero dimittere fauces,
Plurimaq; humanis antehac incognita mensis
Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.
Vt primum libuit ruptis euadere claustris
Pompeio, cunctasq; sibi permittere terras,
Non obscura petit latebrosæ tempora noctis,
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter, latis exire ruinis
Quærit, & impulso turres confringere vallo,
Perq; omneis gladios, & qua via cæde paranda est.
Opportuna tamen valli pars visa propinqui,
Quam Minuci castella vocant, & confraga densis
Arboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo
Proditus agmen agit, subitusq; ad mœnia venit.
Tot simul é campis latiæ fulsere volucres,
Tot cecinere tubæ, nequid victoria ferro
Deberet, pauor attonitos confecerat hostes,
Quod solum valuit virtus, iacuere perempti,
Debuerant quo stare loco qui vulnera ferrent,
Iam deerant, nimbusq; ferens tot tela peribat,
Tum piceos voluunt immissæ lampadis ignes,
Tum quassæ nutant turres, lapsumq; minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
Iam pompeianæ celsi super ardua valli
Exierant Aquilæ, iam mundi iura patebant.
Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
Auferret fortuna locum, victoribus vnus
Eripuit, vetuitq; capi, seq; arma tenente,
Ac non dum strato Magnum vicisse negauit.
Sæua viro nomen, castrorum in plebe merebat

Ante feras Rhodani gentes. ibi sanguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine vitem.
Pronus ad omne nefas, & qui nesciret in armis,
Quàm magnum virtus crimen ciuilibus esset.
Hic vbi quærentes socios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit, quó vos pauor inquit abegit
Impius, & cunctis ignotus Cæsaris armis
O famuli turpes, seruum pecus, absq; cruore
Terga datis morti? cumulo vos deesse virorum
Non pudet? & bustis, interq; cadauera quæri?
Non ira saltem iuuenes pietate remota
Stabitis? é cunctis, per quos erumperet hostis.
Nos sumus electi. non paruo sanguine Magni
Ista dies ierit. peterem felicior vmbras
Cæsaris in vultu. testem hunc fortuna negauit.
Pompeio laudante cadam, confringite tela
Pectoris incursu, iugulisq; retundite ferrum.
Iam longinqua petit puluis, sonitusq; ruinæ.
Securasq; fragor concussit Cæsaris aures.
Vicimus ó socij, veniet qui vendicet arces,
Dum morimur. mouit tantum vox illa furorem,
Quantum non primo succendunt classica cantu,
Mirantesq; virum, atq; auidi spectare, sequuntur
Scituri iuuenes, numero deprensa, locoq;
An plus quám mortem virtus daret, ille ruenti
Aggere consistit, primumq; cadauera plenis
Turribus euoluit, subeuntesq; obruit hostes
Corporibus, totaq; viro dant tela ruinæ,
Roboraq;, & moles hosti, seq; ipse minatur.
Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, & valli summa tenentes
Amputat ense manus, caput obterit, ossaq; saxo,

Ac male

A c male defensum fragili compage cerebrum
D issipat, alterius flamma, crinesq́;, genasq;
S uccendit, strident oculis ardentibus ignes.
V t primum cumulo crescente cadauera murum
A equauere solo, non segnior extulit illum
S altus, & in medias iecit super arma cateruas,
Q uàm per summa rapit celerem venabula pardum.
T unc densos inter cuneos compressus, & omni
V allatus bello vincit, quem respicit, hostem.
I amq́; hebes, & crasso non asper sanguine mucro,
P ercussum Scæuæ frangit, non vulnerat hostem,
P erdidit ensis opus, frangit sine vulnere membra.
I llum tota premit moles, illum omnia tela,
N ulla fuit non certa manus, non lancea felix,
P arq́; nouum fortuna videt concurrere bellum,
A tq; virum, fortis crebris sonat ictibus vmbo,
E t galeæ fragmenta cauæ compressa perurunt
T empora, nec quicquam nudis vitalibus obstat
I am præter stantes in summis ossibus hastas.
Q uid nunc vesani iaculis, leuibusq́; sagittis
P erditis hæsuros nunquam vitalibus ictus?
H unc aut tortilibus vibrata phalarica neruis
O bruat, aut vasti muralia pondera saxi,
H unc aries ferro, balistaq́; limine portæ
S ummoueat, stat non fragilis pro Cæsare murus,
P ompeiumq́; tenet. iam pectore non tegit armis.
A c veritus credi clypeo, læuaq́; vacasse,
A ut culpa vixisse sua, tot vulnera belli
S olus obit, densamq́; ferens in pectore syluam
I am gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem.
P ar pelagi monstris, libycæ sic bellua terræ,
S ic libycus densis elephas oppressus ab armis

Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas.
Viscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
Confixæ stant tela feræ, tot facta sagittis,
Tot iaculis, vnam non explent vulnera mortem.
Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scæuam, quæ voto certior omni,
In caput, atq; oculi læuum descendit in orbem.
Ille moras ferri neruorum, & vincula rumpit,
Affixam vellens oculo pendente sagittam
Intrepidus, telumq; suo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter post ictum sæuior vrsa,
Cum iaculum parua libys amentauit habena,
Se rotat in vulnus, telumq; irata receptum
Impetit, & secum fugientem circuit hastam.
Perdiderat vultum rabies, stetit imbre cruento
Informis facies, lætus fragor æthera pulsat
Victorum, maiora viris è sanguine paruo
Gaudia non faceret conspectum in Cæsare vulnus.
Ille tegens alta suppressum mente dolorem
Mitis, & à vultu penitus virtute remota,
Parcite ait cines, procul hinc auertite ferrum,
Collatura meæ nil sunt iam vulnera morti,
Non eget ingestis, sed vulsis pectore telis,
Tollite, & in Magni viuentem ponite castris,
Hoc vestro præstate duci, sit Scæua relicti
Cæsaris exemplum potius, quàm mortis honestæ.
Credidit infelix simulatis vocibus Aulus,
Nec vidit recto gladium mucrone tenentem,
Membraq; captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum medijs excepit faucibus ensem.
Incaluit virtus, atq; vna cæde refectus
Soluat ait pœnas Scæuam quicunq; subactum

Sperduit, pacem gladio si quærit ab isto,
Magnus adorato submittat Cæsare signa.
An similem vestri, segnemq; ad fata putastis?
Pompei vobis minor est, causæq; senatus,
Quàm mihi mortis amor. simul hæc effatus, et altus
Cæsareas puluis testatur adesse cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenq; remisit,
Ne solum totæ fugerent te Scæua cateruæ,
Subducto qui marte ruis. nam sanguine fuso
Vires pugna dabat, labentem turba suorum
Excipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,
Ac veluti inclusum perfosso in pectore numen,
Et viuam magnæ speciem virtutis adorãt,
Telaq; confixis certant euellere membris,
Exornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæua tuis. felix hoc nomine famæ,
Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis teutonus armis.
Non tu bellorũ spolijs ornare tonantis
Templa põtes, non tu lætis vlulare triumphis,
Infelix quanta dominum virtute parasti.
Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
Intra claustra piger dilatò marte quieuit,
Quàm mare lassatur cum se tollentibus euris
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
Montis adest, seramq; sibi parat vnda ruinam.
Hinc vicina petens placido castella profundo
Incursu gemini martis rapit, armaq; late
Spargit, & effuso laxat tentoria campo,
Mutandæq; iuuat permissa licentia terræ.
Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros,

Succubuit siqua tellus, cumulumq; furentem
Vndarum non passa ruit, tum flumine toto
Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos,
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado. vix prælia Cæsar
Senserat, elatus specula quæ prodidit ignis
Inuenit impulsos presso iam puluere muros,
Frigidaq; vt veteris deprendit signa ruinæ,
Accendit pax ipsa loci, mouitq; furorem
Pompeiana quies, & victo Cæsare somnus,
Ire vel in clades properat, dum gaudia turbet.
Torquato ruit inde minax, qui Cæsaris arma
Segnius, aut vidit, quàm malo nauta tremente
Omnia circææ subducit vela procellæ,
Agminaq; interius muro breuiore recepit,
Densius vt parua disponeret arma corona.
Transierat primi Cæsar munimina valli,
Cum super è totis emisit collibus agmen,
Effuditq; acies obseptum Magnus in hostem.
Non sic ætnæis habitans in vallibus horret
Encelado spirante notum cum tota cauernas
Egerit, & torrens in campos defluit ætna,
Cæsaris vt miles glomerato puluere victus
Ante aciem, cæci trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo
Fata ruit, totus mitti ciuilibus armis
Vsq; vel in pacem potuit cruor, ipse furentes
Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
Roma fores, iurisq; tui, vicisset in illo
Si tibi Sylla loco, dolet heu, semperq; dolebit,
Quod scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum
Cum genero pugnasse pio. prò tristia fata,

Non vtic libyæ clades, Hispania Mundæ
Flesset, & infando pollutus sanguine Nilus
Nobilius phario gestasset rege cadauer,
Nec iuba marmaricas nudus pressisset arenas,
Pœnorumq; vmbras placasset sanguine fuso
Scipio, nec sancto caruisset vita Catone.
Vltimus esse dies potuit tibi Roma malorum,
Exire é medijs potuit pharsalia fatis.
Deserit aduerso possessam numine sedem
Cæsar, & emathias lacero petit agmine terras.
Arma secuturum soceri quacunq; fugasset
Tentauere suo comites diuertere Magnum
Hortatu patrias sedes, atq; hoste carentem
Ausoniam peteret. nunquam me Cæsaris inquit
Exemplo reddam patriæ, nunquamq; videbit
Me nisi dimisso redeuntem milite Roma.
Hesperiam potui motu surgente tenere,
Si vellem patrijs aciem committere templis,
Ac medio pugnare foro. dum bella relegem,
Extremum scythici transcendam frigoris orbem,
Ardentesq; plagas, victor tibi Roma quietem
Eripiam? qui ne premerent te prælia, fugi.
Ac potius nequid bello patiaris in isto,
Te Cæsar putet esse suam. sic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter, terræq; secutus
Deuia, qua vastos aperit Candauia saltus
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
Thessaliam qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan rupes ossæa coercet,
Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
Pelion opponit radijs nascentibus vmbras,
At medios ignes cœli rabidiq; leonis

Solstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
Excipit aduersos zephyros, & iapiga pindus,
Et maturato præcidit vespere lucem,
Nec metuens imi borean habitator olympi
Lucentem totis ignorat noctibus arcton,
Hos inter montes, media qui valle premuntur,
Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
Flumina dum campi retinent, nec peruia tempe
Dant aditus pelago, stagnumq; implentibus vnum
Crescere cursus erat postquam discessit Olympo
Herculea grauis Ossa manu, subitæq; ruinam
Sensit aquæ Nereus, melius mansura sub vndis
Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, & prima rhetia littora pinu.
Quæ tetigit Phylace, Teleosq;, & Dorion ira
Flebile pieridum, Trachin, pretioq; nefandæ
Lampados herculeis fortis Melibœa pharetris,
Atq; olim Larissa potens, vbi nobile quondam
Nunc super Argos arant, veteres vbi fabula Thebas
Monstrat echionias, vbi quondam Pentheos exul,
Colla, caputq; ferens supremo tradidit igni
Questa quod hoc solum nato rapuisset Agaue.
Ergo abrupta palus multos discessit in amnes,
Purus in occasus parui sed gurgitis Aeas
Ionio fluit inde mari, nec fortior vndis
Labitur auectæ pater Isidis, & tutus Oeneu
Pene gener crassis oblimat echinadas vndis,
Et Meleagream maculatus sanguine Nessi
Euenos Chalydona secat, ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas, & flumine puro
Irrigat Amphrisos famulantis pascua Phœbi,
Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem

Aera, nec tenues ventos suspirat Anauros,
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donauit aquas, & gurgite rapto
Apidanos, nunquamq; celer, nisi mistus Enipheus,
Accipit Asôpos cursus, Penisq;, Melasq;.
Solus in alterius nomen cum venerit vndæ,
Defendit Titaresus aquas, lapsusq; superne
Gurgite Penei pro siccis vtitur aruis.
Hunc fama est stygijs manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluuij contagia vilis
Nolle pati, superumq; sibi seruare timorem.
Vt primum emissis patuerunt amnibus arua,
Pinguis bœbicio discessit vomere sulcus,
Mox lelegum dextra pressum descendit aratrum.
Aeolidæ, Dolopesq; solum fregere coloni,
Et magnêtes equis miniæ gens cognita remis,
Illic semiferos ixionidas centauros,
Fœta peletronijs nubes effudit in antris.
Aspera te Pholoes frangentem Monyche saxa,
Teq; sub ætnæo torquentem vertice vulsas
Rœte ferox, quas vix boreas inuerteret, ornos,
Hospes, & Alcidæ magni Phole, teq; per amnem
Improbe lernæas vector passure sagittas,
Teq; senex Chiron, gelido qui sydere fulgens,
Impetis hæmonio maiorem Scorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt semina Martis.
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
Exiluit, primus chalybem, frenosq; momordit,
Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.
Prima fretum scindens pagasæo littore pinus,
Terrenum ignotas hominem proiecit in vndas.

Primus Thessalicæ rector telluris Ionos
In formam calidæ percussit pondera massæ.
Fudit, & argentum flammis, durumq; moneta
Fregit, & immensis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos scelerata impegit in arma
Diuitias numerare datum est. hinc maxima serpens
Descendit Python, cyrrhæaq; fluxit in antra,
Vnde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit Aloeus,
Inseruit celsis prope'se cum Pelion astris,
Syderibusq; uias incumbens abstulit Ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces, cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat, summiq; grauem discriminis horam
Aduentare palàm est. propius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi, peioraq; uersant,
Ad dubios pauci præsumpto robore casus,
Spemq;, metumq; ferunt. turbæ sed mistus inerti
Sextus erat, magno proles indigna parente,
Qui mox scyllæis exul crassatus in undis,
Polluit æquoreos siculus pirata triumphos,
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
Impatiensq; moræ, uenturisq; omnibus æger,
Non tripodas Deli, non pythia consulit antra,
Nec quæsisse libet primis quid frugibus altrix
Ore Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
Fata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli
Seruet, & assyria scrutetur sydera cura,
Aut siquid tacitum. sed fas erat, ille supernis
Detestanda deis sæuorum arcana magorum
Nouerat, & tristes sacris feralibus aras,
Vmbrarum, Ditisq; fidem, miseroq; liquebat

Scire parum superos, vanum, sæuumq; furorem
Adiuuat ipse locus, vicinaq; mœnia castris
Hæmonidum, ficti quas nulla licentia monstri
Transierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.
Thessala quin etiam tellus, herbasq; nocentes
Rupibus ingenuit, sensuraq; saxa canentes
Arcanum ferale magos. ibi plurima surgunt
Vim factura Deis, & terris hospita Colchis
Legit in hæmoniis, quas non aduexerat, herbas.
Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
Cœlicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
Vna per ætherios exit vox illa recessus,
Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numen,
Quod non cura poli, cœliq; volubilis vnquam
Auocat, infandum tetigit cum sydera murmur.
Tunc Babylon persea licet, secretaq; Memphis
Omne vetustorum soluat penetrale magorum,
Abducit superos alienis Thessalis aris.
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere senes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia succo
Frontis amaturæ subducunt pignora fœtæ,
Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Excantata perit, quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ,
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataq; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,
Axibus, & rapidis impulsos Iuppiter vrgens
Miratur non ire polos. nunc omnia complent

Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue, vocibus hisdem
Humentes late nebulas, nimbosq; solutis
Excussere comis, ventis cessantibus æquor
Intumuit, rursus vetitum sentire procellas
Conticuit turbante noto, puppimq; ferentes
In ventum tumuere sinus, de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisq; cucurrit
Non qua pronus erat, Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
Præcipitauit Arar, submisso vertice montes
Explicuere iugum nubes suspexit Olympus,
Solibus & nullis, scythicæ cum bruma rigeret,
Dimaduere niues, impulsam sydere Tethyn
Reppulit hæmonidum defenso littore carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axem,
Et medium vergens titubauit nisus in orbem,
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumq; dedit circunlabentis Olympi.
Omne potens animal leti, genitumq; nocere,
Et pauet hæmonias, & mortibus instruit artes,
Has auidæ Tigres, & nobilis ira Leonum
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbes,
Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coeunt abrupto corpore nodi,
Humanoq; cadit serpens afflata veneno.
Quis labor hic superis cantus, herbasq; sequendi,
Spernendiq; timor? cuius commercia pacti
Obstrictos habuere Deos? parere necesse est?
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmina certum

Imperiosa Deum? qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipse, potest. illis & sydera primum
Praecipiti deducta polo, Phoebeq; serena
Non aliter diris verborum obsessa venenis
Palluit, & nigris, terrenisq; ignibus arsit,
Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
Insereretq; suas flammis coelestibus vmbras,
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.
Hos scelerum ritus, haec dirae carmina gentis,
Effera damnarat nimiae pietatis Erictho,
Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanq; nefas vrbis submittere tecto,
Aut laribus ferale caput, desertaq; busta
Incolit, & tumulos expulsis obtinet vmbris,
Grata dies Erebi, coetus audire silentum,
Nosse domos stygias, arcanaq; Ditis operti
Non superi, non vita vetat, tenet ora profanae
Foeda situ macies, coeloq; ignota sereno.
Terribilis stygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis. si nimbus, & atrae
Sydera subducunt nubes, tunc thessala nudis
Egreditur bustis, nocturnaq; fulgura captat.
Semina foecundae segetis calcata perussit,
Et non letiferas spirando perdidit auras,
Nec superos orat, nec cantu supplice numen
Auxiliare vocat, nec fibras illa litantis
Nouit, funereas aris imponere flammas
Gaudet, & accenso rapuit quae thura sepulchro.
Omne nefas superi prima iam voce precantis
Concedunt, carmenq; timent audire secundum,
Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,

Infodit busto fatis debentibus annos
Mors inuita subit, peruersa funera pompa
Rettulit à tumulis fugere cadauera letum,
Fumantes iuuenum cineres, ardentiaq; ossa
E medijs rapit illa rogis, ipsamq;, parentes
Quam tenuere, facem, nigroq; volantia fumo
Feralis fragmenta tori, vestesq; fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
Ast vbi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora, tunc omneis auide desæuit in artus,
Immersitq; manus oculis, gaudetq; gelatos
Effodisse orbes, & siccæ pallida rodit
Excrementa manus, laqueum, nodosq; nocentes
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasitq; cruces, percussaq; viscera nimbis
Vulsit, & incoctas admisso sole medullas.
Insertum manibus chalybem, nigramq; per artus.
Stillantis tabi saniem, virusq; coactum
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit,
Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
Ante feras, volucresq; sedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibusq; suis morsusq; Luporum
Expectat siccis raptura à faucibus artus.
Nec cessant à cæde manus, si sanguine viuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto,
Nec refugit cædes, viuum si sacra cruorem,
Extaq; funereæ poscunt trepidantia mensæ,
Vulnere si ventris non qua natura vocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
Et quoties sæuis opus est, ac fortibus vmbris,
Ipsa facit manes, hominum mors omnis in vsu est.

Illa genæ florem primæuo corpore vulsit,
Illa comam læua morienti abscidit ephebo·
Sæpe etiam charis cognato in funere dira
Thessalis incubuit membris, atq; oscula figens,
Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora
Laxauit, siccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens gelidis infudit murmura labris,
Arcanumq; nefas stygias mandauit ad vmbras·
Hanc vt fama loci Pompeio prodidit alta
Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
Sub nostra tellure diem· deserta per arua
Carpit iter, fidi scelerum, suetiq; ministri
Effractos circum tumulos, ac busta vagati
Conspexere procul prærupta in caute sedentem,
Qua iuga deuexus pharsalica porrigit Aemus.
Illa magis, magicisq; Deis incognita verba
Tentabat, carmenq; nouos fingebat in vsus,
Nanq; timens ne mars alium vagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cæde careret,
Pollutos cantu, dirisq; venefica succis,
Conspersos vetuit transmittere bella Philippos
Tot mortes habitura suas, vsuraq; mundi
Sanguine, cæsorum truncare cadauera regum
Sperat, & Hesperiæ cineres auertere gentis,
Ossaq; nobilium, tantosq; adquirere manes.
Hic ardor, solusq; labor, quid corpore Magni
Proiecto rapiat quos Cæsaris inuolet artus,
Quam prior affatur Pompeij ignaua propago·
O decus Hæmonidum, populis quæ pandere fata,
Quæq; suo ventura potes diuertere cursu,
Te precor, vt certum liceat mihi noscere finem,
Quem belli fortuna paret, non vltima turbæ

Pars ego romanæ, Magni clarissima proles,
Vel dominus rerum, vel tanti funeris hæres.
Mens dubijs percussa pauet, rursusq; parata est
Certos ferre metus, hoc casibus eripe iuris,
Ne subiti, cæciq; ruant, vel numina torque,
Vel tu parce Deis, & manibus exprime verum,
Elisias resera sedes, ipsamq; vocatam,
Quos petat e nobis mortem, tibi coge fateri.
Non humilis labor est, dignum est, quod quærere cures,
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia lætatur vulgatæ nomine famæ
Thessalis, & contra, si fata minora moueres,
Pronum erat ò iuuenis, quos velles inquit, in actus
Inuitos præbere Deos, conceditur arti
Vnam cum radijs presserunt sydera mortem
Inseruisse moras, & quamuis fecerit omnis
Stella senem, medios herbis abrumpimus annos,
At simul à prima descendit origine mundi,
Causarum series, atq; omnia fata laborant,
Si quicquam mutare velis, vnoq; sub ictu
Stat genus humanũ, tunc thessala turba fatemur
Plus fortuna potest, sed si prænoscere casus
Contentus, facilisq; aditus, multiq; patebunt
Ad verum, tellus nobis, ætherq; , chaosq;,
Aequoraq;, & campi, rhodopeiaq; saxa loquentur.
Sed pronum cum tanta nouæ sit copia mortis,
Emathijs vnum campis attollere corpus.
Vt modo defuncti, tepidiq; cadaueris ora
Plena voce sonent, ne membris sole perustis
Auribus incertum feralis strideat vmbra.
Dixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
Mæstum tecta caput, squalenti nube pererrat,

Corpora cæsorum tumulis proiecta negatis,
Continuo fugêre lupi, fugere reuulsis
Vnguibus impastæ volucres, dum Thessala vatem
Eligit, & gelidas leto scrutata medullas.
Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras
Inuenit, & vocem defuncto in corpore quærit.
Fata peremptorum pendent iam multa virorum,
Quem superis reuocasse velit, si tollere totas
Tentasset campis acies, & reddere bello,
Cessissent leges Erebi, monstroq; potenti
Extractus stygio populus pugnasset auerno,
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit, & inserto laqueis feralibus vnco
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
Victurum, montisq; caui, quem tristis Erichtho
Damnarat, sacris alta sub rupe locatur.
Haud procul á Ditis cæcis depressa cauernis
In præceps subsedit humus, quam pallida pronis
Vrget sylua comis, & nullo vertice cœlum
Suspiciens, Phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallensq; sub antris
Longa nocte situs, nunquam nisi carmine factum,
Lumen habet, non tænareis sic faucibus aer
Sedit iners mœstum mundi confine latentis,
Ac nostri, quo 'non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamuis Thessala vates
Vim faciat fatis, dubium est, quod traxerit illuc,
Aspiciat stygias, an quod descenderit vmbras
Discolor, & vario furialis cultus amictu
Induitur, vultusq; aperitur crine remoto,
Et coma vipereis substringitur horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipsumq; trementem

Conspicit exanimi defixum lumina vultu,
Ponite ait trepida conceptos mente timores,
Iam noua iam vera reddetur vita figura,
Vt quamuis pauidi, possint audire loquentem.
Si vero, stygiosq; lacus. ripamq; sonantem
Ignibus ostendam, si me præsente videri
Eumenides possent, villosaq; colla colubris
Cerberus excutiens, & vincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis, taboq; medullas
Abluit, & virus large lunare ministrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro
Miscetur, non spuma canum, quibus vnda timori est,
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non puppem retinẽs euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculiq; draconum,
Quæq; sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
Non Arabum volucer serpens, innataq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ,
Aut viuentis adhuc libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis eoa positi phœnicis in ara.
Quo postquam viles, & habentes nomina pestes
Contulit infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.
Tunc vox letæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confudit murmura primum
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ
Latratus habet illa canum, gemitusq; luporum,
Quod trepidus bubo, quod stryx nocturna queruntur,

Quod strident,

Quod ſtrident, vlulantq; feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit, & planctus illiſæ cautibus vndæ,
Syluarumq; ſonum, fractæq; tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit, mox cætera cantu
Explicat hæmonio, penetratq; in tartara lingua.
Eumenides, ſtygiumq; nefas, pœnæq; nocentum,
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ, quem longa in ſæcula torquet
Mors dilata Deûm, ſtryx, & quos nulla meretur
Theſſalis eliſios, cœlum, matremq; peroſa
Perſephone, noſtræq; Hecates pars vltima, per quam
Manibus, & mihi ſunt tacitæ commercia linguæ,
Ianitor & ſedis laxæ, qui viſcera ſæuo
Spargis noſtra cani, repetitaq; fila ſorores
Fracturæ, tuq; ó flagrantis portitor vndæ
Iam laſſate ſenex ad me redeuntibus vmbris
Exaudite preces, ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutoq; voco, ſi numquam hæc carmina fibris,
Humanis ieiuna cano, ſi pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido proſecta cerebro,
Siquis, qui veſtris caput, extaq; lancibus infans
Impoſuit, victurus erat, parete precanti.
Non in tartareo latitantem poſcimus antro,
Aſſuetamq; diu tenebris, modo luce fugata
Deſcendentem animam, primo pallentis hiatu
Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
Ad manes ventura ſemel, ducis omnia nato
Pompeiana canat noſtri modo militis vmbra,
Si bene de vobis ciuilia bella merentur.
Hæc vbi fata, caput, ſpumantiaq; ora leuauit,
Aſpicit aſtantem proiecti corporis vmbram,
Exanimes artus, inuiſaq; clauſtra timentem

Carceris antiqui, pauet ire in pectus apertum,
Visceraq́;, & ruptas letali vulnere fibras.
Ah miser extremum, cui mortis munus iniquæ
Eripitur non posse mori, miratur Erichtho
Has fatis licuisse moras, irataq́; morti
Verberat in motum viuo serpente cadauer,
Perq́; cauas terræ, quas egit carmine, rimas
Manibus illatrat, regniq́; silentia rupit.
Tisiphone, vocisq́; meæ secura Megæra
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam, stygiasq́; canes in luce superna
Destituam, per busta sequar, per funera custos,
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis,
Teq́; Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta soles Hecate pallenti tabida forma,
Ostendam, faciemq́; Erebi mutare vetabo,
Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant Ennea dapes, quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die. Paretis? an ille
Compellendus erit, quo nunquam terra vocato
Non excussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusq́; suis trepidam castigat Erinnym,
Indespecta tenet vobis, qui tartara, cuius
Vos estis superi, stygias qui peierat vndas.
Protinus astrictus caluit cruor, atraq́; fouit
Vulnera, & in venas, extremaq́; membra cucurrit.
Percussæ gelido trepibant sub pectore fibræ,
Et noua desuetis subrepens vita medullis,

Misceturr morti. tunc omnis palpitat artus,
Tenduntur nerui, nec se tellure cadauer
Paulatim per membra leuat, terraq; repulsum est,
Erectumq; semel, distento lumina rictu
Nudantur, non dum facies viuentis in illo,
Iam morientis erat, remanet pallorq;, rigorq;,
Et stupet illatus mundo, sed murmure nullo
Ora astricta sonant, vox illi, linguaq; tantum
Responsura datur. dic inquit, Thessala, magna
Quod iubeo, mercede mihi, nam vera locutum
Immunem toto mundi præstabimus æuo
Artibus hæmonijs, tali tua membra sepulchro,
Talibus exuram stygio cum carmine syluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixisse iterum, nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
A me morte data tripodas, vatesq; deorum
Sors obscura tenet, certus discedat ab vmbris
Quisquis vera petit, duræq; oracula mortis
Fortis adit, ne parce precor, da nomina rebus,
Da loca, da vocem, qua mecum fata loquantur,
Addidit, & carmen, quo, quicquid consulit vmbram,
Scire dedit. Mœstum fletu manante cadauer,
Tristia non equidem parcarum stamina dixit,
Respexi, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ,
Quod tamen ē cunctis mihi noscere contigit vmbris,
Effera Romanos agitat discordia manes,
Impiaq; infernam ruperunt arma quietem,
Elisias alij sedes, ac tartara mœsta
Diuersi liquere duces, quid fata pararent,
Hi fecere palam, tristis felicibus vmbris
Vultus erat, vidi Decios, natumq;, patremq;

Lustrales bellis animas, flentemq́; Camillum,
Et curios, Syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycis perituram Scipio terris
Infaustam sobolem maior Carthaginis hostis,
Non seruituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem vidimus vmbras.
Abruptis Catilina minax, fractisq́; cathenis
Exultat, Mariiq́; truces, nudiq́; Cethegi.
Vidi ego lætantes popularia nomina Drusos.
Legibus immodicos, ausosq́; ingentia Gracchos.
Aeternis chalybum nodis, & carcere ditis
Constrictæ plausere manus, camposq́; piorum
Poscit turba nocens, regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes, abruptaq́; saxa
Asperat, & durum vinclis adamanta, paratq;
Pœnam victori, refer hæc solatia tecum
O iuuenis, placido manes, patremq́; domumq;
Expectare sinu, regniq́; in parte serena
Pompeio seruare locum, nec gloria paruæ
Sollicitet vitæ, veniet quæ misceat omneis
Hora duces, properate mori, magnoq́; superbi
Quamuis è paruis animo descendite bustis,
Et romanorum manes calcate deorum,
Quem tumulum Nili, quem Tybridis abluat vnda
Quæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.
Tu fatum ne quære tuum cognoscere, parcæ
Me reticente dabunt, tibi certior omnia vates
Ipse canet siculis genitor Pompeius in aruis.
Ille quoq; incertus quò te vocet, vnde repellat,
Quas iubeat vitare plagas, quæ sydera mundi.
Europam miseri, Libyamq́;, Asiamq́; timete,

D istribuit tumulos vestris fortuna triumphis.
O miseranda domus, toto nil orbe videbis
T utius emathia. Si postquam fata peregit,
S tat vultu mœstus tacito, mortemq; reposcit.
C arminibus magicis opus est, herbisq;, cadauer
V t cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata
C onsumpto iam iure semel. tum robore multo
E xtruit illa rogum, vadit defunctus ad ignes.
A ccensa iuuenem positum strue linquit Erictho
T andem passa mori, Sextoq; ad castra parentis
I t comes, & cœlo lucis ducente colorem,
D um ferrent tutos intra tentoria gressus,
I ussa tenere diem densas nox præstitit vmbras.

M· ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI
LIBER SEPTIMVS.

Egnior Oceano, quam lex æterna vocabat,
Luctificus Titan nunquã magis æthera contra
Egit equos, currumq; polo rapiente retorsit,
D efectusq; pati voluit, raptæq; labores
L ucis, & attraxit nubes non pabula flammis,
S ed ne thessalico purus luceret in orbe.
A t nox felicis Magni pars vltima vitæ
S ollicitos vana decepit imagine somnos.
N am Pompeiani visus sibi sede theatri
I nnumeram effigiem romanæ cernere plebis,
A ttoliq; suum lætis ad sydera nomen
V ocibus, & plausu cuneos certare sonantes.
Q ualis erat populi facies, clamorq; fauentis,
O lim cum iuuenis, primiq; ætate triumphi,

Post domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quæcunq; fugax Sertorius impulit arma,
Vespere pacato, pura venerabilis æque
Quam currus ornante toga plaudente senatu,
Sedit adhuc romanus eques. seu fine bonorum
Anxia venturis ad tempora læta refugit,
Siue per ambages solitas contraria visis
Vaticinata quies magni tulit omnia planctus,
Seu vetito patrias vltra tibi cernere sedes
Sic Romam fortuna dedit. Ne rumpite somnos
Castrorum vigiles, nullas tuba verberet aures,
Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
Vndiq; funestas acies feret, vndiq; bellum.
Vnde pares somnos populi, noctemq́; beatam?
O felix, si te vel sic tua Roma videret.
Donassent vtinam superi, patriæq;, tibiq;
Vnum Magne diem, quo fati certus vterq;
Extremum tanti fructum caperetis amoris,
Tu velut Ausonia vadis moriturus in vrbe,
Illa rati semper de te sibi conscia voti,
Hoc scelus haud vnquam fatis hærere putauit,
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni.
Te misto flesset luctu, iuuenisq;, senexq;,
Iniussusq́; puer, lacerasset crine soluto
Pectora fœmineum ceu Bruti funere vulgus.
Nunc quoq; tela licet paueant victoris iniqui,
Nuntiet ipse licet Cæsar, tua funera flebunt.
Sed dum thura ferunt, dum laurea serta tonanti,
O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat astra iubar cum misto murmure turba,
Castrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem.

Signa petit pugnæ, miseri pars maxima vulgi
Non totum visura diem tentoria circum
Ipsa ducis queritur, magnoq; accensa tumultu
Mortis vicinæ properantes admouet horas.
Dira subit rabies, sua quisq;, ac publica fata
Præcipitare cupit. segnis, pauidusq; vocatur,
Ac nimium patiens soceri Pompeius, & orbis
Indulgens regno, qui tot simul vndiq; gentes
Iuris habere sui vellet, pacemq; timeret.
Necnon & reges, populiq; queruntur eoi.
Bella trahi, patriaq; procul tellure teneri.
Hoc placet ò superi, cum vobis vertere cuncta
Propositum, nostris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraq; poscimus arma,
In Pompeianis votum est Pharsalia castris.
Cunctorum voces Romani maximus author
Tullius eloquij, cuius sub iure, togaq;
Pacificas sæuus tremuit Catilina secures,
Pertulit, iratus bellis, cum rostra, forumq;
Optaret, passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ.
Hoc pro tot meritis solum te Magne precatur,
Vti se fortuna velis, proceresq; tuorum
Castrorum, regesq; tui cum supplice mundo
Affusi, vinci socerum patiare rogamus.
Humano generi tam longo tempore bellum
Cæsar erit? merito Pompeium vincere lente
Gentibus indignum est à transcurrente subactis.
Quò tibi feruor abit? aut quó fiducia fati?
De superis ingrate times? causamq; Senatus
Credere dis dubitas? ipse tua signa reuellent,
Prosilientq; acies. pudeat vicisse coactum.

Si duce te iuſſo, ſi nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq; velint concurrere campo.
Quid mundi gladios à ſanguine Cæſaris arces?
Vibrant tela manus, vix ſigna morantia quiſquam
Expectat, propera, ne te tua claſſica linquant.
Scire Senatus auet, miles te Magne ſequatur,
An comes. Ingemuit rector, ſenſitq; Deorum
Eſſe dolos, & fata ſuæ contraria menti.
Si placet hoc inquit, cunctis, ſi milite Magno,
Non duce tempus eget, nil vltra fata morabor.
Inuoluat populos vna fortuna ruina,
Sitq; hominum magnæ lux iſta nouiſſima parti.
Teſtor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent,
Accepiſſe diem, potuit tibi vulnere nullo
Stare labor belli, potui ſine cæde ſubactum,
Captiuumq́; ducem violatæ tradere paci.
Quis furor ô cæci ſcelerum? ciuilia bella
Geſturi, metuunt ne non cum ſanguine vincant.
Abſtulimus terras, excluſimus æquore toto,
Ad præmaturas ſegetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus, votumq́; effecimus, hoſti,
Vt mallet ſterni gladijs, morteſq; ſuorum
Permiſcere meis, belli pars magna peracta eſt
Iis, quibus effectum eſt, ne pugnam tiro paueret.
Si modò virtutis ſtimulis, iræq; calore
Signa petunt, multos in ſumma pericula miſit
Venturi timor ipſe mali. fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi comminus inſtent,
Et differre poteſt, placet hæc tam proſpera rerum
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Diſcrimen? pugnare ducem, quàm vincere malunt.
Res mihi romanas dederas fortuna regendas,

Accipe maiores, & caeco in marte tuere.
Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincis apud superos votis me Caesar iniquis.
Pugnatur, quantum scelerum, quantumq; malorum
In populos lux ista feret, quot regna iacebunt,
Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus.
Prima velim caput hoc funesti lancea belli,
Si sine momento rerum, partisq; ruina
Casurum est, feriat, neq; enim victoria Magno
Laetior, aut populis inuisum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen,
Omne malum victi, quod sors feret vltima rerum,
Omne nefas victoris erit. sic fatur, & arma
Permittit populis, frenosq; furentibus ira
Laxat, & vt victus violento nauita coro
Dat regimen ventis, ignauumq; arte relicta
Puppis onus trahitur, trepido confusa tumultu
Castra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis, multorum pallor in ore
Mortis venturae est, faciesq; simillima fato.
Aduenisse diem, qui fatum rebus in aeuum
Conderet humanis, & quaeri Roma quid esset,
Illo marte palàm est, sua quisq; pericula nescit
Attonitus maiore metu quis littora ponto
Obruta, quis summis cernens in montibus aequor,
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem,
Tot rerum finem timeat sibi? non vacat vllos
Pro se ferre metus, vrbi, Magnoq; timetur.
Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro, tunc omnis lancea saxo
Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus,
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis,

Auget eques ſtimulos, frenorumq́; aptat habenas.
Si liceat ſuperis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit ſiculis incudibus enſis,
Et rubuit flammis iterum neptunia cuſpis,
Spiculaq́; extenſo Pæan Pythone recoxit,
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abſtinuit venturos prodere caſus
Per varias fortuna notas, nam Theſſala rura
Cum peterent, totus venientibus obſtitit æther,
Inq́; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduerſasq́; faces, immenſoq́; igne columnas,
Et trabibus miſtis auidos Pythonas aquarum
Detulit, atq; oculos ingeſto fulgure clauſit,
Excuſſit criſtas galeis, capulosq́; ſolutis
Perfudit gladijs, ereptaq́; pila liquauit,
Aetherioq́; nocens fumauit ſulfure ferrum.
Nec non innumero cooperta examine ſigna,
Vixq́; reuulſa ſolo, maiori pondere preſſum
Signiferi merſere caput, rorantia fletu
Vſq; ad Theſſaliam Romana, & publica ſigna,
Admotus ſuperis diſcuſſa fugit ab ara
Taurus, & emathios, præceps ſe iecit in agros,
Nullaq́; funeſtis inuenta eſt victima ſacris.
At tu quos ſcelerum ſuperos? quas rite vocaſti
Eumenidas Cæſar? ſtygij quæ numina regni,
Infernumq́; nefas? & merſos nocte furores?
Impia tam ſæue geſturus bella litaſti?
Iam dubium, monſtris'ne Deûm nimio've pauori
Crediderint. multis concurrere viſus Olympo
Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,

Edere nocturnas belli Pharsalia voces,
Ire per ossæam rapidus Bebœida sanguis,
Inq; vicem vultus tenebris mirantur opertos,
Et pallere diem, galeisq; incumbere noctem,
Defunctosq; patres, & cunctas sanguinis vmbras
Ante oculos volitare suos, sed mentibus vnum
Hoc solamen erat, quod voti turba nefandi
Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
Sperabat, gaudet monstris, mentisq; tumultu,
Atq; omnem scelerum, subitos putat esse furores·
Quid mirum populos, quos lux extrema manebat
Lymphato trepidasse metu? præsaga malorum
Si data mens homini est, tyriis qui gadibus hospes
Adiacet, Armeniumq; bibit Romanus Araxem,
Sub quocunq; die, quocunq; est sydere mundi,
Mœret, & ignorat causas, animumq; dolentem
Corripit, Emathiis quid perdat nescit in aruis·
Euganeo, si vera fides memorantibus, augur
Colle sedens Aponus terris vbi fumifer exit,
Atq; antenorei dispergitur vnda Timaui,
Venit summa dies, geritur res maxima dixit,
Impia concurrunt Pompeii, & Cæsaris arma,
Seu tonitrus, ac tela iouis præsaga notauit,
Aera seu totum discordi obsistere cœlo,
Prospexitq; polos, seu lumen in æthere mœstum
Solis in obscuro pugnam pallore notauit·
Dissimilem certe cunctis, quos explicat, egit
Thessalicum natura diem, si cuncta perito
Augure mens hominum cœli noua signa notasset,
Spectari è toto potuit Pharsalia mundo·
O summos hominum, quorum fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne vacauit.

Hæc & apud seras gentes, populosq; nepotum,
Siue sua tantum venient in sæcula fama,
Siue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella legentur,
Spesq;, metusq; simul, perituraq; vota mouebunt,
Attonitiq; omnes veluti venientia fata
Non transmissa legent, & adhuc tibi Magne fauebunt.
Miles vt aduerso Phœbi radiantis ab ictu
Descendens totos perfudit lumine colles,
Non temere immissus campis, stetit ordine certo
Infelix acies, cornus tibi cura sinistri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur, tibi numine pugnax
Aduerso Domiti dextri frons tradita martis,
At medij robur belli fortissima densant
Agmina, quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc libyco dux primus in orbe.
At iuxta fluuios, & stagna vndantis Enimphei,
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques, sicci sed plurima campi
Tetrarchæ, regesq;, tenent magniq; tyranni,
Atq; omnis latio quæ seruit purpura ferro.
Illuc, & Libyæ numidas, & creta cydonas
Misit, ithyreis cursus fuit inde sagittis,
Inde truces galli solitum prodistis in hostem,
Illic pugnaces commouit Iberia cetras.
Eripe victori gentes, & sanguine mundi
Fuso, Magne semel totos consume triumphos.
Illo forte die Cæsar statione relicta,
Ad segetum raptus moturus signa, repente
Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatumq; videt votis sibi mille petitum

Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus,
Aeger quippe moræ, flagransq; cupidine regni,
Coeperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt lentum damnare nefas, discrimina postquam
Aduentare ducum, supremaq; prælia vidit,
Casuram fatis sensit mutare ruinam.
Illa quoq; in ferrum rabies promptissima, paulum
Languit, & casus audax spondere secundos
Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
Nec Magni sperare sinunt formidine mersa
Prosilit hortando melior fiducia vulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles, adest toties optatæ copia pugnæ,
Nil opus est votis, iam fatum accersite ferro,
In manibus vestris, quantus sit Cæsar, habetis.
Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad vndas
Promissam memini, cuius spe mouimus arma,
In quam distulimus vetitos remeare triumphos.
Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates
Reddat, & emeritos faciat vos marte colonos.
Hæc fato quæ teste probet, quis iustius arma
Sumpserit, hæc acies victum factura nocentem est.
Si pro me patriam ferro, flammisq; petistis,
Nunc pugnate truces gladiosq; exoluite culpa,
Nulla manus belli mutato iudice pura est.
Non mihi res agitur, sed vos vt libera sitis
Turba precor, gentes vt ius habeatis in omnes,
Ipse ego priuatæ cupidus me reddere vitæ,
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem,
Omnia dum vobis liceant, nihil esse recuso.
Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
Spem mundi petitis, graiis delecta iuuentus

Gymnasijs aderit, studioq; ignaua palestræ,
Et vix arma ferens, & mistæ dissona turbæ
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum, ciuilia paucæ
Bella manus facient. pugnæ pars magna leuabit
His orbem populis, Romanumq; obteret hostem.
Ite per ignauas gentes, famosaq; regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum,
Sitq; palàm, quas tot duxit Pompeius in vrbem
Curribus, vnius gentes non esse triumphi.
Armenios ne mouet, Romana potentia cuius
Sit ducis? aut emptum nimio vult sanguine quisquam
Barbarus hesperijs Magnum præponere rebus?
Romanos odere omnes, dominosq; grauantur,
Quos nouere magis. sed me fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me Gallia testem
Tot fecit bellis, cuius non militis ensem
Agnoscam? cœlumq; tremens cum lancea transit
Dicere non fallar, quo sit vibrata lacerto.
Quod si signa ducem nunquam fallentia vestrum,
Conspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces,
Vicistis, videor fluuios spectare cruoris,
Calcatosq; simul reges, sparsumq; Senatus
Corpus, & immensa populos in cæde natantes.
Sed mea fata moror, qui vos in tela ruentes
Vocibus his teneo, veniam date bella trahenti
Spe trepido, haud vnquam vidi tam magna daturos,
Tam prope me superos, camporum limite paruo
Absumus à votis, ego sum, cui marte peracto
Quæ populi, regesq; tenent, donare licebit.
Quò ne poli motu? quo cœli sydere verso
Thessalicæ tantum superi permittitis oræ?

A ut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
C æsareas spectate cruces, spectate cathenas,
E t caput hoc positum rostris, effusaq́;, membra,
S eptorumq́; nefas, & clausi prælia campi,
C um duce syllano gerimus ciuilia bella.
V estri cura mouet, nam me secura manebit
S ors quæsita manu fodientem viscera cernet
M e mea, qui non dum victum respexerit hostem.
D ij, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
R omanusq́; labor, vincat, quicunq; necesse
N on putat in victos sæuum distringere ferrum,
Q uiq; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt,
N on credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
A gmina vestra loco vetita virtute moueri
C um tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum.
V os tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quisquam
H ostis terga velit, ciuis qui fugerit, esto.
S ed dum tela micant, non vos pietatis imago
V lla, nec aduersa conspecti fronte parentes
C ommoueant. vultus gladio turbate verendos.
S iue quis infesto cognata in pectora ferro
I bit, seu nullum violabit vulnere pignus,
I gnoti iugulum tanquam scelus imputet hostis.
S ternite iam vallum, fossasq́; implete ruina,
E xeat vt plenis acies non sparsa maniplis,
P arcite ne castris, vallo tendetis in illo,
V nde acies peritura venit. vix cuncta locuto
C æsare, quemq́; suum munus trahit, armaq́; raptim
S umpta viris celeris capiunt præsagia belli,
C alcatisq; ruunt castris, stant ordine nullo,
A rte ducis nulla, permittunt omnia fatis.
S i totidem Magni soceros, totidemq́; petentes

Vrbis regna suæ funesto in marte locasset,
Non tam præcipiti ruerent in prælia cursu.
Vidit vt hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius, nullasq; moras permittere bello,
Sed superis placuisse diem, stat corde gelato
Attonitus, tantoq; duci sic arma timere
Omen erat, premit inde metus, totumq; per agmen
Sublimi prouectus equo, quem flagitat inquit,
Vestra diem virtus, finis ciuilibus armis,
Quem quæsistis, adest, totas effundite vires,
Extremum ferri superest opus, vnaq; gentis
Hora trahit, quisquis patriam, charosq; penates,
Qui sobolem, ac thalamos, desertaq; pignora quærit,
Ense petat, medio posuit Deus omnia campo.
Causa iubet melior superos sperare secundos,
Ipsi tela regent per viscera Cæsaris, ipsi
Romanas sancire volent hoc sanguine leges.
Si socero dare regna meo, mundumq; pararent,
Præcipitare meam fatis potuere senectam,
Non iratorum populis, vrbiq; Deorum est
Pompeium seruare ducem. quæ vincere possent
Omnia contulimus, subiere pericula clari
Sponte viri, sacraq; antiquus imagine miles.
Si Curios his fata darent, reducesq; Camillos
Temporibus, Deciosq; caput fatale vouentes,
Hinc starent, primo gentes oriente coactæ,
Innumeræq; vrbes, quantas in prælia nunquam
Exciuere manus, toto simul vtimur orbe.
Quicquid signiferi comprensum limite cycli
Sub noton, & boreā hominū sumus, arma mouemus.
Non'ne superfusis collectum cornibus hostem
In medium dabimus? paucas victoria dextras
Exigit,

Exigit; at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent, Cæsar nostris non sufficit armis.
Credite pendentes è summis mœnibus vrbis
Crinibus effusis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum, vetitumq; ætate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos,
Atq; ipsam domini metuentem occurrere Romam.
Credite qui nunc est, populum, populumq; futurum
Permistas afferre preces. hæc libera nasci,
Hec vult turba mori. siquis post pignora tanta
Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
Imperij salua si maiestate liceret,
Voluerer ante pedes, Magnus, nisi vincitis, exul
Ludibrium soceri, vester pudor, vltima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
Ne discam seruire senex. tam mœsta locuti
Voce ducis flagrant animi, Romanaq; virtus
Erigitur, placuitq; mori, si vera timeret.
Ergo vtrinq; pari concurrunt agmina motu.
Irarum metus hos, regni spes excitat illos.
Hæ facient dextræ quicquid non expleat ætas
Vlla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
Vt vacet à ferro, gentes mars iste futuras
Obruet, & populos æui venientis in orbem
Erecto natale feret. tunc omne latinum
Fabula nomen erit, Gabios, Veiosq;, Coramq;
Puluere vix tectæ poterunt monstrare ruinæ,
Albanosq; lares, laurentinosq; penates,
Rus vacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
Inuitus, questusq; Numam iussisse Senator,
Non ætas hæc carpsit edax, monimentaq; rerum
Putria, destituit crimen ciuile, videmus

Tot vacuas vrbes·generis quo turba redacta eſt
Humani toto populi qui naſcimur orbe.
Nec muros implere viris,nec poſſumus agros,
Vrbs nos vna capit,vincto foſſore coluntur
Heſperiæ ſegetes,ſtat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus,nulloq; frequentem
Ciue ſuo Romam,ſed mundi fece repletam,
Cladis eo dedimus,ne tanto in tempore bellum
Iam poſſet ciuile geri,Pharſalia tanti
Cauſa mali·cedent feralia nomina Cannæ,
Et damnata diu Romanis Allia faſtis
Tempora ſignauit leuiorum Roma malorum,
Hunc voluit neſcire diem.pro triſtia fata
Aera peſtiferum tractu,morboſq; fluentes,
Inſanamq; famem,permiſſaſq; ignibus vrbes
Mœniaq; in præceps laturos plena tremores
Hi poſſent explere viri,quos vndiq; traxit
In miſeram fortuna necem,dum munera longi
Explicat eripiens æui,populoſq;,duceſq;
Conſtituit campis,per quos tibi Roma ruenti
Oſtendat quàm magna cadas,quæ latius orbem
Poſſedit,citius per proſpera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
Te geminum Titan procedere vidit in axem.
Haud multum terræ ſpatium reſtabat eoæ,
Vt tibi nox,tibi tota dies,tibi curreret æther,
Omniaq; errantes ſtellæ Romana viderent.
Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
Emathiæ funeſta dies,hac luce cruenta
Effectum,vt latios non horreat India faſces,
Nec vetitos errare Dacas in mœnia ducat,
Sarmaticumq; premat ſuccinctus conſul aratrum,

Quod semper sæuas debet tibi Parthia pœnas,
Quod fugiens ciuile nefas, redituraq; nunquam
Libertas vltra Tigrim, Rhenumq; recessit,
Ac toties nobis iugulo quæsita, vagatur,
Germanum, Scythicumq; bonum, nec respicit vltra
Ausoniam, vellem populis incognita nostris,
Vulturis vt primum læuo fundata volatu
Romulus infami compleuit mœnia luco,
Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.
De Brutis fortuna queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos à consule nomen habentes?
Felices Arabes, Medíq;, eoaq; tellus,
Quam sub perpetuis tenuerũt fata Tyrannis,
Ex populis, qui regna ferunt, sors vltima nostra est,
Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur sæcula casu,
Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto
Aethere Thessalicas teneat cum fulmina cædes?
Scilicet ipse petet Pholoen? petet ignibus Oethen?
Immeritæq; nemus Rhodopes? pinusq; minantes?
Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
Impulit, & subitis damnauit noctibus Argos,
Tot similes fratrum gladios, patrumq; gerenti
Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo· cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus manes, radijsq; ornabit, & astris,
Inq; deũm templis iurabit Roma per vmbras·
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum, parua tellure dirempti.
Quo sua pila cadant, aut quàm sibi fata minentur

Inde manum ſpectant, tempus, quo noſcere poſſent,
Facturi quæ monſtra forent. videre parentes
Frontibus aduerſis, fraternaq; comminus arma,
Nec libuit mutare locum, tamen omnia torpor
Pectora conſtrinxit, gelidusq; in viſcera ſanguis
Perculſa pietate coit, totæq; cohortes
Pila parata diu tenſis tenuere lacertis.
Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed ſenſum poſt fata tuæ dent Craſtine morti,
Cuius torta manu commiſit lancea bellum,
Primaq; Theſſaliam Romano ſanguine tinxit.
O præceps rabies, cum Cæſar tela teneret,
Inuenta eſt prior vlla manus, tunc ſtridulus aer,
Eliſus lituis, conceptaq; claſſica cornu,
Tunc auſæ dare ſigna tubæ, tunc æthera tendit,
Extremiq; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
Excepit reſonis clamorem vallibus Aemus,
Peliacisq; dedit rurſus geminare cauernis,
Pindus agit gemitus, pangæaq; ſaxa reſultant,
Oethææq; gemunt rupes, vocesq; furoris
Expauere ſui tota tellure relatas.
Spargitur innumerum diuerſis miſſile votis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras ſeruare manus. rapit omnia caſus,
Atq; incerta facit, quos vult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroq; volanti
Exacta eſt, odijs ſolus ciuilibus enſis
Sufficit, & dextras Romana in viſcera ducit.
Pompeij denſis acies ſtipata cateruis,
Iunxerat in ſeriem nexis vmbonibus arma,
Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi

Constiterat, gladiosq; suos compressa timebat.
Praecipiti cursu vesanum Caesaris agmen
In densos agitur cuneos, perq; arma, per hostem
Quaerit iter, qua torta graues lorica cathenas
Opponit, tutoq; latet sub tegmine pectus,
Hac quoq; peruentum est ad viscera, totq; per arma
Extremum est, quod quisq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens à Caesare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera vertens,
Abstulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, belliq; per vltima fudit,
Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
Insequitur, saeuasq; manus immittit in hostem.
Illic quaeq; suo miscet gens praelia telo,
Romanus cunctis petitur cruor, inde sagittae,
Inde faces, & saxa volant, spatioq; solutae
Aeris, & calido liquefactae pondere glandes.
Tunc & Ithyraei, Mediq; arabesq; soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus, qui campis imminet aer,
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Externum maculant Chalybem, stetit omne coactum
Circa pila nefas, ferro subtexitur aether,
Noxq; super campos telis conserta pependit.
Tum caesar metuens ne frons sibi prima labaret
In cursu, tenet obliquas post signa cohortes,
Inq; latus belli, qua se vagus hostis agebat,
Immittit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnae, nulloq; pudore timendi
Praecipites fecere palàm, ciuilia bella

Non bene barbaricis vnquam commissa cateruis.
Vt primum sonipes transfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis,
Omnis eques cessit campis, glomerataq; pubes
In sua conuersis praeceps ruit agmine frenis,
Perdidit inde modum caedes, ac nulla secuta est
Pugna, sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec valet haec acies tantum prosternere, quantum
Inde perire potest. vtinam Pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur sanguine fontes,
Hic numerus totos tibi vestiat ossibus agros,
Aut si romano compleri sanguine mauis,
Istis parce precor, viuant, Galataq;, Syriq;.
Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
Armenij, Cilices, nam post ciuilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus est pro Caesare cursus.
Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore vago perfuderat agros,
Constitit hic bellum, fortunaq; Caesaris haesit,
Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatae,
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Caesar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum discat me vate malorum,
Quam multum bellis liceat ciuilibus, aetas.
Ah potius pereant lachrymae, pereantq; querelae,
Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.
Hic Caesar, rabies populi, stimulusq; furorum
Nequa parte sui pereat scelus, agmina circum

It vagus, atq; ignes animis flagrantibus addit,
Conspicit, & gladios, qui toti sanguine manent,
Qui niteant, primo tantum mucrone cruenti,
Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
Quem pugnare iuuet, quis multum ciue perempto
Mutet, obit latis proiecta cadauera campis,
Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita premit ipse manu, quacunq; vagatur,
Sanguineum veluti quatiens Bellona flagellum,
Bistonas aut Mauors agitans, si verbere sæuo
Palladia stimulet turbatos ægide currus.
Nox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
Immensæ vocis gemitus, & pondere lapsi
Pectoris arma sonant, confractiq; ensibus enses.
Ipse manu subijcit gladios, ac tela ministrat,
Aduersosq; iubet ferro contundere vultus,
Promouet ipse acies, impellit terga suorum,
Verbere conuersæ cessantes excitat hastæ,
In plebem vetat ire manus, monstratq; Senatum.
Scit cruor imperij quis sit, quæ viscera regum,
Vnde petat Romam, libertas vltima mundi
Quo steterit ferienda loco, permista secundo
Ordine nobilitas, venerandaq; corpora ferro
Vrgentur, cædunt Lepidos, cæduntq; Metellos,
Coruinosq; simul, Torquataq; nomina regum,
Sæpe duces, summosq; hominum te Magne remoto.
Illic plebeia contectus casside vultus,
Ignotusq; hosti, quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperij, ô spes suprema Senatus,
Extremum tanti generis per sæcula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hostes,

Nec tibi fatales admoueris ante Philippos,
Thessalia periture tua, nil proficis istic
Caesaris intentus iugulo non dum attigit arcem
Iuris, & humanum culmen, quo cuncta premuntur.
Egressus meruit fatis tam nobile letum,
Viuat, &, vt Bruti procumbat victima, regnet.
Hic patriae perit omne decus, iacet aggere magno
Patricium campis commista plebe cadauer.
Mors tamen eminuit clarorum in strage virorum
Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
Ducebant. nusquam Magni fortuna sine illo
Succubuit, victus toties à Caesare salua
Libertate perit, tunc mille in vulnera laetus
Labitur, ac venia gaudet caruisse secunda.
Viderat in crasso voluentem sanguine membra
Caesar, & increpitans iam Magni deseris arma
Successor Domiti, sine te iam bella geruntur.
Dixerat, ast illi suffecit pectora pulsans
Spiritus in vocem, morientiaq; ora resoluit.
Non te funesta scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati Caesar, generoq; minorem
Aspiciens, stygias Magno duce liber ad vmbras,
Et securus eo, te saeuo marte subactum,
Pompeioq; graues poenas, nobisq; daturum
Cum morior sperare licet non plura locutum
Vita fugit, densaeq; oculos pressere tenebrae.
Impendisse pudet lachrymas in funere mundi
Mortibus innumeris ac singula fata sequentem
Quaerere letiferum per cuius viscera vulnus
Exierit, quis fusa solo vitalia calcet,
Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriens animam, quis corruat ictu,

Quis steterit, dum membra cadunt, quis pectore tela
Transmittat, vel quos campis affixerit hasta,
Quis cruor emissus perruperit aera venis,
Inq; hostis cadat arma sui, quis pectora fratris
Caedat, & vt notum possit spoliare cadauer,
Abscissum longe mittat caput, ora parentis
Quis laceret, nimiaq; probet spectantibus ira,
Quem iugulat non esse patrem, mors nulla querela
Digna sua est. nullosq; hominum lugere vocamus,
Non istas habuit pugnae Pharsalia partes,
Quas aliae clades, illic per fata virorum,
Per populos hic Roma perit, quod militis illic,
Mors hic gentis erat, sanguis ibi fluxit Achaeus,
Ponticus, Assyrius, cunctos haerere cruores
Romanus campisq; vetat consistere torrens,
Maius ab hac acie, quám quod sua saecula ferrent,
Vulnus habent populi, plus est, quàm vita, salusq;
Quod perit, in totum mundi prosternimur aeuum,
Vincitur his gladijs omnis quae seruiet aetas,
Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni poena timoris
In nostra ceruice sedet, post praelia natis
Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.
Iam Magnus transisse Deos, Romanaq; fata
Senserat infelix, tota vix clade coactus
Fortunam damnare suam, stetit aggere campi
Eminus, vnde omnes sparsas per Thessala rura
Aspiceret clades, quae bello obstante latebant.
Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
Ac se tam multo pereuntem sanguine vidit.
Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum

Mersa iuuat, gentesq; suæ miscere ruinæ,
Vt latiæ post se viuat pars maxima turbæ,
Sustinuit dignos etiam nunc credere votis
Cœlicolas, voluitq; sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas prosternere gentes,
Stante potest mundo, Romaq; superstite Magnus
Esse miser. si plura iuuant mea vulnera, coniux
Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fatis,
Ciuiline parum est bello, si meq;, meosq;
Obruet? exiguæ clades sumus orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Iam nihil est fortuna meum. sic fatur, & arma
Signaq;, & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit, & reuocat matura in fata ruentes,
Seq; negat tanti, nec deerat robur in enses
Ire duci, iuguloq; pati, vel pectore letum.
Sed timuit strato miles ne corpore Magni
Non fugeret, supraq; ducem procumberet orbis,
Cæsaris aut oculis voluit subducere mortem
Nequicquam infelix, socero spectare volenti
Præstandum est vbicunq; caput, sed tu quoq; coniux
Causa fugæ, vultusq; tui, fatisq; negatum
Te præsente mori. tum Magnum concitus aufert
A bello sonipes non tergo tela pauentem,
Ingentesq; animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat, saluaq; verendus
Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
Romanis præstare malis, non impare vultu
Aspicis Emathiam, nec te videre superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa videbunt.
Quamq; fuit læto per treis infida triumphos,
Tam misero fortuna minor, iam pondere fati

Deposito securus abis, nunc tempora læta
Respexisse vacat, spes nunquam implenda recessit,
Quid fueris nunc scire licet. fuge prælia dira,
Ac testare Deos, nullum qui prestet in armis
Iam tibi Magne mori, ceu flebilis Africa damnis
Et ceu Munda nocens, phariocq; à gurgite clades,
Sic & Thessalicæ post te pars maxima pugnæ,
Non iam pompeij nomen populare per orbem,
Nec studium belli. sed par quod semper habemus,
Libertas & Cæsar erunt, teq; inde fugato,
Ostendet moriens sibi se pugnasse Senatus.
Non ne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
Prospectare nefas spumantes cæde cateruas?
Respice turbatos in cursu sanguinis amnes,
Et soceri miserere tui· quo pectore Romam
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
Quicquid sub phario positus patiare tyranno,
Crede Deis, longo fatorum crede fauori.
Vincere peius erat, prohibe lamenta sonare,
Flere veta populos, lachrymas, luctusq; remitte·
Tam mala Pompeij, quàm prospera mundus adoret·
Aspice securus vultu non supplice reges,
Aspice possessas vrbes, donataq; regna,
Aegyptum, Libyamq; & terras elige morti·
Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ
Nobile nec victum fatis caput, omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia vires
Obuia ceu læto, promittunt munera flentes,
Pandunt templa, domos. socios se cladibus optant.
Scilicet immenso superest ex nomine multum,
Teq; minor solo cunctas impellere gentes

Rursus in arma potes, rursusq; in fata redire.
Sed quid opus victo populis, aut vrbibus inquit?
Victori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo, patriæ per viscera vadis,
At tibi iam populos donat gener. auehit inde
Pompeium sonipes, gemitus, lachrymæq; sequuntur.
Plurimaq; in sæuos populi conuitia diuos.
Nunc tibi vera fides quæsiti Magne fauoris
Contigit, ac fructus felix se nescit amari.
Cæsar, vt Hesperio vidit satis arua natare
Sanguine, parcendum ferro, manibusq; suorum
Iam ratus, vt viles animas, perituraq; frustra
Agmina permisit vitæ, sed castra fugatos
Ne reuocent, pellatq; quies nocturna pauorem,
Protinus hostili statuit succedere vallo,
Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
Non veritus graue ne fessis, ac marte subactis
Hoc foret imperium, non magno hortamine miles
In prædam ducendus erat victoria nobis
Plena viri dixit, superest pro sanguine merces,
Quam monstrare meum est, nec enim donare vocabo
Quod sibi quisq; dabit. cunctis en plena metallis
Castra patent raptum hesperijs è gentibus aurum
Hic iacet, eoasq; premunt tentoria gazas.
Tot regum fortuna simul, Magniq; coacta
Expectat dominos, propera præcedere miles,
Quos sequeris, quascunq; tuas pharsalia fecit.
A victis rapiantur opes. nec plura locutus
Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos
Ire super gladios, supraq; cadauera patrum,
Et cæsos calcare duces. quæ fossa, quis agger
Sustineat pretium belli, scelerumq; petentes?

Scire volunt quanta fuerint mercede nocentes.
Inuenere quidem spoliato plurima mundo,
Bellorum in sumptus congestæ pondera massæ,
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.
Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Quod legit diues summis Amarispus arenis,
Vt rapiant, paruo scælus hoc venisse putabant,
Cum sibi tarpeias victor desponderit arces,
Cum spe romanæ promiserit omnia prædæ,
Decipitur, quod castra rapit, capit improba plebes
Cespite patricio somnos, vacuumq; cubile
Regibus infandus miles premit, inq; parentum,
Inq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.
Quos agitat vesana quies, somniq; furentes,
Thessalicam miseri versant in pectore pugnam,
Inuigilat cunctis sæuum scelus, armaq; tota
Mente agitant, capuloq; manus absente mouentur.
Ingemuisse putes campos, terramq; nocentem
Inspirasse animas, infectumq; aera totum
Manibus, & superam stygia formidine noctem
Exigit à meritis tristes victoria pœnas,
Sibilaq;, & flammas infert sopor, vmbra perempti
Ciuis adest, sua quenq; premit terroris imago.
Ille senum vultus, iuuenum videt ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis,
Pectore in hoc pater est, omnes in Cæsare manes,
Haud alios non dum scytica purgatus in ara
Eumenidum vidit vultus pelopeius Orestes,
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum descisset Agaue.
Hunc omnes gladij, quos aut pharsalia vidit,
Aut vltrix visura dies stringente Senatu

Illa nocte premunt, hunc infera monstra flagellant.
Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,
Quod styga, quod manes, infestaq; tartara somnis
Pompeio viuente videt, tamen omnia passo
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulsa cruore
Flumina, & excelsos cumulis æquantia colles
Corpora, sidentes in tabem spectat aceruos,
Et magni numerat populos, epulisq; paratur
Ille locus, vultus ex quo, faciesq; iacentum
Agnoscat. iuuat emathiam non cernere terram,
Et lustrare oculis campos sub clade latentes,
Fortunam, superosq; suos in sanguine cernit,
Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Inuidet igne rogi miseris, cœloq; nocenti
Ingerit Emathiam. non illum pœnus humator
Consulis, & libyca succensæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus vt seruet in hostes,
Sed meminit non dum satiata cædibus ira
Ciues esse suos, petimus non singula busta,
Discretosq; rogos, vnum da gentibus ignem.
Non interpositis vrantur corpora flammis,
Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi,
Erige congestas cethæo robore syluas,
Thessalicam videat pompeius ab æquore flammam.
Nil agis hac ira tabes ne cadauera soluat,
An rogus, haud refert, placido natura receptat
Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent,
Hos Cæsar populos, si nunc non vsserit, ignis
Vret cum terris, vret cum gurgite ponti,
Communis mundo superest rogus ossibus astra

Misturus, quocunq; tuam, fortuna vocabit,
Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
Quæ genuit, cœlo tegitur qui non habet vrnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
Has trahe Cæsar aquas, hoc, si potes, vtere cœlo,
Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
Eripiunt, camposq; tenent victore fugato.
Non solum hæmonij funesta ad pabula belli
Bistonij venere lupi, tabemq; cruentæ
Cædis odorati Pholoen liquere Leones,
Tunc vrsi latebras, obscœni tecta, domosq;
Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
Aera non sanum, motumq; cadauere sensit.
Iamq; diu volucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt, vos quæ Nilo mutare soletis
Threicias hyemes, ad mollem serius austrum
Istis aues, nunquam se tanto vulture cœlum
Induit, aut plures presserunt aera pennæ
Omne nemus misit volucres, omnisq; cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Sæpe super vultus victoris, & impia signa
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraq; deiecit iam lassis vnguibus ales.
Sic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
Inq; feras discerptus abit, non intima curant
Viscera, nec totas auidæ sorbere medullas,
Degustant artus. latiæ pars maxima turbæ
Fastidita iacet, quam sol, nimbiq;, diesq;
Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.

Thessalica infelix quo tanto crimine tellus
Læsisti superos, vt te tot mortibus vnam,
Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit æuum,
Immemor vt donet belli tibi damna vetustas?
Quæ seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos violabis vomere manes?
Ante nouæ venient acies, scelerique secundo
Præstabis non dum siccos hoc sanguine campos.
Omnia maiorum vertamus busta licebit,
Et stantes tumulos, & qui radice vetusta
Effudere suas victis compagibus vrnas,
Plus cinerum hæmoniæ sulcis telluris aratur,
Pluraque ruricolis feriuntur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio religasset littore funem
Nauita, nec terram quisquam mouisset arator,
Romani bustum populi, fugerentque coloni
Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
Nullusque auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam,
Ac velut impatiens hominum, vel solis iniqui
Limite, vel glacie nuda, atque ignota iaceres,
Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.
O superi liceat terras odisse nocentes,
Quid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
Hesperiæ clades, & flebilis vnda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER OCTAVVS.

Iam super Herculeas fauces, nemorosaque tempe
Hæmoniæ deserta petens dispendia syluæ,

Cornipedem

Cornipedem exhaustum cursus, stimulisq; negantem
Magnus agens, incerta fugæ vestigia turbat,
Implicitasq; errore vias, pauet ille fragorem
Motorum ventis nemorum, comitumq; suorum,
Qui post terga redit trepidum, lateriq; timentem
Exanimat, quamuis summo de culmine lapsus
Non dum vile sui pretium scit sanguinis esse,
Seq; memor fati tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret, deserta sequentem
Non patitur tutis fatum cælare latebris
Clara viri facies· multi Pharsalia castra
Cum peterent, non dum fama prodente ruinas,
Occursu stupuere ducis, vertigine rerum
Attoniti, cladisq; suæ vix ipse fidelis
Author erat, grauis est, Magno quicunq; malorum
Testis adest, cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
Nomine, sed longi pœnas fortuna fauoris
Exigit à misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas, fatisq; prioribus vrget·
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores,
Actaq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ,
Nunc, & Corycias classes, & pontica signa
Deiectum meminisse piget· Sic longius æuum,
Destruit ingentes animos, & vita superstes
Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit tristia leto.
Dedecori est fortuna prior· quisquam ne secundis
Tradere se fatis audet, nisi morte parata?
Littora contigerat, per quæ Peneius amnis·
Emathia iam clade rubens exibat in æquor,

I nde ratis trepidum ventis, & fluctibus impar,
F lumineis vix tuta vadis euexit in altum,
C uius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq;
L eucadij. Cilicum dominus, terræq; liburnæ.
E xiguam vector pauidus correpsit in alnum.
C onscia curarum secreta in littora Lesbi,
F lectere vela iubes, qua tum tellure latebas
M œstior, in medijs quàm si Cornelia campis
E mathiæ stares, tristes præsagia curas
E xagitant, trepida quatitur formidine somnus,
T hessaliam nox omnis habet, tenebrisq; remotis
R upis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
L ittora prospiciens fluctus nutantia longe
S emper prima videns venientis vela carinæ,
Q uærere nec quicquam de fato coniugis audes.
E n ratis, ad vestros quæ tendit carbasa portus,
Q uid ferat ignoras, sed nunc tibi summa pauoris
N untius armorum tristis, rumorq; sinister
V ictus adest coniux, quid perdis tempora luctus,
C um possis iam flere, times? tunc puppe propinqua
P rosiluit, crimenq; Deûm crudele notauit
D eformem pallore ducem, vultusq; prementem
C aniciem, atq; atro squalentes puluere vestes,
O buia nox miseræ cœlum, lucemq; tenebris
A bstulit, atq; animam clausit dolor, omnia neruis
M embra relicta labant, riguerunt corda, diuq;
S pe mortis depressa iacet. iam fune ligato
L ittoribus, lustrat vacuas Pompeius arenas,
Q uem postquam propius famulæ videre fideles,
N on vltra gemitus tacitos incessere fata
P ermisere sibi, frustraq; attollere terra
S emianimem conantur heram, quam pectore Magni

A mbit, & ad strictos refouet complexibus artus.
C œperat in summum reuocato sanguine corpus
P ompeij sentire manus, mœstamq; mariti
P osse pati faciem, probibet succumbere fatis
M agnus, & in modicos castigat voce dolores.
N obile cur robur fortunæ vulnere primo
F œmina tantorum titulis insignis auorum
F rangis? habes aditum mansuræ in sæcula famæ,
L audis in hoc sexu non legum iura, nec arma,
V nica materia est coniux miser, erige mentem,
E t tua cum fatis pietas decertet, & ipsum,
Q uod sum victus ama, nunc sum tibi gloria maior,
A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
T antaq; discessit regum manus, incipe Magnum
S ola sequi, deformis adhuc viuente marito,
S ummus, & augeri vetitus dolor, vltima debet
E sse fides lugere virum. tu nulla tulisti
B ello damna meo, viuit post prælia Magnus.
S ed fortuna perit, quod defles, illud amasti.
V ocibus his correpta viri vix ægra leuauit
M embra solo, tales gemitu rumpente querelas.
O vtinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
I nfelix coniux, & nulli læta marito.
B is nocui mundo, me pronuba ducit Erynnis,
C rassorumq; vmbræ, deuotaq; manibus illis
A ssyrios in castra tuli ciuilia casus,
Præcipitesq; dedi populos, cunctosq; fugaui
A causa meliore Deos. ò maxime coniux,
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
I n tantum fortuna caput. cur impia nupsi,
S i miserum factura fui? nunc accipe pœnas
S ed quas sponte luam, quo sit tibi mollius æquor,

Certa fides regum, totusq; paratior orbis,
Sparge mari comitem, mallem felicibus armis
Dependisse caput, nunc clades deniq; lustra
Magne tuas vbicunq; iace, ciuilibus armis.
Nostros vlta toros ades huc, atq; exige pœnas
Iulia crudeleis, placataq; pellice cæsa,
Magno parce tuo, sic fata, iterumq; refusa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
In lachrymas, duri flectuntur pectora Magni,
Siccaq; Thessaliæ confundit lumina Lesbos.
Tunc Mitylenæum pleno iam litore vulgus
Affatur magnum, si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus seruasse mariti,
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus, sociosq; lares dignare vel vna
Nocte tua, fac Magne locum, quem cuncta reuisent
Sæcula, quem veniens hospes Romanns adoret,
Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia victo,
Omnia victoris possunt sperare fauorem,
Hæc iam crimen habent. quid quod iacet insula pōto?
Cæsar eget ratibus, procerum pars magna coibit
Certa loci, noto reparandum est littore fatum.
Accipe templorum cultus, aurūq; Deorum
Accipe, si terris, si puppibus ista iuuentus
Aptior est, tota quantum valet, vtere Lesbo.
Accipe, ne Cæsar rapiat, tu victus habeto.
Hoc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne nostram videare fidem, felixq; secutus,
Et damnasse miser. tali pietate virorum
Lætus in aduersis, & mundi nomine gaudens
Esse fidem, nullum toto mihi dixit in orbe
Gratius esse solum non paruo pignore vobis.

Ostendi, tenuit nostros hac obside Lesbos
Adfectus, hic sacra domus, clariq; penates,
Hic mihi Roma fuit, non vllo in littore puppim
Ante dedi fugiens, sæui cum Cæsaris iram
Iam scirem meritam seruata coniuge Lesbon,
Non veritus tantam veniæ committere vobis
Materiam, sed iam satis est fecisse nocentes,
Fata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
Heu nimium felix æterno nomine Lesbos,
Siue doces populos, regesq; admittere Magnum,
Seu præstas mihi sola fidē, nam quærere certum est
Fas quibus in terris, vbi sit scelus, accipe numen,
Si quod adhuc mecum es votorum extrema meorum,
Da similes Lesbo populos, qui marte subactum
Non intrare suos infesto Cæsare portus,
Non exire vetent, dixit, mœstamq; carinæ
Imposuit comitem, cunctos mutare putares
Tellurem, patriæq; solum, sic littore toto
Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ.
Pompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli
Vt ciuem videre suam discedere cernens.
Ingemuit populus, quam vix, si castra mariti
Victoris peteret, siccis dimittere matres
Iam poterant oculis. tanto deuinxit amore
Hos pudor, hos probitas, castiq; modestia vultus.
Quod submissa nimis nulli grauis hospita turbæ,
Stantis adhuc fati vixit quasi coniuge victo.
Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
Nec quibus abscondit, nec si quibus exerit orbem
Totus erat, vigiles Pompeii in pectore curæ
Nunc socias adeunt Romani fœderis vrbes,

Et varias regum mentes, nunc inuia mundi
Arua super nimios soles, austrumq; iacentes,
Saepe labor moestus curarum, odiumq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris aestus,
Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris,
Vnde notet terras, quae sit mensura secandi
Aequoris in coelo, Syriam quo sydere seruet,
Aut quotus in plaustro Libyam bene dirigat ignis.
Doctus ad haec fatur taciti seruator Olympi.
Signifero quaecunq; fluunt labentia coelo
Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
Sydera non sequimur, sed qui non mergitur vndis
Axis inocciduus gemina clarissimus arcto.
Ille regit puppes, hic cum mihi semper in altum
Surget, & instabit summis minor Vrsa cheruchis,
Bosphoron, & Scythiae curuantem littora pontum
Spectamus, quicquid descendit ab arbore summa,
Arctophylax, propiorq; mari Cynosura feretur,
In Syriae portus tendit ratis, inde Canopos
Excipit australi coelo contenta vagari
Stella timens boream, illa quoq; perge sinistra
Trans Pharon, in medio tanget ratis aequore Syrtes,
Sed quo vela dari, quo nunc pede carbasa tendi
Nostra iubes? dubio contra cui pectore Magnus,
Hoc solum toto respondit in aequore serua,
Vt sit ab emathijs semper tua longius oris
Puppis, & hesperiam pelago, coeloq; relinquas,
Caetera da ventis, comitem, pignusq; recepi
Depositum, tunc certus eram quae littora vellem.
Nunc portum fortuna dabit. Sic fatur, at ille
Iusto vela modo pendentia cornibus aequis
Torsit, & in laeuum puppim dedit vtq; secaret,

Quas Asinę cautes, & quas Chios asperat vndas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliterq; secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum non sic moderator equorum
Dexteriore rota, læuum cum circuit axem,
Cogit inoffensæ currus accedere metæ.
Ostendit terras titan, & sydera texit.
Sparsus ab emathia fugit quicunq; procella,
Assequitur Magnum, primusq; á littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acieq; fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros,
Terrarum dominos, & sceptra eoa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis vestigia legit.
Quando ait emathijs amissus cladibus orbis
Qua Romanus erat, superest fidissime regum
Eoam tentare fidem, populosq; bibentes
Euphratem, & adhuc securum á Cæsare Tigrim,
Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicosq; recessus,
Et totum mutare diem, vocesq; superbo
Arsacide perferre meas, si fœdera vobis
Prisca manent, mihi per Latium iurata tonantem,
Per vestros astricta magos, implete pharetras,
Armeniosq; arcus gethicis intendite neruis.
Si vos ò Parthi peterem cum caspia claustra,
Et sequerer duros æterni martis Alanos,
Passus achemenijs late decurrere campis
In tutam trepidos nunquam Babylona coegi,
Arua super Cyri, Chaldæiq; vltima regni,

Qua rapidus Ganges, & qua Nysæus Hydaspes
Accedunt pelago Phœbi surgentis ab igne
Iam propior, quàm Persis eram, tamen oĩa vincens
Sustinui nostris vos tantum deesse triumphis,
Solusq; è numero regum telluris eoæ
Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
Stant semel Arsacidæ. qs enim post vulnera cladis
Assyriæ, iustas Latij compescuit iras?
Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat claustris vetitam per sæcula ripam,
Zeumaq; Pellæum, Pompeio vincite Parthi,
Vinci Roma volet. Regem parêre iubenti
Ardua non piguit, positisq; insignibus aulæ
Egreditur, famuli ruptos indutus amictus.
In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis securius æuum
Verus pauper agit? dimisso in littore rege
Ipse per Icarie scopulos, Ephesumq; relinquens,
Et placidi Colophona maris, spumantia paruæ
Radit saxa Sami, spirat de littore eoo
Aura fluens, Gnidon inde fugit, claramq; relinquit
Sole Rhodon, magnosq; sinus Telmesidos vndæ
Compensat, medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus, nec se committere muris
Ausus adhuc vllis, te primum parua phaselis
Magnus adit. nam te metui vetat incola rarus,
Exhaustæq; domus populis, maiorq; carinæ,
Quàm tua turba fuit, tendens hinc carbasa rursus
Iam Taurum, Tauroq; videt Dipsonta cadentem.
Crederet hoc Magnus pacem cum præstitit vndis,
Et sibi consultum? Cilicum per littore tutus
Parua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus.

Ad profugum collecta ducem, paruisq; Synædris,
Quo portu, mittitq; rates, recipitq; Selinus.
In procerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
Vocibus his Magnus, comites belliq;, fugæq;,
Atq; instar patriæ, quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circundatus armis
Consultem, rebusq; nouis exordia quæram,
Ingentes præstate animos, non omnis in aruis
Emathijs cecidi, nec sic mea fata premuntur,
Vt nequeam releuare caput, cladesq; receptas
Excutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in fasces, plenis & reddere fastis?
Me pressum leniore manu fortuna tenebit?
Mille meæ Graio voluuntur in æquore puppes,
Mille duces, sparsit potius Pharsalia nostras,
Quàm subuertit, opes, sed me vel sola tueri
Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
Et nomen, quod mundus amat, vos pendite regna
Viribus, atq; fide, Libyen, Parthosq;, Pharonq;,
Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus·
Ast ego curarum proceres arcana mearum
Expromam, mentisq; meæ quò pondera vergant,
Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est.
Ardua quippe fides robustos exigit annos,
Hinc anceps dubij terret solertia mauri,
Nanq; memor generis Carthaginis impia proles
Imminet hesperiæ, multusq; in pectore vano est
Hannibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et numidas contingit auos, iam supplice Varro
Intimuit, viditq; loco romana secundo.
Quare agite eoum comites properemus in orbem,
Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,

Caspiaq; immenso seducunt claustra recessus,
Et polus Assyrias alter noctesq;, diesq;
Vertit, & abruptum est nostro mare discolor vnda,
Oceanusq; suus, regnandi sola voluptas,
Celsior in campis sonipes, & fortior arcus,
Nec puer, aut senior letales tendere neruos
Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta.
Primi Pellæas arcu fregere sarissas,
Bactraq; Medorum sedem, murisq; superbam
Assyrias Babylona domos, nec pila timentur
Nostra nimis Parthis, audentq; in bella venire,
Experti Scythicas Crasso pereunte sagittas
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
Stridula, sed multo saturantur tela veneno,
Vulnera parua nocent, fatumq; in sanguine summo est.
O vtinam non tanta mihi fiducia sæuis
Esset in Arsacidis, fatis nimis æmula nostris
Fata mouent Medos, multumq; in gente deorum est.
Effundam populos alia tellure reuulsos,
Excitosq; suis immittam sedibus ortus.
Quod si nos eoa fides, & barbara fallunt
Fœdera, vulgati supra commercia mundi
Naufragium fortuna ferat, non regna precabor,
Quæ feci, sed magna feram solatia mortis
Orbe iacens alio, nihil hæc in membra cruentos,
Nil socerum fecisse pie, sed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ, semper venerabilis illa
Orbis parte fui, quantus Mæotida supra,
Quantus apud Tanaim, toto conspectus in ortu.
Quas magis in terras nostrum felicibus actis
Nomen abit, aut vnde redit maiore triumpho?
Roma faue cœptis, quid enim tibi lætius vnquam

Præstiterint superi, quàm si ciuilia Partho
Milite bella geras? tantum consumere gentem,
Et nostris miscere malis, cum cæsaris arma
Concurrent Medis, aut me fortuna necesse est
Vindicet, aut Crassum. sic fatus murmure sensit
Consilium damnasse viros, quos Lentulus omnes
Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
Præcessit, dignasq; tulit modo consule voces,
Siccine Thessalicæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Emathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi Magne reliquit
Parthorum fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum totos tractus, cœlumq; perosus,
Aduersosq; polos, alienaq; sydera quæris,
Chaldeos culture Deos, & barbara sacra
Parthorum famulus? quid causæ obtenditur armis?
Libertatis amor miserum quid decipis orbem,
Si seruire potes? te quem romana regentem
Horruit auditu, quem captos ducere reges
Vidit ab hyrcanis, Indoq; à littore syluis,
Deiectum fatis humilem, fractumq;, videbit,
Extolletq; animos latium vesanus in orbem,
Se simul, & Romam Pompeio supplice mensus.
Nil animis, fatisq; tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ commertia linguæ,
Vt lachrymis se Magne roges. patimur ne pudoris
Hoc vulnus, clades vt parthia vindicet ante
Hesperias, quàm Roma suas? ciuilibus armis
Elegit te nempe ducem. quid vulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladesq; latentes?
Quid parthos transire doces? solatia tanti

Perdit Roma mali, nullos admittere reges,
Sed ciui seruire suo. iuuat ire per orbem
Ducentem saeuas romana in moenia gentes?
Signaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
Qui solus regum fato caelante fauorem
Defuit Emathiae, nunc tantas ille lacesset
Auditi victoris opes? aut iungere fata
Tecum Magne volet? non haec fiducia genti est.
Omnis in arctois populus quicunq; pruinis
Nascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
Quicquid ad eoos tractus, mundiq; teporem
Labitur, emollit gentes clementia caeli.
Illic & laxas vestes, & fluxa virorum
Velamenta vides. Parthus per medica rura
Sarmaticos inter campos, effusaq; plano
Tigridis arua solo nulli superabilis hosti est
Libertate fugae, sed non vbi terra tumebit
Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando violenti vorticis amnem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra,
Exiget aestiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis, non vlla est machina belli,
Aut fossas implere valent, parthoq; sequente
Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittae.
Pugna leuis, bellumq; fugax, turmaeq; vagantes,
Et melior cessisse loco. quam pellere miles.
Illita tela dolis nec martem comminus vnquam
Ausa pati virtus, sed longe tendere neruos.
Et quò ferre velint permittere vulnera ventis.
Ensis habet vires, & gens quaecunq; virorum est,
Bella gerit gladijs, nam Medos praelia prima

Exarmant, vacuæq; iubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia, tota veneni est.
Credis Magne viros, quos in discrimina belli
Cum ferro venisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto diuisus vt orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat, te parua tegant, ac vilia busta?
Inuidiosa tamen Crasso quærente sepulchrum.
Sed tua sors melior, quoniam mors vltima pœna est,
Non metuenda viris, at non Cornelia letum
Infando sub rege timet, num barbara nobis
Est ignota Venus? quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges, & fœdera tedæ
Coniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.
Inter mille nurus epulis vesana, meroq;
Regia, non vllis exceptos legibus audet
Concubitus, tot fœmineis complexibus vnum
Non laxat nox tota marem, iacuere sorores
In fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum.
Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
Oedipodionias infelix fabula Thebas.
Parthorum dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem,
Quid rear esse nefas? proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico coniux Millesima lecto?
Quanquam non vlli plus regia Magne vacabit
Sæuitia stimulante Venus, titulisq; virorum.
Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse
Hanc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis
Assyrijs, trahitur cladis captiua vetustæ.
Hæreat eoæ vulnus miserabile sortis,
Non solum auxilium funesto à rege petisse,

Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nam quod apud populos crimen, socerię; tuumq;
Maius erit? quàm quod vobis miscentibus arma
Crassorum vindicta perit, incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & nequa vacarent
Arma, vel arctoum dacis, Rheniq; cateruis
Imperij nudare latus, dum perfida Susis
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iaceret.
Assyriæ paci finem fortuna precamur,
Et si Thessaliæ bellum ciuile peractum est,
Ad parthos, qui vicit eat. gens vnica mundi est,
De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
Num tibi, cum primum gelidum transibis Araxē,
Vmbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
Ingerat has voces? tu quem post funera nostra
Vltorem cinerum nudæ sperauimus vmbræ,
Ad fœdus, pacemq; venis? tunc plurima cladis
Occurrent monimenta tibi, quæ mœnia trunci,
Lustrarunt ceruice duces, vbi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
Thessalia placare potes. quin respicis orbem
Romanum, si regna times proiecta sub austro,
Infidumq; Iubam? petimus Pharon, aruaq; Lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta est Aegyptus, at inde
Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis,
Terra suis contenta bonis non indiga mercis,
Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
Tutelæ commissa tuæ. Quis nominis vmbram
Horreat? innocua est ætas, nec iura, fidemq;,

Respectumq; Deûm veteris speraueris aulæ,
Nil pudet assuetos sceptris, mitissima sors est
Regnorum sub rege nouo. non plura locutus
Impulit huc animos. Quantum spes vltima rerum
Libertatis habet, victa est sententia Magni.
Tunc Cilicum liquere solum, Cyproq; citatas
Immisere rates, nullas cui prætulit aras
Vnde diua memor Paphiæ. si numina nasci
Credimus, aut quenquam fas est cœpisse Deorum.
Hec vbi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos, quibus exit in austrum,
Inde maris vasti transuerso vertitur æstu,
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimaq; Aegypti pugnaci littora velo
Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
In vada decurrit Pelusia septimus amnis.
Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non vna plus æqua die, noctiq; rependit
Lux minor hybernæ verni solatia damni.
Comperit vt regem Casio se monte tenere,
Flectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbasa languent.
Iam rapido speculator eques per littora cursu
Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.
Consilij vix tempus erat, tamen omnia monstra
Pellææ coiere domus, quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisq; modestior annis,
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis vana sacris, illo cultore Deorum
Lustra suæ Phœbes non vnus vixerat Apis,
Consilij vox prima fuit, meritumq; fidemq;,
Sacraq; defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior suadere malis, & nosse tyrannos

Ausus pompeium leto damnasse Photinus.
Ius, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
Dat pœnas laudata fides, cum sustinet inquit,
Quos fortuna premit, fatis accede, deisq́;,
Et cole felices, miseros fuge, sydera terra,
Vt distant, & flamma mari, sic vtile recto,
Sceptrorum vis tota perit, si prendere iusta
Incipit, euertitq́; arces respectus honesti.
Libertas scelerum est, quæ regna inuisa tuetur,
Sublatusq́; modus gladijs. facere omnia sæue
Non impune licet, nisi cum facis, exeat aula
Qui vult esse pius, virtus & summa potestas
Non coeunt, semper metuet, quem sæua pudebunt.
Non impune tuos Magnus contempserit annos,
Qui te nec victos arcere à littore nostro
Posse putat, neu te sceptris priuauerit hospes,
Pignora sunt propiora tibi, Nilonq́;, Pharonq́;,
Si regnare piget, damnatæ redde sorori.
Aegyptum certe latijs tueamur ab armis,
Quicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
Nec victoris erit. toto iam pulsus ab orbe,
Postquam nulla manet rerum fiducia, quærit
Cum qua gente cadat, rapitur ciuilibus armis,
Nec soceri tantum arma fugit, fugit ora Senatus,
Cuius Thessalicas saturat pars magna volucres,
Et metuit gentes, quas vno in sanguine mistas
Deseruit, regesq́; timet, quorum omnia mersit,
Thessaliaq́; reus nulla tellure receptus,
Sollicitat nostrum, quem non dum perdidit, orbem.
Iustior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
Causa data est. quid se positam, semperq́; quietam
Crimine bellorum maculas Pharon, aruaq́; nostra
Victori

Victori suspecta facis? cur sola cadenti
Hæc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
Conferres, pœnasq; tuas? iam crimen habemus
Purgandum gladio, quod nobis sceptra Senatus
Te suadente dedit, votis tua fouimus arma,
Hoc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui,
Non tibi, sed victo, feriam tua viscera Magne,
Malueram soceri. rapimur quo' cuncta feruntur
Te ne mihi dubitas an sit violare necesse,
Cum liceat? quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Aruaq; vix refugo fodientem mollia Nilo?
Metiri sua regna decet, viresq; fateri.
Tu Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
Thessalicos audes? bellumq; in regna vocare?
Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis,
Pompeij nunc castra placent, quæ deserit orbis?
Nunc victoris opes, & cognita fata lacessis?
Aduersis non deesse decet, sed læta secutos,
Nulla fides vnquam miseros elegit amicos.
Assensere omnes sceleri, lætatur honore
Rex puer insueto, quod iam sibi tanta licere
Permittant famuli, sceleri delectus Achillas.
Perfida qua tellus casus excurrit arenis,
Et vada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
Exiguam socijs monstri, gladijsq; carinam
Instruit, o superi Nilus ne, & barbara Memphis,
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos? sic fata premunt ciuilia mundum?
Sic romana iacent? vllus' ne in cladibus istis
Est locus Aegypto? Phariusq; admittitur ensis?

Hanc certe seruate fidem ciuilia bella,
Cognatas præstate manus, externaq; monstra
Pellite. si meruit tam claro nomine Magnus
Cæsaris esse nefas, tanti Ptolemæe ruina
Nominis haud metuis, cœloq; tonante profanas
Inseruisse manus impure, ac semiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter capitolia curru
Inuectus, regumq; potens, vindexq; Senatus,
Victorisq; gener, Phario satis esse tyranno
Quod poterat, romanus erat. quid viscera nostra
Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
Quo tua sit fortuna loco, iam iure sine vllo
Nili sceptra tenes, cecidit ciuilibus armis,
Qui tibi regna dedit. Iam vento vela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora, quem contra non longa vecta bireme
Appulerat scelerata manus, Magnoq; patere
Fingens regna Phari, celsa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, littusq; malignum
Incusat bimaremq; vadis frangentibus æstum,
Qui vetat externas terris aduertere classes.
Quod nisi fatorum leges, intentaq; iussu
Ordinis æterni miseræ vicinia mortis,
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Non vlli comitum sceleris præsagia deerant,
Quippe fides si pura foret, si regia Magno
Sceptrorum authori vera pietate pateret,
Venturum tota pharium cum classe tyrannum,
Sed cessit fatis, classemq; relinquere iussus
Obsequitur, letumq; iuuat præferre timori.
Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,
Hoc magis impatiens egresso deesse marito,

Quod metuit clades.romane temeraria coniux,
Et tu nate precor,longeq; è littore casus
Expectate meos,sed in hac ceruice tyranni
Explorate fidem,dixit,sed surda vetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
Quò sine me crudelis abis?iterum ne relinquor
Thessalicis submota malis?nunquam omine laeto
Distrahimur miseri,poteras non flectere puppim,
Cum fugeres aliò,latebrisq; relinquere Lesbi,
Omnibus á terris si nos arcere parabas.
An tantum in fluctus placeo comes?haec ubi frustra
Effudit,prima pendet tamen anxia puppe,
Attonitosq; metu nec quoquam auertere visus,
Nec Magnum spectare potest,stetit anxia classis
Adducis euentum metuēs non arma,nefasq;,
Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
Sceptra sua dōnata manu transire parātem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimius,qui prò superum pudor arma satelles
Regia gestabat posito deformia pilo,
Immanis,violentus,atrox,nullaq; ferarum
Mitior in caedes.quis non fortuna putasset
Parcere te populis,quod bello haec dextra vacasset,
Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses?
Disponis gladios,nequo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi,victoribus ipsis.
Dedecus,& nunquam superum caritura pudore est
Fabula,Romanus Regi sic paruit ensis,
Pellaeusq; puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo.qua posteritas in saecula mittet
Septimium fama?scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas?iam venerat horae

Terminus extremæ, phariamq; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura sui, tunc stringere ferrum
Regia monstra parant. vt vidit comminus enses,
Inuoluit vultus, atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit,
Continuitq; animam, nequas effundere voces
Posset, & æternam fletu corrumpere famam.
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum,
Despexitq; nefas, seruatq; immobile corpus,
Seq; probat moriens, atq; hæc in pectore voluit.
Sæcula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem, phariamq; fidem, nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera vitæ,
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati, ne cede pudori,
Autoremq; dole fati, quacunq; feriris,
Crede manum soceri, spargant, lacerentq; licebit,
Sum tamen ò superi felix, nulliq; potestas
Hoc auferre Deo, mutantur prospera vitæ.
Non sum morte miser, videt hanc Cornelia cædem,
Pompeiusq; meus, tanto patientius oro
Claude dolor gemitus, natus, coniuxq; peremptum
Si mirantur, amant. talis custodia Magno
Mentis erat. ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere sæuum,
Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
Vocibus. ò coniux ego te scelerata peremi,
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
Et prior in Nili peruenit littora Cæsar.
Nam cui ius alij sceleris? sed quisquis in istud

A superis immisse caput, vel Cæsaris ire,
V el tibi prospiciens nescis crudelis, vbi ipsa
V iscera sint Magni, properas, atq; ingeris ictus
Q ua votum est victo, pœnas non morte minores
P endat, & ante meum videat caput, haud ego culpa
L ibera bellorum, quæ matrum sola per vndas,
E t per castra comes, nullis absterrita fatis
V ictum, quod reges etiam timuere, recepi.
H oc merui coniux in tuta puppe relinqui?
P erfide parcebas, te fata extrema petente
V ita digna fui? moriar nec munere regis.
A ut mihi præcipitem nautæ permittite saltum·
A ut laqueum collo, tortosq; aptate rudentes,
A ut aliquis Magno dignus comes exigat ensem,
P ompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
I mputet. ò sæui properantem in fata tenetis?
V iuis adhuc coniux, & iam cornelia non est
I uris Magne sui? prohibent accersere mortem,
S eruor victori· sic fata, interq; suorum
L apsa manus, rapiturtrepida fugiente carina.
A t Magni cum terga sonent, & pectora ferro,
P ermansisse decus sacræ venerabile formæ,
I ratamq; Deis faciem, nil vltima mortis
E x habitu, vultuq; viri mutasse fatentur,
Q ui lacerum videre caput, nam sæuus in ipso
S eptimius sceleris maius scelus inuenit actu,
A c retegit sacros scisso velamine vultus
S amianimis Magni, spirantiaq; occupat ora.
C ollaq; in obliquo ponit languentia transtro,
T unc neruos, venasq; secat, nodosaq; frangit
O ssa, diu non dum artis erat caput ense rotare·
A t postquam trunco ceruix abscissa recessit,

Vendicat hoc pharius dextra gestare satelles,
Degener, atq; operæ miles Romane secundæ,
Pompeij diro sacrum caput ense recidis,
Vt non ipse feras? o summi fata pudoris,
Impius vt Magnum nosset puer, illa verenda
Regibus hirta coma, & generosa fronte decora
Cæsaries compressa manu est, pharioq; veruto
Dum viuunt vultus, atq; os in murmura pulsant
Singultus animæ, dum lumina nuda rigescunt
Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
Pax fuit, hoc leges, campumq;, & rostra moueb at,
Hac facie fortuna tibi Romana placebas.
Nec satis infando fuit hoc vidisse tyranno,
Vult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
Submota est capiti tabes, raptoq; cerebro
Adsiccata cutis, putrisq; effluxit ab alto
Humor, & infuso facies solidata veneno est.
Vltima lageæ stirpis, perituraq; proles
Degener, incestæ sceptris cessure sororis,
Cum tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
Et regum cineres extructo monte quiescant,
Cum Ptolemæorum, manes, seriemq; pudendam
Pyramides claudent, indignaq; Mausolæa,
Littora Pompeium feriunt, truncusq; vadosis
Huc illuc iactatur aquis, adeo ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit, hac illum summo de culmine rerum
Morte petit, cladesq; omnes exegit in vno
Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos,
Pompeiusq; fuit, qui nunquam mista videret
Læta malis, felix nullo turbante Deorum,

Et nullo parcente miser. semel impulit illum
Dilata fortuna manu, pulsatur arenis,
Carpitur in scopulis, hausto per vulnera fluctu
Ludibrium pelagi, nullaq; manente figura,
Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi,
Ante tamen pharias victor quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo, vel ne meliore sepulchro,
E latebris pauidus decurrit ad æquora Codrus,
Quæstor ab Icario Cinyreæ littore Cypri,
Infaustus Magni fuerat comes, ille per vmbras
Ausus ferre gradum victum pietate timorem
Compulit, vt medijs quæsitum corpus in vndis
Duceret ad terram, traheretq; ad littora Magnum
Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes
Præbebat cano sed discolor æquore truncus
Conspicitur, tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari, nunc victus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagoq; iuuante cadauer
Impellit. postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno, lachrymasq; effudit in omne
Vulnus, & ad superos, obscuraq; sydera fatur.
Non pretiosa petit cumulato thure sepulchra
Pompeius fortuna tuus, non pinguis ad astra
Vt ferat è membris eoos fumus odores,
Vt romana suum gestent pia colla parentem,
Præferat vt veteres feralis pompa triumphos,
Vt resonent cantu tristi fora, totus vt ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis,
Da vilem Magno plebeij funeris arcam,
Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes,
Robora non desint misero, nec sordibus vstor.

Sit ſatis ò ſuperi, quod non Cornelia fuſo
Crine iacet, ſubiciq; facem complexa maritum
Imperat, extremo ſed abeſt à funere buſti
Infelix coniux, nec adhuc à littore longe eſt.
Sic fatus paruos iuuenis procul aſpicit ignes,
Corpus vile ſuis nullo cuſtode cremantes
Inde rapit flammas, ſemuſtaq; robora membris
Subducit, quæcunq; es ait neglecta, nec vlli
Chara tuo, ſed Pompeio felicior vmbra,
Quod iam compoſitum violat manus vltima buſtum,
Da veniam, ſiquid ſenſus poſt fata relictum eſt.
Cædis & ipſa rogo, pateriſq; hæc damna ſepulchri?
Teq; pudet ſparſis Pompeij manibus vri?
Sic fatur. plenuſq; ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu pene relatus
Littore pendebat, ſummas dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus poſuit ſcrobe. nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla ſtrue membra recumbunt,
Admotus Magnum non ſubditus accipit ignis
Ille ſedens iuxta flammas ò maxime dixit
Ductor, & heſperij maieſtas nominis vna,
Si tibi iactatu pelagi, ſi funere nullo
Triſtior iſte rogus manes, animamq; potentem
Officijs auerte meis, iniuria fati
Hoc fas eſſe iubet, ne ponti bellua quicquam,
Ne fera, ne volucres, ne ſæui Cæſaris ira
Audeat, exiguam, quantum potes, accipe flammam
Romana ſuccenſe manu. fortuna recurſus
Si det in heſperiam, non hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres, ſed te Cornelia Magne
Accipiet, noſtraq; manu transfundet in vrnam.

Interea paruo signemus littora saxo,
Vt nota sit busto, si quis placare peremptum
Forte volet, plenos & reddere mortis honores,
Inueniet trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas Magne tuum referat caput. hæc vbi fatus
Excitat inualidas admoto fomite flammas.
Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem
Tabe fouens bustum, sed iam percusserat astra
Auroræ præmissa dies, ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quærit.
Quam metuis demens isto pro crimine pœnam,
Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
Condita laudabit Magni socer impius ossa.
I modo securus veniæ, fassusq; sepulchrum
Posce caput. cogit pietas imponere finem
Officio, semusta rapit, resolutaq; non dum
Ossa satis neruis, & inustis plena medullis
Aequorea restringit aqua, congestaq; in vnum
Parua clausit humo, tunc ne leuis aura retectos
Auferret cineres, saxo compressit arenam,
Nautaq; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semusto stipite nomen.
Hic situs est Magnus. placet hoc fortuna sepulchrum
Dicere Pompeij, quo condi maluit illum,
Quàm terra caruisse socer, temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, manesq; vagantes
Includis? situs est qua terra extrema refuso
Pendet in Oceano Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus, obrue saxa
Crimine plena Deûm. si tota est Herculis Oethe,
Et iuga tota vacant Bromio Nysæia, quare
Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi

Rura tenere potest, si nullo cespite nomen
Haeserit, erremus populi, cinerumq; tuorum
Magne metu, nullas Nili calcemus arenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine saxum,
Adde actus tantos, monimentaq; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus, Alpinaq; bella,
Armaq; Sertorij reuocato Consule victa,
Et currus, quos egit eques, commertia tuta
Gentibus, & pauidos Cilicas maris, adde subactam
Barbariem, gentesq; vagas, & quicquid in euro
Regnorum, boreaq; iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam, ter curribus actis
Contentum patriae multos donasse triumphos,
Quis capit haec tumulus? surgit miserabile bustum
Non vllis plenum titulis, non ordine tanto
Fastorum, solitumq; legi super alta deorum
Culmina, & extructos spolijs hostilibus arcus.
Haud procul est ima Pompeij nomen arena
Depressum tumulo, quod non legat aduena rectus.
Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
Noxia ciuili tellus Aegyptia fato,
Haud equidem immerita cumanae carmine vatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasq; aestate tumentes.
Quid tibi saeua precer pro tãto crimine tellus?
Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
Et steriles egeant hybernis imbribus agri,
Totaq; in Aethiopum putres soluaris arenas.
Nos in templa tuam romana accepimus Isin,
Semideosq; canes, & sistra iubentia luctus,
Et quem tu plangens hominem testaris Osirim,
Tu nostros Aegypte tenes in puluere manes.

Tu quoq; cum sæuo dederis iam templa tyranno,
Non dum Pompeij cineres ô Roma petisti,
Exul adhuc iacet vmbra ducis, si sæcula prima
Victoris timuere minas, nunc excipe saltem
Ossa tui Magni, si non dum subruta fluctu
Inuisa tellure sedent, quis busta timebit?
Quis sacris dignam mouisse verebitur vmbram?
Imperet hoc nobis vtinam scelus, & velit vti
Nostro Roma sinu, satis ò, nimiumq; beatus,
Si mihi contingat manes transferre reuulsos
Ausoniam, si tale ducis violare sepulchrum.
Forsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A superis, aut Roma volet feralibus austris,
Ignibus aut nimijs, aut terræ tecta mouenti,
Consilio, iussuq; Deum transibis in vrbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
Nam quis ad exustam cancro torrente Syenen
Ibit? & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
Spectator Nili? quis rubri stagna profundi,
Aut arabum portus, mercis, mutator eoæ
Magne petet, quem non tumuli venerabile saxum,
Et cinis in summis forsan turbatus arenis
Auertat? manesq; tuos placare licebit,
Et Casio præferre Ioui. nil ista nocebunt
Famæ busta tuæ. templis, auroq; sepultus
Vilior vmbra fores, nunc es pro numine summo,
Hoc tumulo fortuna iacens, angustius aris
Victoris libyco pulsatur in æquore saxum.
Tarpeijs qui sæpe Deis sua thura negarant,
Inclusum thusco venerantur cæspite fulmen.
Proderit hoc olim, quod non mansura sepulchri
Ardua marmoreo surrexit pondere moles.

Pulueris exigui ſparget non longa vetuſtas
Congeriem, buſtumq; cadet, mortisq; peribunt
Argumenta tuæ, veniet felicior ætas,
Qua ſit nulla fides ſaxum monſtrantibus illud,
Atq; erit Aegyptus populis fortaſſe nepotum
Tam mendax Magni tumulo, quàm creta Tonantis.

ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER NONVS.

T non in pharia manes iacuere fauilla,
Nec cinis exiguus tantam cõpeſcuit vmbram,
Proſiluit buſto, ſemuſtaq; membra relinquens,
Degeneremq; rogum, ſequitur conuexa tonantis,
Qua niger aſtriferis connectitur axibus aer,
Quodq; patet terras inter, lunæq; meatus
Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro poſiti, nec thure ſepulti
Perueniunt, illic poſtquam ſe lumine vero
Impleuit, ſtellasq; vagas miratur, & aſtra
Fixa polis, vidit quanta ſub nocte iaceret
Noſtra dies, riſitq; ſui ludibria trunci.
Hinc ſuper Emathiæ campos, & ſigna cruenti
Cæſaris, ac ſparſas volitauit in æquore claſſes,
Et ſcelerum vindex in ſancto pectore Bruti
Sedit, & inuicti poſuit ſe mente Catonis.
Ille vbi pendebant caſus, dubiumq; manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quamuis comes iſſet in arma

Auspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus,
At post Thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat, patriam tutore carentem
Excipit, & populi trepidantia membra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses,
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
Nec seruire timens, nil causa fecit in armis
Ipse sua, totæ post Magni funera partes
Libertatis erant, quas ne per littora fusas
Colligeret rapido victoria Cæsaris actu,
Corcyræ secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathiæ secum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus victas arctasse carinas?
Dorida tunc Melean, & apertam Tænaron vmbris,
Inde Cythera petit, boreaq; vrgente carinas,
Creta fugit, Dictæa legit cedentibus vndis
Littora, tunc ausum classi præcludere portus
Impulit, ac sæuas meritum Phyconta rapinas
Sparsit, & hinc placidis alto delabitur auris
In littus palinure tuum, neq; enim æquore tantum
Ausonio monimenta tenes, portusq́; quietos
Testatur Libyæ Phrygio placuisse magistro.
Cum procul ex alto tendentes vela carinæ
Ancipites tenuere animos, socios ne malorum
An veherent hostes, præceps facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur esse carina.
Ast illæ puppes luctus, planctusq́; ferebant,
Et mala vel duri lachrymas motura Catonis,
Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas,
Priuigniq́; fugam tenuit, ne forte repulsus
Lictoribus pharijs remearet in æquora truncus,

Ostenditq; rogum non iusti flama sepulchri,
Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendisse rogum, gelidosq; effusa per artus
Incubuisse viro? laceros exurere crines?
Membraq; dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Ossibus? & tepida vestes implere fauilla
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto
In templis sparsura Deûm? sine funeris vllo
Ardet honore rogus, manus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium graue manibus ò bene nudi
Crassorum cineres, Pompeio contigit ignis
Inuidia maiore Deûm similis ne malorum
Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
Coniugibus? nunquam plenas plangemus ad vrnas?
Quid porro tumulis opus est? aut vlla requiris
Instrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia pompeium? non imis hæret imago
Visceribus? quærat cineres victura superstes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna
Ignis, adhuc aliquid phario de littore surgens
Ostendit mihi Magne tui, iam flamma resedit,
Pompeiumq; ferens vanescit solus ad ortus
Fumus, & inuisi tendunt mihi carbasa venti.
Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
Victa dedit, non alta terens capitolia currus
Gratior, elapsus felix de pectore Magnus,
Hunc volumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
Non hærere queror, crimen commendat arenas.
Linquere siqua fides Pelusia littora no lo.
Tu pete bellorum casus, & signa per orbem
Sexte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit

Pompeiis vobis in nostra condita cura.
Me cum fatalis leto damnauerit hora,
Excipite o nati bellum ciuile, nec vnquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit
Cæsaribus regnare vacet, vel sceptra, vel vrbes
Libertate sua validas impellite fama
Nominis, has vobis partes, hæc arma relinquo,
Inueniet classes quisquis Pompeius, in vndas
Venerit, & noster nullis non gentibus hæres
Bella dabit, tantum indomitos, memoresq; paterni
Iuris habete animos, vni parere decebit,
Si faciet partes pro libertate, Catoni.
Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
Insidiæ valuere tuæ, deceptaq; vixi,
Ne mihi commissas auferrem perfida voces
Iam nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
Si sunt vlla, sequar, quam longo tradita leto
Incertum est, pœnas animæ viuacis ab ipsa
Ante feram, potui cernens tua vulnera Magne
Non fugere in mortem. planctu concussa peribit,
Effluet in lachrymas, nunquam veniemus ad enses,
Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus,
Turpe mori post te solo non posse dolore.
Sic vbi fata caput ferali obduxit amictu,
Decreuitq; pati tenebras, puppisq; cauernis
Delituit, sæuumq; arcte compressa dolorem
Perfruitur lachrymis, & amat pro coniuge luctum.
Illam non fluctus, stridensq; rudentibus eurus
Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor,
Votaq; sollicitis faciens contraria nautis,
Composita in mortem iacuit, fauitq; procellis
Primá ratem Cypros spumantibus accipit vndis

Inde tenens Pelagus, sed iam moderatior eurus,
In libycas egit sedes, & castra Catonis,
Tristis vt in multo mens est præsaga timore,
Aspexit patrios comites á littore Magnus,
Et fratrem, medias præceps tunc fertur in vndas,
Dic vbi sit germane parens, stat summa caputq;
Orbis, an occidimus? romanaq; Magnus ad vmbras
Abstulit? hæc fatur, quem contra talia frater.
O felix, quem sors alias dispersit in oras,
Quiq; nefas audis, oculos germane nocentes
Spectato genitore fero, non Cæsaris armis
Occubuit, dignoq; perit authore ruinæ,
Rege sub impuro nilotica rura tenente
Hospitijs fretus superis, & munere tanto
In proauos, cecidit donati victima regni.
Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris,
Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
Littore Niliaco socerum iam stare putaui,
Sed me nec sanguis, nec tantum vulnera nostri
Affecere senis, quantum gestata per vrbem
Ora ducis, quæ transfixo sublimia pilo
Vidimus, hæc fama est oculis victoris iniqui
Seruari, scelerisq; fidem quæsisse tyrannum.
Nam corpus Phariæ ne canes, auidæq; volucres
Distulerint, an furtiuus, quem vidimus, ignis
Soluerit, ignoro, quæcunq; iniuria fati
Abstulit hos artus, superis hæc crimina dono
Seruata de parte queror. cum talia Magnus
Audisset, non in gemitus, lachrymasq; dolorem
Effudit, iustaq; furens pietate profatur.
Præcipitate rates é sicco littore nautæ,
Classis in aduersos erumpat remige ventos

Ite duces mecum, nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni,
Non ego Pelleas arces, adytisq; retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi Pyramidum tumulis euulsus Amasis,
Atq; alij reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas, nudo tibi Magne sepulchra
Euoluam, busto iam numen gentibus Isin,
Et tectum lino spargam per vulgus Osirim,
Et sacer in magni cineres mactabitur Apis,
Suppositisq; Deis vram caput, has mihi pœnas
Terra dabit, linquam vacuos cultoribus agros,
Nec Nilus cui crescat, erit, solusq; tenebis
Aegyptum populis genitor, superisq; fugatis.
Dixerat, & classem sæuas rapiebat in vndas.
Sed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.
Interea totis audito funere Magni
Littoribus sonuit percussus planctibus Aether,
Exemploq; carens, & nulli cognitus æuo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, vt visa est, lachrymis exhausta, solutas
In vultus effusa comas Cornelia puppe
Egrediens, rursus geminato verbere plangunt.
Vt primum in sociæ peruenit littora terræ,
Collegit vestes, miseriq; insignia Magni,
Armaq;, & impressas auro, quas gesserat olim,
Exuuias, pictasq; togas velamina summo
Ter conspecta Ioui, funestoq; intulit igni,
Ille fuit miseræ Magni cinis, accipit omnis
Exemplum pietas, & toto littore busta
Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.

Sic vbi depastis submittere gramina campis,
Et renouare parans hybernas appulus herbas,
Igne fouet terras, simul & Garganus, & arua
Vulturis, & calidi lucent buxeta Matini.
Non tamen ad Magni peruenit gratius vmbram
Omne, quod in superos audet conuitia vulgus,
Pompeiumq́; Deis obijcit, quàm pauca Catonis
Verba, sed á pleno venientia pectore veri,
Ciuis obijt inquit, multo maioribus impar
Nosse modum iuris, sed in hoc tamen vtilis æuo,
Cui non vlla fuit iusti reuerentia, salua
Libertate potens, & solus plebe parata
Priuatus seruire sibi, rectorq́; Senatus,
Sed regnantis erat, nil'belli iure poposcit,
Quæq́; dari voluit, voluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes, sed plura retentis
Intulit, inuasit ferrum, sed ponere norat,
Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit
Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas.
Casta domus, luxuq́; carens, corruptaq́; nunquam
Fortuna domini, clarum, & venerabile nomen
Gentibus, & multum nostræ quod proderat vrbi.
Olim vera fides Sylla, Marioq́; receptis
Libertatis obit, Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, non iam regnare pudebit,
Nec color imperij, nec frons erit vlla Senatus.
O'felix, cui summa dies fuit obuia victo,
Et cui quærendos pharium scelus obtulit enses,
Forsitan in soceri potuisset viuere regno.
Scire mori sors prima viris, sed proxima cogi.
Et mihi si fatis aliena in iura venimus,
Da talem fortuna Iubam, non deprecor hosti

Seruari, dum me seruet ceruice recisa.
Vocibus his maior, quàm si romana sonarent
Rostra ducis laudes. generosam venit ad vmbram
Mortis honos fremit interea discordia vulgi,
Castrorum, belliq; piget post funera Magni.
Cum Tharcon motus linquendi signa Catonis
Sustulit, hunc rapta fugientem classe secutus
Littus in extremum tali Cato voce notauit,
O nunquam pacate Cilix, iterum ne rapinas
Tendis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
Iam pelago, pirata redis, tum respicit omnes
In cœtu, motuq; viros, quorum vnus aperta
Mente fugæ tali compellat voce regentem.
Nos Cato, da veniam, Pompeij duxit in arma
Non belli ciuilis amor, partesq; fauore
Fecimus, ille iacet, quem paci prætulit orbis,
Causaq; nostra perit, patrios permitte penates,
Desertamq; domum, dulcesq; reuisere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugnæ,
Nec Pompeius erit? perierunt tempora vitæ,
Mors eat in tutum, iustas sibi nostra senectus
Prospiciat flammas, bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus præstare potest· non barbara victos
Regna manent, non armenium mihi sæua minatur,
Aut Scythicum fortuna iugum, sub iura togati
Ciuis eo, quisquis Magno viuente secundus
Hic mihi primus erit, sacris præstabitur vmbris
Summus honor, dominum, quē clades cogit, habebo·
Nullum Magne ducem te solum in bella secutus,
Post te fata sequar, neq; enim sperare secunda
Fas mihi nec liceat, fortuna cuncta tenentur
Cæsaris, Emathium sparsit victoria ferrum,

Clausa fides miseris, & toto solus in orbe est,
Qui velit, ac possit victis præstare salutem.
Pompeio scelus est bellum ciuile perempto,
Quo fuerat viuente fides, si publica iura
Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus,
Romanus quæ consul habet. sic ille profatus
Insiluit puppi iuuenum comitante tumultu,
Actum romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga seruitij feruebat littore plebes.
Erupere ducis sacro de pectore voces.
Ergo pari voto gessisti bella iuuentus
Tu quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti,
Non romana manus? quod non in regna labras,
Quod tibi non ducibus viuis, moriensq; quod orbem
Acquiris nulli, quod iam tibi vincere tutum est,
Bella fugis, quærisq; iugum ceruice vacante,
Et nescis sine rege pati, nunc causa pericli
Digna viris, vestro potuit Pompeius abuti
Sanguine, nunc patriæ iugulos, ensesq; negatis?
Cum propê libertas vnum fortuna reliquit
Iam tribus ê dominis, pudeat plus regia Nili
Contulit in leges, & parthi militis arcus.
Ite ó degeneres Ptolemæi munus, & arma
Spernite, quis vestras vlla putat esse nocentes
Cæde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
Credet ab Emathijs primos fugisse Philippis.
Vadite securi, meruistis iudice vitam
Cæsare, non armis non obsidione subacti.
O famuli turpes domini post fata prioris
Itis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Quam vitam, veniamq; libet? rapiatur in vndas
Infelix Magni coniux, prolesq; Metelli,

Ducite Pompeios, Ptolemaei vincite munus,
Nostra quoq; inuiso quisquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit, sciet ista iuuentus
Ceruicis pretio bene se mea signa secutam.
Quin agite, & magna meritum cum caede parate,
Ignauum scelus est tantum fuga. dixit, & omnes
Haud aliter medio reuocauit ab aequore puppes,
Quàm simul effoetas linquunt examina ceras,
Atq; oblita faui non miscent nexibus alas,
Sed sibi quaeq; volat, nec iam degustat amarum
Desidiosa thymum Phrygij sonus increbat aeris,
Attonitae posuere fugam, studiumq́; laboris
Florigeri repetunt, & sacri mellis amorem,
Gaudet in hyblaeo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casae, sic voce Catonis
Inculcata viris iusti patientia Martis.
Iamq́; actu belli non doctas ferre quietem
Constituit mentes, serieq́; agitare laborum,
Primum littoreis miles lassatur arenis,
Proximus in muros, & moenia cyrenarum
Est labor, exclusus nulla se vindicat ira,
Poenaq́; de victis sola est vicisse Catonem,
Inde peti placuit Libyci contermina mauris
Regna iube, sed iter medijs natura vetabat
Syrtibus, has audax sperat sibi cedere virtus,
Syrtes vel primam mundo natura figuram
Cum daret. in dubio pelagi, terraeq; reliquit,
Nam neq; subsedit penitus quo stagna profundi
Acciperet, nec se defendit ab aequore tellus,
Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes,
Aequora fracta vadis, abruptaq́; terra profundo.
Et post multa sonant proiecti littora fluctus,

Sic male deseruit, nullosq; exegit in vsus
Hanc partem natura sui, vel plenior alto
Olim syrtis erat pelago, penitusq; natabat,
Sed rapidus titan ponto sua lumina pascens
Aequora subduxit zonæ vicina perustæ.
Et nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat,
Mox vbi damnosum radios admouerit æuum,
Tellus Syrtis erit, nam iam breuis vnda superne
Innatat, & late periturum deficit æquor.
Vt primum remis actum mare protulit omne
Classis onus, densis fremuit niger imbribus auster
In sua regna furens tentatum classibus æquor
Turbine defendit, longeq; á Syrtibus vndas
Egit, & illato confregit littore pontum.
Tum quarum recto deprendit carbasa malo
Eripuit nautis, frustraq; rudentibus ausis
Vela negare noto spatium vicere carinæ,
Atq; vltra proram tumuit sinus, omnia siquis
Prouidus antemnæ suffixit lintea summæ
Vincitur, & nudis auertitur armamentis.
Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
Arboribus cæsis flatum effudere prementem.
Abstulit has ventis liber contraria voluens
Aestus, & obnixum victor detrusit in austrum.
Has vada destituunt, atq; interrupta profundo
Terra ferit puppes, dubioq; obnoxia fato
Pars sedet vna ratis, pars altera pendet in vndis.
Tunc magis impactis breuius mare, terraq; sæpe
Obuia consurges, quamuis elisus ab austro
Sæpe tamen cumulos fluctus non vicit arenæ.
Eminet in tergo pelagi, procul omnibus aruis

Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger
Stant miseri nautæ, terræq; hærente carina
Littora nulla uident, sic partem intercipit æquor,
Pars ratium maior regimen, clauumq; secuta est
Tuta fuga nautasq; loci sortita peritos,
Torpentem tritonos adit illæsa paludem.
Hanc ut fama Deus, quem toto littore pontus
Audit uentosa perflentem murmura concha,
Hanc & Pallas amat, patrioq; è uertice nata
Terrarum primam Libyen, nam proxima cœlo est,
Ut probat ipse calor, tetigit, stagniq; quieta
Uultus uidit aqua, posuitq; in margine plantas,
Et se dilecta Tritonida dixit ab unda,
Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis.
Infernis, ut fama, trahens obliuia uenis,
Atq; insopiti quondam tutela draconis
Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
Inuidus annoso qui famam derogat æuo,
Qui uates ad uera uocat fuit aurea sylua,
Diuitijsq; grauis, & fuluo germine rami,
Uirgineusq; chorus nitidi custodia luci,
Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abstulit arboribus pretium, nemoriq; laborem
Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulsa locis, eiectaq; classis
Syrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas,
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Mansit, at impatiens uirtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes
Armorum fidens, & terra cingere Syrtim,

Hæc eadem ſuadebat hyems, quæ clauſerat æquor,
Et ſpes imber erat, nimios metuentibus ignes,
Vt neq; ſole viam, nec duro frigore ſæuam,
Inde polo Libyes, hinc bruma temperat annus,
Atq; ingreſſurus ſteriles ſic fatur arenas.
O' quibus vna ſalus placuit mea caſtra ſecutis
Indomita ceruice mori componite mentes
Ad magnum virtutis opus, ſummosq; labores,
Vadimus in campos ſteriles, exuſtaq; mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus vndæ,
Siccaq; letiferis ſqualent ſerpentibus arua.
Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem.
Per mediam Libyen venient, atq; inuia tentent,
Siquibus in nullo poſitum eſt euadere voto,
Siquibus ire ſat eſt, neq; enim mihi fallere quenquam
Eſt animus, tectoq; metu perducere vulgus,
Ii mihi ſint comites, quos ipſa pericula ducent,
Qui me teſte pati vel quæ triſtiſſima pulchrum,
Romanumq; putant, at qui ſponſore ſalutis
Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, vadat
Ad dominum meliore via, dum primus arenas
Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam.
Me calor ætherius feriat, mihi plena veneno
Occurrat ſerpens, fatoq; pericula veſtra
Prætentate meo, ſitiat quicunq; bibentem
Viderit aut vmbras nemorum quicunq; petentem
Aeſtuet, aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, ſiquo fuerit diſcrimine notum
Dux, an miles eam, Serpens, ſitis, ardor, arenæ.
Dulcia virtuti, gaudet patientia duris.
Lætius eſt quoties magno ſibi conſtat honeſtum,
Sola poteſt Libye turbam præſtare malorum,

Vt deceat fugisse viros·sic ille pauentes
Incendit virtute animos,& amore laborum,
Irreducemq; viam deserto limite carpit,
Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro,
Inuasit Libye securi fata Catonis·
Tertia pars rerum Libye,si credere famæ
Cuncta velis,at si ventos,cœlumq; sequaris
Pars erit Europæ,nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt,
Vnde Europa fugit Libyen,& littora flexu
Oceano fecere locum,sed maior in vnam
Orbis abit Asiam,nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum,boreæ latus illa sinistrum
Contingens,dextrumq; noti descendit in ortus
Eurum sola tenens,Libye quod fertile terræ est,
Vergit in occasus,sed & hæc non fontibus vllis
Soluitur,arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit,& nostris reficit sua rura serenis·
In nullas vitiatur opes,non ære,nec auro
Excoquitur,nullo glebarum crimine pura,
Sed penitus terra est,tantum Maurusia genti
Robora diuitiæ,quarum non nouerat vsum,
Sed Citri contenta comis viuebat,& vmbra.
In nemus ignotum nostræ venêre secures,
Extremoq; epulas,mensasq; petiuimus orbe,
At quæcunq; vagam Syrtim complectitur ora,
Sub nimio porrecta die vicina perusti
Aetheris,exurit messes,& puluere bacchum
Enecat,& nulla putris radice tenetur,
Temperies vitalis abest,& nulla sub illa
Cura Iouis terra est,natura deside torpet
Orbis,& immotis annum non sentit arenis.

Hoc tam segne solum rarus tamen exerit herbas,
Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima Ponto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Nouit opes, sic cum toto commercia mundo
Naufragijs Nasamones habent. hac ire Catonem
Dura iubet virtus, illic secura iuuentus
Ventorum, nullasq; timens tellure procellas,
Aequoreos est passa metus, nam littore sicco
Quàm pelago Syrtis violentius accipit austrum,
Et terræ magis ille nocens, non montibus ortum
Aduersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras
Nec ruit in syluas, annosáq; robora torquens
Lassatur, patet omne solum, liberq; meatu
Aeoliam rabiem totis exercet arenis,
Et non imbriferam contorto puluere nubem
Inflexum violentus agit, pars plurima terræ
Tollitur, & nunquam resoluto vertice pendet.
Regna videt pauper Nasamon errantia vento,
Discussasq; domos, volitantq; à culmine raptæ
Detecto Garamante casæ. non altius ignis
Rapta vehit, quantumq; licet consurgere fumo,
Et violare diem, tantum tenet aera puluis.
Tum quoq; romanum solito violentius agmen
Aggreditur, nullusq; potest consistere miles,
Instabilis raptis etiam quas calcat arenis
Concuteret terras, orbemq; à sede moueret.
Si solida Libye compage, & pondere duro
Clauderet exesis austrum scopulosa cauernis,
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,

Nusquam luctando stabilis manet, imaq; tellus
Stat, quia summa fugit galeas, & scuta virorum,
Pilaq; contorsit violento spiritus actu,
Intentusq; tulit magni per inania cœli.
Illud in externa forsan, longeq; remota
Prodigium tellure fuit, delapsaq; cœlo
Arma timent gentes, hominumq; erepta lacertis
A superis demissa putant, sic illa profecto
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet, spoliauerat Auster,
Aut boreas populos Ancylia nostra ferentes.
Sic orbem torquente noto Romana iuuentus,
Procubuit, timuitq; rapi, constrinxit amictus
Inseruitq; manus terræ, nec pondere solo
Sed nixu iacuit, vix sic immobilis Austro,
Qui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,
Atq; operit tellure viros, vix tollere miles
Membra valet, multo congestu pulueris hærens,
Alligat, & stantes affusæ magnus arenæ
Agger, & immoti terra surgente tenentur.
Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
Effuditq; procul miranda sorte malorum,
Qui nullas videre domos, videre ruinas.
Iamq; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheriæ medio velut æquore flammæ
Syderibus nouere vias, nec sydera tota
Ostendit Libyæ finitor circulus oræ,
Multaq; deuexo terrarum margine cælat,
Vtq; color soluit, quem torserat aera ventus
Incensusq; dies, iam mundi spissior ignis,
Iam plaga, quam nullam superi mortalibus vltra
A medio fecere die, calcatur et humor

In noton omnis abit, manant sudoribus artus,
Arent ora siti, conspecta est parua maligna
Vnda procul vena, quam vix è puluere miles
Sustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
Porrexitq; duci, squalebant puluere fauces
Cunctorum, minimumq; tenens dux ipse liquoris
Inuidiosus erat, me ne inquit, degener vnum
Miles in hac turba vacuum virtute putasti?
Vsqueadeo mollis, primisq; caloribus impar
Sum visus? quanto pœna tu dignior ista,
Qui populo sitiente bibas, sic concitus ira
Excussit galeam, suffecitq; omnibus vnda,
Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus vnum
Inculti Garamantes habent, stat corniger illic
Iuppiter, vt memorant, sed non aut fulmina vibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Hammon.
Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa, nec eois splendent donaria gemmis
Quamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
Gentibus, ac Indis vnus sit Iuppiter Hammon,
Pauper adhuc deus est, nullis violata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq; priorum
Numen romano templum defendit ab auro.
Esse locis superos testatur sylua per omnem
Sola virens Libyen, nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes, solus nemus abstulit Hammon,
Syluarum fons causa loco, qui putria terræ
Alligat, & domitas vnda connectit arenas.
Hic quoq; nil obstat Phœbo cum cardine summo
Stat librata dies, truncum vix protegit arbor,
Tam breuis in medium radijs compellitur vmbra.

Deprensum est hunc esse locum, qua circulus alti
Solstitij medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro scorpius exit
Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
Aut Astræa iubet lentos descendere pisces,
Par geminis Chiron, & idem quod carcinus ardens
Humidus ægoceros, nec plus Leo tollitur vrna.
At tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta,
In noton vmbra cadit, quæ nobis exit in Arcton,
Te segnis Cynosura subit, tu sicca profundo
Mergi plaustra putas, nullumq; in vertice summo
Sydus habes immune maris, procul axis vterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.
Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
Sed latio cessere duci, comitesq; Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi voce Deorum
Euentus Labienus erat, sors obtulit inquit,
Et fortuna viæ tam magni numinis ora,
Consiliumq; Dei tanto duce possumus vti
Per Syrtes, belliq; datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos,
Dicturosq; magis, quàm sancto vera Catoni?
Certe vita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisq; Deum, datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas, inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ venturos excute mores,
Iure suo populis vti, legumq; licebit,
An bellum ciuile perit, tua pectora sacra
Voce reple, duræ semper virtutis amator

Quære quid eſt virtus, & poſce exemplar honeſti.
Ille Deo plenus tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis é pectore voces.
Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
Occubuiſſe velim potius, quàm regna videre?
An ſit vita nihil, ſed longa? an differat ætas?
An noceat vis vlla bono? fortunaq; perdat
Oppoſita virtute minas? laudandaq; velle
Sit ſatis, & nunquam ſucceſſu creſcat honeſtum?
Scimus, & hoc nobis non altius inſeret Hammon.
Hæremus cuncti ſuperis, temploq; tacente
Nil agimus non ſponte Dei, non vocibus vllis
Numen eget, dixitq; ſemel naſcentibus author
Quicquid ſcire licet, ſteriles nec legit arenas,
Vt caneret paucis, merſitq; hoc puluere verum,
Eſtq; dei ſedes niſi terra, & põtus, & aer,
Et cœlum, & virtus, ſuperos quid quærimus vltra?
Iuppiter eſt, quodcunq; vides, quodcunq; moueris,
Sortilegis egeant dubij, ſemperq; futuris
Caſibus ancipites, me non oracula certum,
Sed mors certa facit, pauido, fortiq; cadendum eſt.
Hoc ſatis eſt dixiſſe Iouem. ſic ille profatur,
Seruataq; fide templi diſcedit ab aris,
Non exploratum populis Hammona relinquens.
Ipſe manu ſua pila gerens præcedit anheli
Militis ora pedes, monſtrat tolerare labores,
Non iubet, & nulla vehitur ceruice ſupinus,
Carpentoq; ſedens, ſomni parciſſimus ipſe eſt,
Vltimus hauſtor aquæ, cum tandem fonte reperto
Indiga cogatur latices potare iuuentus,
Stat dum lixa bibat. ſi veris magna paratur
Fama bonis, & ſi ſucceſſu nuda remoto

Inſpicitur virtus, quicquid laudamus in illo
Maiorum fortuna fuit. quis marte ſecundo,
Quis tantum meruit populorum ſanguine nomen?
Hunc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triumphum
Ducere maluerim, quàm ter capitolia curru
Scandere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
Ecce parens verus patriæ, digniſſimus aris
Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
Et quem, ſi ſteteris vnquam ceruice ſoluta
Nunc olim factura Deum, iam ſpiſſior ignis,
Et plaga, quam nullam ſuperi mortalibus vltra
A medio fecere die, calcatur & vnda
Rarior, inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aquæ, ſed quem ſerpentum turba tenebat
Vix capiente loco ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides, in medijs ſitiebant dipſades vndis.
Ductor vt aſpexit perituros fonte relicto
Alloquitur, vana ſpecie conterrite leti
Ne dubita miles tutos haurire liquores,
Noxia ſerpentum eſt admiſto ſanguine peſtis,
Morſu virus habent, & fatum in dente minantur,
Pocula morte carent, dixit, dubiumq; venenum
Hauſit, & in tota Libyes fons vnus arena
Ille fuit, de quo primus ſibi poſceret vndam.
Cur Libycus tantis exudet peſtibus aer
Fertilis in mortes, aut quid ſecreta nocenti
Miſcuerit natura ſolo, non cura, laborq;
Noſter ſcire valet, niſi quod vulgata per orbem
Fabula pro vera decepit ſæcula cauſa.
Finibus extremis Libyes, vbi feruida tellus
Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem.
Squalebant late Phorcynidos arua Meduſæ,

Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominæ vultu conspectis aspera saxis.
Hoc primum natura nocens in corpore sæuas
Eduxit pestes, illis è faucibus angues
Stridula fuderunt vibratis sibila linguis,
Fœmineæ qui more comæ per terga soluti,
Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
Vipereumq́; fluit depexo crine venenum.
Hoc habet infelix cunctis impune Medusa,
Quod spectare licet. nam rictus, oraq́; mõstri
Quis timuit? quem qui recto se lumine vidit
Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
Præuenitq́; metus, anima periere retenta
Membra, nec emissæ riguere sub ossibus vmbræ,
Eumenidum crines solos mouere furores,
Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu,
Amphitryoniades vidit cum vinceret Hydram
Hoc monstrum timuit genitor, numenq́; secundum
Phorcus aquis, Cetoq́; parens, ipsæq́; sorores
Gorgones, hoc potuit cœlo, pelagoq́; minari
Torporem insolitum, mundoq́; abducere terram.
E cœlo volucres subito cum pondere lapsæ,
In scopulis hæsere feræ, vicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal visus patiens, ipsiq́; retrorsum
Effusi faciem vitabant Gorgonis angues.
Illa sub hesperijs stantem titana columnis
In cautes Atlanta dedit, cœloq́; timente
Olim phlegræos stantes serpente gigantes
Erexit montes, bellumq́; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.

Quo postquam

Quo postquam partu Danaes, & diuite nimbo
Ortum Parrhasiæ vexerunt Persea pennæ,
Arcados authoris Citharæ, liquidæq; palæstræ,
Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A Ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
Auxilium volucri Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ
Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
Gorgonis auerso sulcantem regna volatu,
Et clypeum læuæ fuluo dedit ære nitentem,
In quo saxificam iussit spectare Medusam,
Quam sopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam, vigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus Hydri,
Par iacet in medios vultus, oculiq; tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
Perseos aduersi cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli,
Quos habuit vultus hamati vulnere ferri
Cæsa caput Gorgon, quanto spirasse veneno
Ora rear, quantumq; oculos effundere mortis,
Nec Pallas spectare potest, vultusq; gelassent
Perseos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit,
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat
Aethera si medias Europæ ascenderet vrbes,
Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
Et parci populis, quis enim non præpete tanto
Athera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu

Syderibus, Phœboq; vacat, premit orbita solis
Exuritq; solum, nec terra celsior ulla
Nox cadit in cœlum, Lunæq; meatibus obstat,
Si flexus oblita vagi per recta cucurrit
Signa, nec in borean, aut in noton effugit umbram.
Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit,
Plenior huic sanguis, & crassi gutta veneni
Decidit, in nulla plus est serpente coactum,
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrhois explicat orbes,
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractiq; via fumante Chelydri,
Et semper recto lapsurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Hammodites, spinaq; vagi torquente ceraste.
Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas, & torrida dipsas,
Et grauis in geminum vergens caput Amphisibena,
Et Natrix violator aquæ, iaculiq; volucres,
Et contentus iter cauda sulcare Phareas,
Oraq; distendens auidus spumantia Præster,

O ssaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps,
S ibilaq; effudens cunctas terrentia pestes
A nte venena nocens, late sibi submouet omne
V ulgus, & in vacua regnat Basiliscus arena.
V os quoq;, qui cunctis innoxia numina terris
S erpitis, aurato nitidi fulgore Dracones
P estiferos ardens facit Africa, ducitis altum
A era cum pennis, armentaq; tota secuti
R umpitis ingentes amplexi verbere tauros,
N ec tutus spatio est Elephas, datis omnia leto,
N ec vobis opus est ad noxia fata veneno.
H as inter pestes duro Cato milite sic cum
E metitur iter, tot tristia fata suorum,
I nsolitasq; videt paruo cum vulnere mortes.
S igniferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
T orta caput retro Dipsas calcata momordit,
V ix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; leti
F rons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
E ce subit virtus tacitum, carpitq; medullas
I gnis edax, calidaq; incendit viscera tabe.
E bibit humorem circum vitalia fusum
P estis, & in sicco lingam torrere palato
C oepit, defessos iret qui sudor in artus,
N on fuit, atq; oculos lachrymarum vena refugit.
N on decus imperij, non moesti iura Catonis
A rdentem tenuere virum, quin spargere signa
A uderet, totisq; furens exquireret agris,
Q uas poscebat aquas sitiens in corde venenum.
I lle vel in Tanaim missus, Rhodanumq;, Padumq;
A rderet, Nilumq; bibens per rura vagantem.
A ccessit morti Libye, fatiq; minorem
F amam Dipsas habet terris adiuta perustis.

Scrutator venas penitus squalentis arenæ,
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
Aequoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor,
Nec sentit, fatiq; genus, mortemq; veneni,
Sed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes,
Sustinuit venas, atq; os implere cruore.
Iussit signa rapi propere Cato, discere nulli
Permissum est hoc posse sitim, sed tristior illa
Mors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq; manu, piloq; affixit arenis,
Parua modo serpens, sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet, nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit,
Iamq; sinu laxo nudum est, sine corpore vulnus,
Membra natant sanie, suræ fluxere, sine vllo
Tegmine poples erat, femorum quoq; musculus omnis
Liquitur, & nigra distillant inguina tabe,
Dissiluit stringens vterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras sæuum sed membra venenum
Decoquit, in minimum mors contrahit omnia virus.
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne
Quicquid homo est, aperit pestis, natura profana
Morte patet, manant humeri, fortesq; lacerti,
Colla, caputq; fluunt, calido non ocyus austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
Parua loquor corpus sanie stillasse perustum,
Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati,

Cyniphèas inter pestes tibi palma nocendi est,
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
Ecce subit facies leto diuersa fluenti
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit præster, illi rubor igneus ora
Succendit, tenditq; cutem pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
Humanumq; egressa modum super omnia membra
Efflatur sanies late tollente veneno,
Ipse latet penitus congesto corpore mersus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus, nec tanto carbasa coro
Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.
Intactum volucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impune feris non ausi tradere busto,
Non dum stante modo crescens fugere cadauer.
Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; catonis,
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Coryciï pressura croci. sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
Sanguis erant lachrymæ. quæcunq; foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet omnia; plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.
At tibi leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad vmbras.

Non tam veloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro virgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul sæuus sterilis de robore trunci
Torsit, & immisit iaculum, vocat Africa serpens,
Perq; caput pauli, transactaq; tempora fugit,
Nil ibi virus agit. rapuit cum vulnere fatum,
Deprensum est quæ funda rotat quàm lenta volarent,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aer.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? velox currit per tela venenum,
Inuaditq; manum, quam protinus ille retecto
Ense ferit, totoq; simul demittit ab armo,
Exemplarq; sui spectans miserabile leti
Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
Scorpion, aut vires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, & recto verbere sæuus,
Teste tulit cœlo victi decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat sal pinga latebras?
Et tibi dant stygiæ ius in sua fila sorores.
Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suspecta est miseris in qua tellure iacebant.
Nam neq; congestæ struxere cubilia frondes,
Nec culmis creuere tori, sed corpora fatis
Expositi voluuntur humo calidoq; vapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes,
Innocuosq; diu rictus torpente veneno
Inter membra fouent, nec quæ mensura viarum,
Quis ve modus norunt cœlo duce, sæpe querentes
Reddite dij clamant miseris quæ fugimus arma,
Reddite Thessaliam, patimur cur segnia fata?
In gladios iurata manus pro Cæsare pugnant

Dipsades, & peragunt ciuilia bella cerastæ.
Ire libet qua zona rubens, atq; axis inustus
Solis equis, iuuat ætherijs adscribere causis,
Quod peream, cœloq; mori, nil Africa de te
Nec de te natura queror, tot monstra ferentem
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem,
Impatiensq; solum cereris cultore negato
Damnasti, atq; homines voluisti deesse venenis,
In loca serpentum nos venimus, accipe pœnas
Tu quisquis superum commercia nostra perosus.
Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus orbem
Abrumpens medio posuisti limite mortes,
Per secreta tui bellum ciuile recessus
Vadit, & arcani milles tibi conscius orbis
Claustra petit mundi, forsan maiora supersunt
Ingressus coeunt ignes stridentibus vndis,
Et premitur natura poli, sed longius ista
Nulla iacet tellus, quám fama cognita nobis
Tristia regna Iubæ, quæremus forsitan istas
Serpentum terras, habet hoc solatia cœlum
Viuit adhuc aliquid patriæ non arua requiro,
Europamq; alios soles, Asiamq; videntem,
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
Exiguá ne via legem conuertimus anni?
Imus in aduersos axes. euoluimur orbe.
Terga damus ferienda noto, nunc forsitan ipsa
Sub pedibus iam Roma meis, solatia fati
Hæc petimus, veniant hostes, Cæsarq; sequatur
Qua fugimus. sic dura suos patientia questus
Exonerat, cogit tantos tolerare labores
Summa ducis virtus, qui nuda fusus arena

Excubat, atq; omni fortunam prouocat hora
Omnibus vnus adest fatis quocunq; vocatus
Aduolat, atq; ingens meritum, maiusq́; salute
Contulit in letum vires, puduitq; gementem
Illo teste mori, quod ius habuisset in ipsum
Vlla lues? casus alieno pectore vincit,
Spectatorq́; docet magnos nil posse dolores.
Vix miseris serum tanto lassata periclo
Auxilium fortuna dedit gens vnica terras
Incoluit à sæuo serpentum innoxia morsu
Marmaride psylli, par lingua potentibus herbis,
Ipse cruor tutus, nullumq́; admittere virus,
Vel cantu cessante potest, natura locorum
Iussit vt immunes mistis serpentibus essent,
Profuit in medijs sedem posuisse venenis,
Pax illis cum morte data est, fiducia tanta est
Sanguinis, in terram paruus cum decidit infans,
Nequa sit externæ Veneris mistura timentes
Letifica dubios explorant aspide partus,
Vtq; Iouis volucer calido cum protulit ouo
Implumes natos solis conuertit in ortus,
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem cœli seruantur in vsus,
Qui Phœbo cessere, iacent sic pignora gentis
Psyllus habet, siquis tactos non horruit angues
Siquis donatis lusit serpentibus infans.
Nec solum gens illa sua contenta salute,
Excubat hospitibus, contraq́; nocentia monstra
Psyllus adest populis, qui tunc romana secutus
Signa, simul iussit statui tentoria ductor.
Primum quas valli spatium comprendit arenas
Expurgat cantu, verbisq́; fugantibus angues,

V ltima castrorum medicatus circuit ignis,
H ic ebulum stridet, peregrinaq; Galbana sudant,
E t thamarix non læta comis, eoaq; costos,
E t Panacea potens, & thessala centaurea,
P eucedanumq; sonat flammis, erycinaq; tapsos,
E t Larices, fumoq; grauem serpentibus vrunt
A brotonum, & longe nascentis cornua cerui,
S ic nox tuta viris. at siquis peste diurna
F ata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis.
P syllorumq; ingens, & rapti pugna veneni.
N am primum tacta designat membra saliua,
Q uæ cohibet virus, retinetq; in vulnere pestem,
P lurima tunc voluit spumanti carmina lingua
M urmure continuo, nec dant suspiria cursus
V ulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
S æpe quidem pestis nigris inserta medullis
E xcantata perit, sed siquod tardius exit
V irus, & elicitum, iussumq; exire repugnat,
T unc super incumbens pallentia vulnera lambit
O re venena trahens, & siccat dentibus artus,
E xtractamq; tenens gelido de corpore mortem
E xpuit, & cuius morsus superauerit anguis,
I am promptum Psyllis vel gustu nosse venenum,
H oc igitur melior tandem romana iuuentus
A uxilo, late squalentibus hæret in aruis.
B is positis Phœbe flammis, bis luce recepta,
V idit Areniuagum surgens, fugiensq; Catonem.
I amq; illis magis, atq; magis durescere puluis
C œpit, & in terram Libye spissata redire.
I amq; procul nemorum raræ se attollere frondes,
S urgere congesto non culta mapalia culmo,
Q uanta dedit miseris melioris gaudia terræ,

Cum primum sæuos contra videre Leones.
Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
Exegere hyemem nimbis, flammisq; carentem.
Cæsar vt Emathia satiatus clade recessit,
Cætera curarum proiecit pondera, soli
Intentus genero, cuius vestigia frustra
Terris sparsa legens, fama duce tendit in vndas,
Threiciasq; legit fauces, & amore notatum
Aequor, & Eroas lachrymoso littore turres,
Qua pelago nomen Nepheleias abstulit Helle,
Non Asiam breuioris aquæ disterminat vsquam
Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
Pontus, & Ostriferam dirimat chalcedona cursu,
Euxinumq; ferens paruo ruat ore propontis,
Sigeasq; petit famæ mirator arenas,
Et Simoentis aquas, & Graio nobile busto
Rhœtion, & multum debentes vatibus vmbras.
Circuit exustæ nomen memorabile Troiæ,
Magnaq; Phœbei quærit vestigia muri.
Iam syluæ steriles, & putres robore trunci
Assaraci pressere domos, & templa Deorum
Iam lassa radice tenent, ac tota teguntur
Pergama dumetis, etiam periere ruinæ.
Aspicit Hesiones scopulos, syluasq; patentes
Anchisæ thalamos, quo iudex sederit antro,
Vnde puer raptus cœlo, quo vertice Nais
Luserit Oenone, nullum est sine nomine saxum
Inscius in sicco serpentem puluere riuum
Transierat, qui Xanthus erat, securus in alto
Gramine ponebat gressus, phryx incola manes
Hectoreos calcare vetat, discussa iacebant
Saxa, nec vllius faciem seruantia sacri.

Hectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer, & magnus vatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus æuum.
Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,
Nam siquid Latijs fas est promittere musis,
Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores,
Venturi me, teq; legent, Pharsalia nostra
Viuet, & à nullo tenebris damnabimur æuo.
Vt ducis impleuit visus veneranda vetustas,
Erexit subitas congestu cæspitis aras,
Votaq; thuricremos non irrita fudit in ignes.
Dij cinerum Phrygias colitis quicunq; ruinas,
Aeneæq; mei, quos nunc Lauinia sedes
Seruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc phrygius, nulliq; aspecta virorum
Pallas in abstruso pignus memorabile templo,
Gentis Iuleæ vestris clarissimus aris
Dat pia thura nepos, & vos in sede priori
Rite vocat, date felices in cætera cursus,
Restituam populos, grata vice mœnia reddent
Ausonidæ Phrigibus, romanaq; pergama surgent.
Sic fatus repetit classes, & tota secundis
Vela dedit coris, auidusq; vrgente procella
Iliacas pensare moras, Asiamq; potentem
Præuehitur, pelagoq; Rhodon spumante reliquit,
Septima nox zephyro nunquam lassante rudentes
Ostendit pharijs Aegyptia littora flammis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quàm tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas, murmure voces
Accipit, ac dubijs veritus se credere regnis
Abstinuit tellure rates, sed dira satelles

Regis dona ferens medium prouectus in æquor
Colla gerit Magni phario velamine tecta,
Ac prius infanda commendat crimina voce.
Terrarum ò domitor romanæ maxime gentis,
Et quod adhuc nescis genero secure perempto,
Rex tibi Pellæus terræ, pelagiq; labores
Donat, & Emathijs quod solum defuit aruis
Exhibet, absenti bellum ciuile peractum est.
Thessalicas Mgnus quærens reparare ruinas
Ense iacet nostro, tanto te pignore Cæsar
Eminus, hoc tecum percussum est sanguine foedus,
Accipe regna phari nullo quæsita cruore,
Accipe Niliaci ius gurgitis, accipequicquid
Pro magni ceruice dares, dignumq; clientem
Castris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum voluere tuum, nec vile putaris
Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum est.
Hospes auitus erat, depulso sceptra parenti
Reddiderat, quid plura feram? tu nomina tanto
Inuenies operi, vel famam consule mundi,
Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
Quod scelus hoc non ipse facis. sic fatus opertum
Detexit, tenuitq; caput, iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Non primo Cæsar damnauit munera visu,
Auertitq; oculos, vultus dum crederet, hæsit,
Vtq; fidem vidit sceleris, tutumq; putauit
Iam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusq; expressit pectore læto,
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis, meritumq; imane tyranni
Destruit, & generi mauult lugere reuulsum,

Quam debere caput, qui duro membra Senatus
Calcarat vultu, qui sicco lumine campos
Viderat Emathios, vni tibi Magne negare
Non audet gemitus· ó sors durissima fati
Hunccine tu Cæsar scelerato marte petisti,
Qui tibi flendus erat? non misti fœdera tangunt,
Te generis, nec nata iubet mœrere, nepos'q;?
Credis aqud populos Pompeij nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
Tangeris inuidia· captiq; in viscera Magni
Hoc alijs licuisse doles, quererisq; perisse
Vindictam belli, raptumq; è iure superbi
Victoris generum, quisquis te flere coegit
Impetus, à vera longe pietate recessit·
Scilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
Necubi suppressus pereat gener, ò bene rapta
Arbitrio mors ista tuo, quàm magna remisit
Crimina romano tristis fortuna pudori,
Quod te non passa est misereri perfide Magni
Viuentis, necnon his fallere vocibus audes,
Acquirisq; fidem simulati fronte doloris.
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui, peius de Cæsare vestrum,
Quàm de pompeio meruit scelus, vnica belli
Præmia ciuilis victis donare salutem
Perdidimus, quod si phario germana tyranno
Non inuisa foret, potuissem reddere regi,
Quod meruit, fratriq; tuum pro munere tali
Misissem Cleopatra caput, secreta quid arma
Mouit, & inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicis Pellæo fecimus aruis
Ius gladio? vestris quæsita licentia regnis?

Non tuleram Magnum mecum Romana regentem,
Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cæsar, si tellus vlla duorum est,
Vertissem latias á vestro littore proras,
Famæ cura vetat ne non damnasse cruentam,
Sed videar timuisse Pharon, nec fallere vos me
Credite victorem, nobis quoq; tale paratum
Littoris hospitium, ne sic mea colla gerantur,
Thessaliæ fortuna facit, maiore profecto,
Quám metui poterat, discrimine gessimus arma,
Exilium, generiq; minas, Romamq; timebam,
Pœna fugæ Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
Donamusq; nefas, sciat hac pro cæde tyrannus
Nil venia plus posse dari. vos condite busto
Tanti colla ducis, sed non, vt crimina tantum
Vestra tegat tellus, iusto date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresq; in littore fusos
Colligite, atq; vnam sparsis date manibus vrnam.
Sentiat aduentum soceri, vocesq; querentis
Audiat vmbra pias, dum nobis omnia præfert,
Dum vitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis. concordia mundo
Nostra perit, caruere Deis mea vota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te veteres, vitamq; rogarem
Magne tuam, dignaq; satis mercede laborum
Contentus par esse tibi, tunc pace fideli
Fecissem, vt victus posses ignoscere diuis,
Fecisses vt Roma mihi, nec talia fatus
Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
Credidit, abscondunt gemitus, & pectora læta

Fronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
O bona libertas cum Cæsar lugeat, audent.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER DECIMVS.

T primũ terras Põpeij colla secutus
Attigit, & diras calcauit Cæsar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; nocentis
Aegypti, regnũ Lagi rõana sub arma
Iret, an eriperet modo Memphiticus ensis
Victoris, victiq; caput, tua profuit vmbra
Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes.
Inde Paretoniam fertur securus in vrbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu vulgi fasces, & iura querentis
Inferri romana suis discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi, tum vultu semper cælante timorem,
Intrepidus superum sedes, & templa vetusti
Numinis antiquas Macedum testantia vires
Circuit, & nulla captus dulcedine rerum
Non auro, cultuq; Deũm, non mœnibus vrbis,
Effossum tumulis cupide descendit in antrum.
Illic Pellæi proles vesana Philippi
Felix prædo iacet terrarum, vindice fato
Raptus. sacratis totum spargenda per orbem
Membra viri posuere adytis, fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad vltima fatum.
Nam sibi libertas vnquam si redderet orbem,

Ludibrio seruatus erat, non vtile mundo
Editus exemplum, terras tot posse sub vno
Esse viro. Macedum fines, latebrasq; suorum
Deseruit, victasq; patri despexit Athenas,
Perq; Asiæ populos fatis vrgentibus actus
Humana cum strage ruit, gladiumq; per omnes
Exegit gentes. ignotos miscuit amnes
Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen.
Terrarum fatale malum, fulmenq; quod omnes
Percuteret populos pariter, & sydus inquum
Gentibus, Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec vndæ.
Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Hammon.
Isset in occasus mundi deuexa secutus,
Ambissetq; polos, Nilumq; à fonte bibisset.
Occurrit sumprema dies, naturaq; solum
Hunc potuit finem vesano ponere regi,
Qui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,
Abstulit imperium, nulloq; hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit vrbes,
Sed cecidit Babylone sua, parthoq; verendus.
Pro pudor eoi propius timuere sarissas,
Quám nunc pila timent populi, licet vsq; sub arcton
Regnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
Flagrantis post terga noti, cedamus in ortus
Arsacidum domino, non felix Parthia Crassis
Exiguæ secura fuit prouincia Pellæ.
Iam pelusiaco veniens à gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi sedauerat iras,
Obside quo pacis Pellæa tutus in aula
Cæsar erat, cum se parua Cleopatra biremi
Corrupto custode phari laxare cathenas

Intulit

Intulit Emathijs ignaro Cæsare tectis,
Dedecus Aegypti Latio feralis Erinnys.
Romano non casta malo, quantum impulit Argos,
Iliacasq; domos facie Sparthana nocenti,
Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa suo, si fas, capitolia sistro,
Et romana petit imbelli signa Canopo,
Cæsare captiuo pharios ductura triumphos,
Leucadioq; fuit dubius sub gurgite casus.
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
Miscuit incestam ducibus Ptolemaida nostris.
Quis tibi vesani veniam non donet amoris
Antoni⁹ durum cum Cæsaris hauserit ignes
Pectus, & in media rabie, medioq; furore,
Et Pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
Admisit Venerem curis, & miscuit armis,
Illicitosq; toros, & non ex coniuge partus.
Pro' pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratre
Obscœna de matre dedit, partesq; fugatas
Passus in extremis Libyes coalescere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori.
Dum donare Pharon, dum non sibi vincere mauult.
Quem formæ confisa suæ Cleopatra sine vllis
Tristis adit lachrymis simulatum compta dolorem.
Quam decuit veluti laceros dispersa capillos,
Et sic orsa loqui. siqua est ò maxime Cæsar
Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi,
Exul in æternum septris depulsa paternis
Si tua restituat veteri me dextera fato,
Complector Regina pedes, tu gentibus æquum

Sydus adest nostris; non vrbes prima tenebo
Fœmina Niliacas, nullo discrimine sexus
Reginam sit ferre Pharos, lege summa perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et Thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,
Sit modo liber, amat, sed habet sub iure Photini
Affectus, ensesq; suos, nil ipsa paterni
Iuris habere peto, culpa, tantoq; pudore
Solue domum, remoue funesta satellitis arma,
Et regem regnare iube. quantos' ne tumores
Mente gerit famulus Magni ceruice reuulsa?
Iam tibi, sed procul hoc auertant fata, minatur.
Sat fuit indignum Cæsar, mundoq;, tibiq;
Pompeium facinus, meritumq; fuisse Photini,
Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures,
Vultus adest precibus, faciesq; incesta perorat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem.
Pax vbi parta duci, donis ingentibus empta est,
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq; suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos romana in sæcula luxus,
Ipse locus templi quod vix corruptior ætas
Extruat, instar erat, laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, Crassumq; trabes absconderat aurum,
Nec summis crustata domus, sectisq; nitebat
Marmoribus, stabatq; sibi non segnis Achates,
Purpureusq; lapis, totaq; effusus in aula
Calcabatur Onyx, hebenus Mareotica vastos
Non operit postes, sed stat pro robore Nili
Auxilium, non forma domus, ebur atria vestit,
Et suffixa manu foribus testudinis indæ
Terga sedent crebo maculas distincta smaragdo,

Fulget gemma toris, & iaspide fulua supellex,
Strata micant Tyrio, quorum pars maxima succo,
Cocta diu, virus non vno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos est Pharijs miscendi litia telis,
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq; minister,
Discolor o sanguis, alios distinxerat ætas,
Hæc libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæsar Rhenise dicat in aruis
Tam rutilas vidisse comas, pars sanguinis vsti
Torta caput, refugosq; gerens á fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; execta virum, stat contra fortior ætas,
Vix vlla fuscante tamen lanugine malas.
Discubuere toris reges, maiorq; potestas
Cæsar, & immodice formam fucata nocentem,
Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena maris rubri spolijs, colloq;, comisq;
Diuitias Cleopatra gerit, cultuq; laborat,
Candida sidonio perlucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine serum
Soluit, & extenso laxauit stamina velo.
Dentibus hic niueis, sectosq; Atlantide sylua
Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
Nec capto venère iuba. prò cæcus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati, non sit licet ille nefando
Marte, paratus opes mundi quæsisse ruina,
Pone duces priscos, & nomina pauperis æui
Fabricios, Curiosq; graues, hic ille recumbat
Sordidus hetruscis abductus consul aratris,

Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aer,
Quod pelagus, Nilusq; dedit, quod luxusq; inani
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe
Non mandante fame, multas volucresq; ferasq;
Aegypti posuere, Deos, manibusq; ministrat
Niliacas crystallus aquas, gemmæq; capaces
Excepere merum, sed non Mareotidos vuæ,
Nobile sed paucis senium cui contulit annis
Indomitum Meroe cogẽs spumare falernum.
Accipiunt sertas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa, multumq; madenti
Infudere comæ, quod non dum euanuit aura
Cinnamon, externa nec perdidit aera terra,
Aduectumq; recens vicinæ messis amomum,
Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,
Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
Et causas Martis pharijs cum gentibus optat
Postquam epulis, bacchoq; modum lassata voluptas
Imposuit, longis Cæsar producere noctem
Inchoat alloquijs, summaq; in sede iacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis.
O sacris deuote senex. quodq; arguit ætas
Non neglecte Deis, phariæ primordia gentis,
Terrarumq; situs, vulgiq; edissere mores,
Et ritus, formasq; Deum, quodcunq; vetustis
Insculptum est adytis profer, nosciq; volentes
Prode Deos, si cecropium sua sacra Platonem
Maiores docuere tui, quis dignior vnquam
Hoc fuit auditu, mundiq; capacior hospes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad vrbes,
Sed tamen & vestri, media inter prælia semper

Stellarum, cœliq; plagis, superisq; vacaui,
Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus,
Sed cum tanta meo viuat sub pectore virtus
Tantus amor veri, nihil est, quod noscere malum,
Quàm fluuij causas per sæcula tanta latentis,
Ignotumq; caput. spes sit mihi certa videndi
Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
Finierat, contraq; sacer sic orsus Achoreus,
Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis,
Sit pietas alijs miracula tanta silere,
Ast ego cœlicolas gratum reor ire per omnes.
Hoc opus, & sacras populis notescere leges
Syderibus quæ sola fugam moderantur Olimpi,
Occurruntq; polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est. sol tempora diuidit æui,
Mutat nocte diem, radijsq; potentibus astra
Ire vetat, cursusq; vagos statione moratur,
Luna suis vicibus Tethyn, terrenaq; miscet,
Frigida Saturno glacies, & zona niualis
Cessit, habet ventos, incertaq; fulmina Mauors.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
At fecunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensæ Cyllenius arbiter vndæ est.
Hunc vbi pars cœli tenuit, qua mista Leonis
Sydera sunt Cancro, rabidos qua Sirius ignes
Exerit, & varij mutator circulus anni
Aegoceron, cancrumq; tenet, cui subdita Nili
Ora latent, quæ cum dominus percussit aquarum
Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit: vt Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest, auctusq; suos, non ante coarctat,

Quàm nox æstiuas á sole receperit horas.
Vana fides veterum Nilo quod crescat in arua
Aethiopum prodesse niues. non arctos in illis
Montibus, aut boreas, testis tibi sole perusti
Ipse color populi, calidiq; vaporibus austri.
Adde quod omne caput fluuij, quodcunq; soluta
Præcipitat glacies, ingresso vere tumescit
Prima labe niuis. Nilus neq; suscitat vndas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra sub iudice Phœbum.
Inde etiam leges aliarum nescit aquarum,
Nec tumet Hybernus cum longe sole remoto
Officijs caret vnda suis, dare iussus iniquo
Temperiem cœlo medijs æstatibus exit
Sub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
Nilus adest mundo, contráq; incensa Leonis,
Ora tumet, cancroq; suam torrente Syenen
Imploratus adest, nec campos liberat vndis,
Donec in autumnum declinet Phœbus, & vmbras
Extendat Meroe, quis causas reddere possit?
Sic iussit natura parens discurrere Nilum,
Sic opus est mundo, Zephyros quoq; vana vetustas
His ascripsit aquis, quorum stata tempora flatus,
Continuiq; dies, & in aere longa potestas,
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
Trans noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
Vel quod aquas toties rumpenteis littora Nili
Assidue feriunt, coguntq; resistere fluctus.
Ille mora cursus, aduersiq; obijce ponti
Aestuat in campos. sunt qui spiramina terris
Esse putent, magnosq; cauæ compagis hiatus,
Commeat hac penitus tacitis discursibus vnda.

Frigore ab arctoo medium reuocata sub Axem,
Cum phœbus pressit Meroen, tellusq; perusta
Illuc duxit aquas trahitur Gangesq;, Padusq;
Per tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
Vno fonte vomens, non vno gurgite perfert.
Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exundante procul violentum erumpere Nilum,
Aequoreosq; sales longo mitescere tractu.
Nec non Oceano pasci, Phœbumq;, polumq;
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia cancri
Sol rapit, atq; vndæ plus, quam quod digerat aer,
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq; refundunt.
Ast ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
Quasdam Cæsar aquas post mundi sera peracti
Sæcula, concussis terrarum erumpere venis
Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
Cum toto cepisse reor, quas ille creator,
Atq; opifex rerum certo sub iure coercet.
Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hæc pharijs, Persisq; fuit, Macedumq; tyrannis,
Nullaq; non ætas voluit conferre futuris
Notitiam, sed vincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum, quē Memphis adorat
Inuidit Nilo, misitq; per vltima terræ
Aethiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit, Nilum videre calentem,
Venit ad occasum, mundiq; extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum ceruicibus egit.
Ante tamen vestros amnes, Rhodanumq;, Padumq;,
Quam Nilum de fonte bibit. vesanus in ortus
Cambyses longi populos peruenit ad æui,

Defectusq; epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile redit, non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est, vbicunq; videris,
Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
Vt Nilo sit læta suo, tua flumina prodam,
Qua Deus vndarum cælator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit, medio consurgis ab Axe
Ausus in ardentem ripas adtollere Cancrum,
In borean is rectus aquis, mediumq; Booten
Cursus in occasum flexus torquetur, & ortus,
Nunc Arabum populis Libycis, nunc æquus arenis,
Teq; vident primi, quærunt tamen hi quoq; Seres,
Aethiopumq; feris alieno gurgite campos,
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput nõ prodidit vlli,
Nec licuit populis paruum te Nile videre,
Amouitq; sinus, & gentes maluit ortus,
Mirari, quám nosse tuos, consurgere in ipsis
Ius tibi solstitiis, aliena crescere bruma,
Atq; hyemes adferre tuas, soliq; vagari
Concessum per vtrosq; polos hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ, late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroe fœcunda colonis,
Læta comis Hebeni, quæ quamuis arbore multa
Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat vmbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem,
Inde plagas Phœbi damnum non passus aquarum
Proueheris, steriles q; diu metiris arenas.
Nunc omnes vnum vires collectus in amnem,
Nunc vagus, & spargens facilem tibi cedere ripam,
Rursus multifidas reuocat piger alueus vndas,
Qua dirimunt Arabum populis Aegytia rura

Regni claustra Philæ, mox te deserta secantem,
Qua dirimunt nostrum rubro commercia pontum
Mollis lapsus agit· quis te tam lene fluentem
Moturum totas violenti gurgitis iras
Nile putet? sed cum lapsus abrupta viarum
Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam vetitis vllas obsistere cautes
Indignaris aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt vndis, ac multo murmure montis
Spumeus inuictis canescit fluctibus amnis.
Hinc, abaton quam nostra vocat vererãda vetustas,
Terra potens, primos sentit perculsa tumultus,
Et scopuli, placuit fluuij quos dicere venas,
Quod manifesta noui primum dant signa tumoris,
Hinc montes natura vagis circundedit vndis,
Qui Libyæ te Nile negent, quos inter in alta
It conualle iacens iam molibus vnda receptis·
Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
Rura, modumq; vetat crescendi ponere ripas·
Sic velut in tua securi pace trahebant
Noctis iter mediæ, sed non vesana Photini
Mens imbuta semel tam sacra cæde vacabat
A scelerum motu, Magno nihil ille perempto
Iam putat esse nefas. habitant sub pectore manes,
Vltricesq; deæ dant in noua monstra furorem,
Dignatur viles isto quoq; sanguine dextras,
Quo fortuna vocat victos perfundere patres,
Pœnaq; ciuilis belli vindicta Senatus
Pene data est famulo. procul hoc auertite fata
Crimen, vt hæc Bruto ceruix absente secetur.
In scelus it Pharium romani pœna tyranni,
Exemplumq; perit. struit audax irrita fatis,

Nec parat occultæ cædem committere fraudi,
Inuictumq; ducem detecto marte lacessit.
Tantum animi delicta dabant, vt colla ferire
Cæsaris, & socerum iungi tibi Magne iuberet,
Atq; hæc dicta mouet famulos perferre fideles
Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum nullo sibi iure retento
In cunctos, in seq; simul. tu mollibus inquit,
Nunc incumbe toris, & pingues exige somnos.
Inuasit Cleopatra domum, nec prodita tantum est,
Sed donata Pharos, cessas accurrere solus
Ad dominæ thalamos, nupsit soror impia fratri,
Nam Latio iam nupta duci est, interq; maritos
Discurrens Aegypton habet, Romamq; meretur,
Expugnare senem potuit Cleopatra venenis,
Crede miser puero, quem nox si iunxerit vna,
Et semel amplexus incesto pectore passus
Hauserit obscœnum titulo pietatis amorem,
Meq;, tuumq; caput, per singula forsitan illi
Oscula donabit, crucibus, flammisq; luemus.
Si fuerit formosa soror, nil vndiq; restat
Auxilij, rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter,
Et sumus, vt fatear, tam sæua iudice sontes,
Quem non ex nobis credit Cleopatra nocentem?
A quo castra fuit? per te quod fecimus vna,
Perdidimusq; nefas, perq; ictum sanguine Magni
Fœdus ades, subito bellum mollire tumultu,
Irrue, nocturnas rumpamus funere tedas,
Crudelemq; toris dominam mactemus in ipsis
Cum quocunq; viro, nec nos deterreat ausis
Hesperij fortuna ducis, que sustulit illum,

I mposuitq; orbi cõmunis gloria nobis,
N os quoq; sublimes, Magnus facit, aspice littus
S pem nostri sceleris pollutos Consule fluctus
Q uid liceat nobis, tumulumq; ẽ puluere paruo
A spice Pompeij non omnia membra tegentem,
Q uem metuis par huius erat. non sanguine clari,
Q uid refert? nec opes populorum, ac regna mouemus.
A d scelus ingentes facti sumus, attrahit illos
I n nostras fortuna manus, en altera venit
V ictima nobilior, placemus cæde secunda
H esperias gentes, iugulus mihi Cæsaris haustus
H oc præstare potest, Pompeij cæde nocentes
V t populus romanus amet, quid nomina tanta
H orremus, viresq; ducis? quibus ille relictis
M iles erit, nox hæc peraget ciuilia bella.
I nferiasq; dabit populis, & mittet ad vmbras
Q uod debetur adhuc mundo caput. ite feroces
C æsaris in iugulum, præstet Lagea iuuentus
H oc regi romana sibi. tu parce morari
P lenum epulis, madidumq; mero, veneriq; paratum
I nuenies; aude, superi tot vota Catonum.
B rutorumq; tibi tribuent. non lentus Achillas
S uadenti parere nefas, haud clara mouendis,
V t mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
V llius clangore tubæ, temere omnia sæui
I nstrumenta rapit belli, pars maxima turbæ
P lebis erat Latiæ, sed tanta obliuio mentes
C epit in externos corrupto milite mores,
V t duce sub famulo, iussuq; satellitis irent,
Q uos erat indignum Phario parere tyranno.
N ulla fides, pietasq; viris, qui castra sequuntur,
V enalesq; manus, ibi fas, vbi maxima merces

Aere merent paruo, iugulumq́; in Cæsaris ire
Non sibi dant, prò fas vbi non ciuilia bella
Inuenit imperij fatum miserabile nostri?
Thessaliæ subducta acies in littore Nili
More furit patrio. quid plus te Magne recepto
Ausa foret Lagea domus? dat scilicet omnis
Dextera quod debet superis, nulliq́; vacare
Fas est romano. Latium sic scindere corpus
Dijs placitum, non in generi, soceriq́; fauorem
Discedunt populi. ciuilia bella satelles
Mouit, & in partem romani venit Achillas.
Et nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,
Hæ vincent partes, aderat maturus vterq;,
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias, poteratq́; cruor per regia fundi
Pocula Cæsareus, mensæq́; incumbere ceruix,
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
Nec cædes confusa manu, permissaq́; fatis
Te Ptolemæe trahat, tanta est fiducia ferri.
Non rapuere nefas, summi contenta facultas
Est operis, visum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
Seruatur pœnas in aperta luce daturus,
Donata est nox vna duci, vixitq́; photini
Munere phœbeos Cæsar dilatus in ortus.
Lucifer á casia prospexit rupe, diemq;
Misit in Aegiptum primo quoq; sole calentem,
Cum procul à muris acies non sparsa maniplis,
Nec vaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes
Recta fronte venit, passuri comminus arma,
Laturiq́; ruunt. at Cæsar mœnibus vrbis
Diffusus, foribus clausæ se protegit aulæ

Degeneres passus latebras, nec tota vacabat
Regia compresso, minima collegerat arma
Parte domus, tangunt animos, iræq;, metusq;,
Et timet incursus, indignaturq; timere.
Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
Non secus in siculis fureret tua flamma cauernis
Obstrueret summam siquis tibi Mulciber Aetnam.
Audax Thessalici, qui nuper rupe sub Aemi,
Hesperiæ cunctos proceres, aciemq; Senatus,
Pompeiumq; ducem causa sperare vetante
Non timuit, fatumq; sibi promisit iniquum,
Expauit seruile nefas, intraq; penates
Obruitur telis, quem non violasset Alanus,
Non Scyta, non fixo, qui ludit in hospite Maurus,
Hic, cui romani spatium non sufficit orbis,
Parua regna putat tyriis cum gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis fœmina muris
Quærit tuta domus, spem vitæ in limine clauso
Ponit, & incerto lustrat vagus atria cursu
Non sine Rege tamen, quem ducit in omnia secum
Sumpturus pœnas, & grata piacula morti,
Missurusq; tuum, si non sint tela, nec ignes
In famulos Ptolemæe caput. sic barbara Colchis
Creditur vltorem metuens, regniq; fugæq;
Ense suo, fratrisq; simul ceruice parata
Expectasse patrem, cogunt tamen vltima rerum
Spem pacis tentare ducem, missusq; satelles
Regius, vt sæuos absentis voce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum authore mouerent.
Sed neq; ius mundi valuit, neq; fœdera sancta
Gentibus, orator Regis, pacisq; sequester

Aeſtimat in numero ſcelerum ponenda tuorum
Tot monſtris Aegypte nocens. non theſſala tellus,
Vaſtaq; regna Iubæ, non pontus, & impia ſigna
Pharnacis, & gelido circumfluus orbis Ibero
Tantum auſus ſcelerum, non ſyrtis barbara, quantum
Delitiæ fecere tuæ, premit vndiq; bellum,
Inq; domum iam tela cadunt, quaſſantq; penates,
Non aries vno moturus limina pulſu,
Fracturusq; domum, non vlla eſt machina belli,
Nec flammis mandatur opus, ſed cæca iuuentus
Conſilij vaſtos ambit diuiſa penates,
Et nuſquam totis incurſat viribus agmen,
Fata vetant, muriq; vicem fortuna tuetur.
Necnon & ratibus tentatur regia, qua ſe
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxurioſa domus, ſed adeſt defenſor vbiq;
Cæſar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet,
Obſeſſusq; gerit, tanta eſt conſtantia mentis
Expugnantis opus pice iubet vnguine tinctas
Lampadas immitti iunctis in vela carinis,
Nec piger ignis erat per ſtuppea vincula, perq;
Manantes cera tabulas, & tempore eodem
Tranſtraq; nautarum, ſummiq; arſere ceruchi,
Iam propé ſemuſtæ merguntur in æquora claſſes,
Iamq; hoſtes, & tela natant, nec puppibus ignis
Incubuit ſolis, ſed quæ vicina fuere
Tecta mari longis rapuere vaporibus ignem,
Et cladem fouere noti, percuſſaq; flamma
Turbine non alio motu per tecta cucurrit,
Quàm ſolet ætherio lampas decurrere ſulco,
Materiaq; carens, atque ardens aere ſolo.
Illa lues clauſa paulum reuocauit ab aula

V rbis in auxilium populos, nec tempora cladis
P erdidit in somnis, sed cæca nocte carinis
I nsiluit Cæsar semper feliciter vsus
P ræcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.
T unc claustrum pelagi cepit Pharon insula quondam
I n medio stetit illa mari sub tempore vatis
P roteos, at nunc est Pellæis proxima muris.
I lla duci geminos bellorum præstitit vsus
A bstulit & cursus, & fauces æquoris hosti.
C æsar & auxilijs vt vidit libera ponti
H ostia, non fatum meriti, pœnasq; Photini
D istulit vlterius, sed qua non debuit ira,
N on cruce, non flammis rabido non dente ferarum,
H eu facinus ceruix gladio male cæsa pependit.
M agni morte perit. nec non subrepta paratis
A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
C æsaris Arsinoe, quæ castra carentia rege
V t proles Lagea tenet, famulumq;, tyranni
T erribilem iusto transegit Achillea ferro.
A ltera Magne tuis iam victima mittitur vmbris,
N ec satis hoc fortuna putat, procul absit, vt ista
V indictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
S ufficit in pœnas, non omnis regia Lagi,
D um patrij veniant in viscera Cæsaris enses,
M agnus inultus erit. sed non authore furoris
S ublato cecidit rabies. nam rursus in arma
A uspicijs Ganymedis eunt, ac multa secundo
P rælia marte gerunt, potuit discrimine summo
C æsaris vna dies in famam & sæcula mitti.
M olis in exiguæ spatio stipantibus armis
D um parat in vacuas martem transferre carinas
D ux latius, tota subito formidine belli

Cingitur, hinc densæ prætexunt littora classes,
Hinc tergo insultant pedites, via nulla salutis,
Non fuga, non virtus, vix spes quoq; mortis honestæ.
Non acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
Vincendus tunc Cæsar erat. sed sanguine nullo,
Captus sorte loci pendet, dubius 'ne timeret,
Optaret ve mori, respexit in agmine denso
Scæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ,
Ad campos Epidamne tuos, vbi solus apertis
Obsedit muris calcantem mœnia Magnum.

Pharsaliæ Lucani Finis.

SVLPITII CARMINA VELVT SVPERIORIBVS ANNECTENDA.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago,
Et facturus erat memorandi nobile leti
Exemplum, sed fata vetant, & fida salutis
Ostendit fortuna viam. nam læuus amicas
Prospexit puppes, nando quas ausus adire
Ecquid stamus ait? vel iam per tela, fretumq;
Eripiar, iuguli vel non erit vlla potestas
Eunucho concessa mei. tunc puppe relicta
Prosilit in pontum. siccos fert læua libellos,
Dextra secat fluctus, tandemq; illæsus amico
Excipitur plausu clamantis ad æthera turbæ.

M. ANNEI LVCANI VITA EX CLARIS SIMIS AVTHORIBVS.

Nneus Seneca è Corduba Bethicæ Hiſpaniæ interioris prouinciæ ciuitate Romam venit, ſtatimq́; eques factus eſt, cuius declamationes etſi celebratæ, negligentia temporum ad nepotes non peruenere. Suſcepit in patria ex Elbia vxore liberos treis. L. Anneum Senecam, Iulium Anneum Gallionem, & Anneum Melam, quem, vt minorem, domi reliquit. Seneca, & Gallio Romæ profecere ſub Marullo grãmatico, & Ceſtio Smyrnæo, atq; Aſinio Pollione. Mela, cum adoleuiſſet, iubente patre, rem domeſticam gubernauit, donatus, vt cæteri fratres, Amicitia Cæſarum equeſtri ordine. C. Acilia duxit vxorem Acilij Lucani oratoris filiam, operæ apud prouinciæ proconſules frequentis, & apud clariſſimos viros nonnullius ingenij. Ex ea Melas. IIII. non. Nouembris. C. Cæſare Auguſto Germanico iterum, & L. Ceſiano primo Conſulibus. M. Anneum Lucanum impoſito ſoceri nomine genuit. Deinde curæ familiaris faſtidio, vitæq́; quietiori apud fratres vacaturus, cum Octimeſtri infãte Romam venit, ſperans per procurationes acquirendæ pecuniæ breuius ſibi iter fore, quo Conſulibus æquaretur. Cunas ĩfãtis, quibus ferebat̃, vt de Heſiodo legitur, apes circumuolarunt, osq́; inſederunt, dulcẽ, & facundum, qualem nunc videmus, futurum ſignificantes. Studuit Lucanus Romæ ſub Rhemmio Palæmone, & Cornuto. Ex condiſcipulis Saleium Baſſum, & A. Perſiũ præcipue dilexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ cõmiſſa erat, diu gratus. Quæſtor ante ætatem, gladiatorium munus edidit. Sequenti anno populi fauore in auguratus ſacerdotium aſſcitus eſt (vt Papi. Sta. refert)

Romani colitur chori sacerdos.
Vxorem duxit Pollam Argentariam Pollij Argentarij filiam, De qua Calliope Papinij canit.
Nec solum dabo carminum nitorem,
Sed tedis genialibus dicabo
Doctam, atq; ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus, daretq; Iuno,
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore
Quippe & certamine pētaterico acto in Pōpeij theatro, cum per Clinium Rufum Nero Nioben se pronuntiaturum polliceretur, Lucanus Orphea ex tempore recitauit, coronaq; donatus est. Quare Imperatoris inuidiam sibi concitauit. Interdictum est igitur poetæ foro, theatro, & poetica. De quo Papinius,
Ingratus Nero dulcibus theatris
Et noster tibi præferetur Orpheus.
Sperans itaq; vltionem, Pisonianæ in Neronem coniurationi, sed parum fauste hæsit, quod ipse fatetur, cū ait.
Consilio, iussuq; Deûm transibis in vrbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
Corpus enim Pompeij nisi extincta Cæsarum familia
Romam transferri non poterat. Verum detecta coniuratione nequaquam animi constantiam præstitit, facile enim cōfessus, et ad humilimas deuolutus preces, matrem quoq; innoxiam inter socios ream nominauit, sperans impietatem sibi apud impium principem profuturam. Acceptoq; mortis arbitrio codicillos ad patrem versibus quibusdam exarauit, largiterq; epulatus brachia ad secandas venas præbuit. Cumq; frigescere pedes, manusq;, & spiritum cedere intellexisset, versus pronūtiauit, quos per huiusmodi imaginem de milite fecerat.

Sanguis erant lachrymæ, quæcunque foramina novit
Humor ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.
Pridie calendas Maias decessit Attico Vestino, & Nerva Silio consulibus, quo consul designatus cum Plautio Laterano erat. XXVII. ætatis annum agens. sepultus in hortis suis, vbi tale potuit inscribi epigramma.
Bethis habet natale solum, est Annea propago,
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix Luna octonos cœlo consecrat orbes.
Cum me Roma sui respersit tybridis vnda,
Seruatumque foro traxit, Phœboque dicauit,
Hinc syluæ geminæque faces, reus inde sagitta
Orpheus ingrati stimulus, liuorque tyranni,
Dum ciuile nefas aperit Pharsalia, nostræ
Inuidit famæ Nero, prò musæque canentis
Interrupit opus gladio, venisque resectis
Assertore sacros maculauit sanguine vultus.

Saturnalia scripsit, Syluarum libros. X. Medeam. Orpheum. incendium vrbis. incendium troianum. Oratione sua Octauium Sagittam, qui Pontiam confoderat, damnauit. Pharsaliam nõ finiuit, cuius tres primos libros cũ vxore correxit, reliqui septem nostro tempore diligẽtissime emendati, impressique sunt. Est. n. varius, copiosus, sublimis, concitatus, &, vt Quintilianus ait, oratoribus nõ minus, quám poetis imitandus, & ipse in præfatione quadam ætatem, & initia sua cum Virgilio comparãs ausus est dicere, & quantum mibi restat ad Culicem?

Apud Cornelium Tacitum legitur.

Consulibus Silio Nerua, & Attico Vestino coniuratio-

nem in Neronem cœptam, & in primis Lucanum Anneum cõiurasse, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratq; ostentare vanus assimulatione tum detecta coniuratione Lucanus Aciliam matrem suam inter conscios nominauit, promissa impunitate. Sed Nero post mortem multorum Lucani cædem imperauit · is profluẽte sanguine, vbi frigescere pedes, manusq;, & paulatim ab extremis discedere spiritum feruidus adhuc, & compos mentis intelligit, recordatus á se carmen compositũ, quo vulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obijsse tradiderat, versus ipsos retulit, atq; illi suprema vox fuit.

Laus Deo honor & gloria.

FINIS.

REGESTVM.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.K.l.m.n.o.p.q.r. Omnes ſunt quaternioꝛes præter r duernionem.

Finem ſortitus eſt Lucanus iſte Lugdun̄. in officina Guillelmi huyon calchographi Anno domini. M.dxxi. die vero decimo Iulij.